

รายงานการวิจัย
เรื่อง

พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระ
สอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

**The Development on Training Curriculum and the Ways of Morality
Teaching for the High School Students of School Morality Teaching Monks
in Nan**

โดย

นายเชษฐ นิมมาทพัฒน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. 2560

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760011

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอน
ศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

The Development on Training Curriculum and the Ways of Morality
Teaching for the High School Students of School Morality Teaching
Monks in Nan

โดย

นายเชษฐ์ นิมมาทพัฒน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. 2560

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760011

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

**The Development on Training Curriculum and the Ways of Morality
Teaching for the High School Students of School Morality Teaching Monks
in Nan**

By

Mr. Chet Nimmatapat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nan Buddhist College

B.E.2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760011

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย:	พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน
ผู้วิจัย:	นายเชษฐ์ นิมมาทพัฒน์
หน่วยงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ปีงบประมาณ:	2560
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 2. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน และ 4. เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้

วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวน 150 รูป จากพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview research) จำนวน 19 คน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนพระพุทธศาสนา พระสอนศีลธรรม จำนวน 60 รูปที่เข้ารับการฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาพบว่า

1. การพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$)
2. เนื้อหาหลักสูตรและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$)
3. พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$)
4. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ที่ได้ดำเนินการทดลองใช้ไปแล้วนั้น มีความสอดคล้อง และมีความ

เหมาะสมทั้งทางด้านระยะเวลา ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล และด้านสถานที่ มีรายละเอียดดังนี้

ด้านสถานที่ฝึกอบรม (วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) มีความเหมาะสม มีศักยภาพสูงในการใช้สื่อวีดิทัศน์และห้องจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยมีหลายห้อง เหมาะสมกับจำนวนกลุ่ม ห้องฉันภัตตาหารเช้า-เพล และฉันน้ำปานะมีความเหมาะสม

ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความสอดคล้องและเหมาะสม ซึ่งผู้สอนได้นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมครั้งนี้ไปปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีความสอดคล้องเหมาะสม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์วิจารณ์ แล้วนำความเห็นเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่ดำเนินการในลักษณะดังกล่าวนี้ได้รับความรู้มาก

ด้านกิจกรรมของการฝึกอบรม ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

ด้านการประเมินผล มีความสอดคล้องเหมาะสม วิทยากรให้คำแนะนำและอธิบายเพิ่มเติมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้จริง หลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษา ฉบับนี้ เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดประสิทธิผล คือ ความสำเร็จอย่างยิ่ง สามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรม ได้จริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ในการสอนนักเรียนระดับอื่นได้ และมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ หน่วยงานอื่นที่มีโครงการพระสอนศีลธรรมสามารถนำไปใช้ฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมได้เช่นเดียวกัน

คำสำคัญ : พัฒนาหลักสูตร, การฝึกอบรม, วิธีการสอนศีลธรรม, พระสอนศีลธรรม

Research Title: The Development on Training Curriculum and the Ways of Morality Teaching for the High School Students of School Morality Teaching Monks in Nan

Researcher: Mr. Chet Nimmatapat

University: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nan Buddhist College

Faculty: Buddhism

Department: Buddhism

Published Year: 2017

Source of Fund: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nan Buddhist College

ABSTRACT

Development of training course and moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks in Nan province, there are 4 objectives which are 1. to create a training course for moral teaching at the secondary education of moral teaching monks in Nan province, 2. to evaluate the experimental results of the training course of moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks in Nan province, 3. to study the satisfaction of trainees of moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks in Nan province and 4. to follow up on the application of knowledge from the training on moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks according to the course.

The research method is a mixed research method by collecting data from 150 questionnaires from the moral teaching monks in Nan province and in-depth interview of 19 persons by experts in teaching Buddhism, 60 moral teaching monks who participated in the training, the development of the training course and moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks in Nan province.

The results of the study were as follows:

1. Course development is appropriate to be used further, with data from the course draft consistency assessment form evaluated by experts as the most appropriate ($\bar{x} = 4.50$).

2. Course content and moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks in Nan Province, evaluated by experts, found that they were at a high level ($\bar{X} = 4.47$).

3 . The moral teaching monks were satisfied with the training course and teaching methods of moral teaching monks in Nan province in the highest level ($\bar{X} = 4.50$).

4. The development of a training course on moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks in Nan province that has already been tried to use is consistent and suitable for terms of duration, content, activity, teaching and learning media, evaluation and place. The details are as follows:

Training location (Nakorn Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University) where is appropriate and high potential to use video media, there are many small group activity rooms suitable for number of the groups and rooms for having breakfast and lunch and drinking mineral water and herbal water are also appropriate.

The content of the course is consistent and appropriate, which the trainers apply the knowledge gained from this training to teach students effectively.

The teaching and learning media was consistent and suitable. The trainees analyzed, criticized and then presented their opinions to the large group meeting. The activities carried out in such a manner have given much knowledge to the trainees.

Training activities, the trainees have participated in group activities.

Evaluation is consistent and appropriate. The trainer will give advice and explain further to the trainees who are able to put the training course into practice. This moral training course at secondary education is a course that is consistent and suitable according to established criteria. When applied, it is effective as well. It can be used as a training course on moral teaching methods at the secondary education of moral teaching monks and can be applied to train the moral teaching methods to teach students in other levels. And there is an opinion that this training course, other agencies that have the program of moral teaching monks can also be used to train moral teaching monks.

Keywords: course development, training, moral teaching methods and moral teaching monks

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน” ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความรู้และความกรุณาและคำแนะนำอย่างดียิ่งของท่านผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

เริ่มต้นจาก ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระชยานันทมุนี, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดน่าน ผู้พร้อมให้ความช่วยเหลือต่างๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ทุกท่าน คอยช่วยเหลือ ค้นคว้าข้อมูล และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ด้วยดีตลอดมา ขออนุโมทนาขอขอบคุณ นพ.บุญยงค์ วงศ์รักมิตร ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิชกุล นางสาวอรพินท์ อินวงศ์ ตลอดจนหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโครงการพระสอนศิลปกรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน จังหวัดน่าน วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ที่ให้ความสะดวกในการใช้สถานที่เพื่อทำวิจัยจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณนักคิดและนักวิชาการทุกท่านที่มีรายชื่อในบรรณานุกรมทำยเล่มล้วนมีส่วนก่อให้เกิดปัญญาและแนวคิดต่างๆ ในผลงานนี้ ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และผู้ที่สนใจ ในการนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

นายเชษฐ นิมมาทพัฒน์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
๒.1 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน.....	5
2.2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	12
2.3 วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	29
2.4 พุทธวิธีการสอน.....	41
2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	48
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	50
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	51
3.1 รูปแบบการวิจัย	51
๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	51
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	56
๓.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
4.1 หลักสูตรและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรม จังหวัดน่าน.....	58
4.2 ผลประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรและวิธีการสอนศีลธรรมระดับ	

มัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน.....	95
4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอน ศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรม.....	97
4.4 ผลการติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้.....	99
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	104
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	104
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	110
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	115
บรรณานุกรม.....	116
ภาคผนวก.....	120
ภาคผนวก ก บทควมวิจัย.....	121
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์	141
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	143
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัยแบบสอบถาม / แบบสัมภาษณ์/หนังสือเชิญต่างๆ.....	146
ภาคผนวก จ รูปภาพกิจกรรมดำเนินงานวิจัย.....	152
ภาคผนวก ฉ ประวัตินักวิจัย.....	157
แบบสรุปโครงการวิจัย.....	159

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 จำนวนกลุ่มเป้าหมายพระสอนศีลธรรมและพื้นที่ศึกษาวิจัย.....	52
4.1 สารระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	49
4.2 สารระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	64
4.3 สารระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6	67
4.4 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม วิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	73
4.5 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.....	76
4.6 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	80
4.7 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.....	84
4.8 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.....	87
4.9 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.....	91
4.10 ผลประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรม	

ระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน.....	95
4.11 ผลการประเมินวิธีการสอนศีลธรรมของแต่ละด้านของหลักสูตรฝึกอบรมในระดับ มัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน โดยรวม.....	97
4.12 ผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรม ระดับ มัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน.....	98

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิคุ้มกันทางสังคมลดลง จนก่อเกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย เกี้ยวข้องยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างเร่งด่วนในการปลูกฝังกล่อมเกลาด้วยหลักธรรมทางศาสนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิต ให้มีสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติพิจารณาบังคับ มีจิตใจใฝ่ดีและมีพลังใจที่เข้มแข็ง

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับ กระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งที่ระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา

๒. เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระในโรงเรียน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๕,๐๗๓ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถึพุทธ จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ ๑ รูป ต่อ ๑ ตำบล โดยจะขยายเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุน

เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน ๙๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี และงบประมาณอีกจำนวนหนึ่งเพื่อการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพ การสอน การติดตามประเมินผล^๑

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการคือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ ได้มีพัฒนาการโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป และ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๓ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เช่นกันในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการ^๒ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์อยู่ในการกำกับของรัฐบาล ได้ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนาตรงตามความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นรูปธรรม ปัจจุบันรัฐบาลให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานบริการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนซึ่งมีพระสงฆ์ในแต่ละท้องถิ่นและนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ดังนั้นผู้ทำวิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่านโดยทำการศึกษาผ่านการบริหารจัดการศึกษาในภาพรวม ทั้งด้านสภาพความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการสอน รวมทั้งวิธีการสอนเพื่อนำมาผลการศึกษามาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านให้เกิดผลต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างมีคุณภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

^๑ สำนักงานพระสอนศีลธรรม ,คู่มือการปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖1, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ 2551), หน้า 1-2.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

1.2.2 เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

1.2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

1.2.4 เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วยโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ที่มีพระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานสอนจำนวน 14 แห่ง

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหน่วยฝึกอบรม 8 หน่วย มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังต่อไปนี้ หลักการสอนศีลธรรม วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลซีปปา (CIPPA Model) วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E) และ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ พระสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 150 รูป โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตัวอย่าง คือ

กลุ่มที่ 1 การสำรวจความคิดเห็นและความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 150 รูป

กลุ่มที่ 2 การฝึกอบรมเพื่อประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ พระสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้มาโดยการรับสมัครและการพิจารณาเข้ารับฝึกอบรมแบบมีเงื่อนไข คือสามารถเข้ารับการอบรมจนจบหลักสูตร จำนวน 4 วัน จำนวน 60 รูป

1.3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือ ระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2560

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาหลักสูตรพระสอนศีลธรรม หมายถึง หลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยเนื้อหา 8 หน่วย อัน หลักการสอนศีลธรรม วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model) วิธีสอนแบบธรรมสภาจัจฉา วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E) และ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่สอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่เป็นโครงการดำเนินการต่อเนื่องมาจากกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม แล้วมาอยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ได้รับงบประมาณและภาระงานของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดน่าน

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หมายถึง การทำหน้าที่จัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน มีความรู้ คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีความสุข

ศีลธรรม หมายถึง ศีลธรรมและธรรมจริยาทางพระพุทธศาสนา ที่สอนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

1.5.2 ได้ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

1.5.3 ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

1.5.4 ได้ติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน” ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสามารถนำมาเสนอดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- 2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- 2.3 แนวคิดวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.4 แนวคิดพุทธวิธีการสอน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

2.1.1 ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐ โดยแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนธรรมในโรงเรียนที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูปภายหลังต่อมาจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่ากระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอน ฯ ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง

ดังนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้าน แล้วจึงได้มีแนวคิดว่าจะขยายพระสอน ฯ ให้เข้าไปสอนโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบลต่อ ๑ พระสอน ฯ โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูปเป็นการนำร่อง จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาล เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอน ฯ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป รูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามประเมินผลโครงการ เพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดย

มุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสอนฯให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่นๆ โดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่างๆอยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนฯ

๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการฯ มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอนฯที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอนฯ ทั่วประเทศ¹

2.1.2 โครงสร้างการบริหารสำนักงานพระสอนศีลธรรม

สำนักงานพระสอนศีลธรรมมีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานสรรหาพระสอนศีลธรรมส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนงานติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนงานบริหารงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

1) กลุ่มงานบริหารปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณและเบิกจ่ายค่าตอบแทนงานบุญซึ่งงานธุรการงานประชุมคณะกรรมการงาน สารบรรณงานพัสดุงานประสานงานงานประชาสัมพันธ์รวมทั้งจัดทำระบบสารสนเทศดูแล เว็บไซต์โครงการจัดทำสถิติฐานข้อมูลพระสอนศีลธรรมและปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ ได้รับมอบหมาย

¹ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร., โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน,

2) กลุ่มงานแผนงานและประเมินผลปฏิบัติงานจัดทำแผนงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและติดตามประเมินผลให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยยางนุ ประกันคุณภาพการศึกษางานวิเคราะห์แผนงานและโครงการงานประสานงานกับศูนย์อำนวยการ ส่วนภูมิภาคทุกหน่วยงานจัดทำระบบสารสนเทศด้านการประเมินผลติดตามและปฏิบัติงาน อื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

3) กลุ่มงานพัฒนาพระสอนศีลธรรมปฏิบัติงานจัดทำแผนพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้ เป็นไปตามเป้าหมายรวมทั้งติดตามประเมินผลศึกษาวิเคราะห์วิจัยเพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรม งานพัฒนาหลักสูตรอบรมพระสอนศีลธรรมงานจัดอบรมพระสอนศีลธรรมงานนิเทศติดตาม ประเมินผลการสอนของพระสอนศีลธรรมติดต่อประสานงานกับศูนย์อำนวยการส่วนภูมิภาค ทุก หน่วยงานด้านการพัฒนาพระสอนศีลธรรมงานกิจกรรมพิเศษและปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือ ที่ได้รับมอบหมาย สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบในส่วนภูมิภาคได้แก่วิทยาเขตวิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการก็ได้มีกลุ่มงานเช่นเดียวกับส่วนกลางกล่าวคือได้จัดตั้งสำนักงานพระ สอน ศีลธรรมเป็นการภายในโดยแบ่งกลุ่มงานออกเป็น 3 กลุ่มงานคือกลุ่มงานบริหารกลุ่มงาน แผนงานและประเมินผลและกลุ่มงานพัฒนาพระสอนศีลธรรม²

2.1.3 บทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรม

การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของหน่วยงานที่รับผิดชอบ โครงการทั้ง 19 หน่วยจะต้องได้รับการสนับสนุนจากบุคคลคณะบุคคลดังต่อไปนี้

1. เจ้าคณะจังหวัด

1) เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงาน พระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประจำจังหวัดฝ่ายสงฆ์

2) เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนพระสอนศีลธรรมให้สามารถจัดการ เรียนการ สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ให้ความอุปถัมภ์กิจกรรมต่างๆ

4) ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

5) ติดตามการปฏิบัติหน้าที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

2. ผู้ว่าราชการจังหวัด

1) เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงาน พระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประจำจังหวัดฝ่ายฆราวาส

² 2 คณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครน่านร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษาเขต 37 น่าน , หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ,โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน , พิมพ์ครั้งที่ 1, (น่าน:อิงค์เบอร์รี่), หน้า 17-18.

2) เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนพระสอนศีลธรรมให้สามารถจัดการ เรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) รับรายงานผลการดำเนินงานการประเมินโครงการและให้ความคิด เห็นและข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้พระสอน ศีลธรรมปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ

3. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด/สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

1) เป็นที่ปรึกษาให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดำเนินการจัดการ เรียนการสอนและการนำหลักธรรมสาระการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตของนักเรียน

2) ส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกแก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในการปฏิบัติหน้าที่การเรียนการสอนตามความเหมาะสม

4. ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา

1) อำนวยความสะดวกโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) แจ้งสถานศึกษาให้เตรียมความพร้อมและสนับสนุนการรับพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนทั้งด้านครูพี่เลี้ยงและอื่นๆ ตามเห็นสมควร

3) มอบหมายภารกิจให้ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษาร่วมกับผู้รับผิดชอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนิเทศการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม และร่วมแก้ไขปัญหาตลอดจนพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม

5. ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา

1) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวางแผนการนิเทศ การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

2) นิเทศการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรมภาคเรียนละ 2 ครั้ง

3) ร่วมประชุมพระสอนศีลธรรมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเรียน การสอนของพระสอนศีลธรรมภาคเรียนละ 2 ครั้ง

4) ร่วมรายงานผลการนิเทศให้คณะกรรมการอำนวยการโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดประชุมสัมมนา เพื่อพัฒนาศักยภาพแก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

6) จัดทำรายงานผลการนิเทศเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาคณะกรรมการอำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและคณะสงฆ์เมื่อ สิ้นภาคเรียน

7) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประเมินผลการ จัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมและเสนอแนะการดำเนินการตามโครงการ

8) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมและเสนอแนะการดำเนินการตามโครงการ

6. สถานศึกษาที่รับพระสอนศีลธรรม

- 1) อำนวยความสะดวกแก่พระสอนศีลธรรมตามความเหมาะสม
- 2) จัดคาบการสอนให้พระสอนศีลธรรมตามความเหมาะสม
- 3) ปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเรื่องคาบการสอนการปฏิบัติ การสอนธุรการการสอนตลอดจนบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- 4) จัดครูพี่เลี้ยงเป็นที่ปรึกษาพระสอนศีลธรรมทั้งในด้านธุรการการสอน การปกครองชั้นเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพ จริง
- 5) หากมีความเป็นไปได้ให้จัดห้องจริยธรรมให้พระสอนศีลธรรมได้จัด กิจกรรมการเรียนรู้อย่างเหมาะสม

6) อำนวยความสะดวกแก่ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษาในการนิเทศ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน 22 รายงานการประเมิน เรื่อง การติดตามประเมินผลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

7) ร่วมกับศึกษานิเทศก์ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมและเสนอแนะการดำเนินงานตามโครงการ

8) เมื่อพบปัญหาให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาและหรือรายงานให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา

7. ครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

1) คอยให้คำปรึกษาแนะนำพระสอนศีลธรรมในการจัดทำแผนการเรียน รู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเหมาะสม

2) เป็นพี่เลี้ยงแก่พระสอนศีลธรรมเพื่อให้การนำหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาสู่วิถีชีวิตของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามนโยบายของรัฐบาล

3) เป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือพระสอนศีลธรรมในด้านธุรการการสอน การปกครองชั้นเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอน ตามสภาพจริง

4) ร่วมกับศึกษานิเทศก์ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมและเสนอแนะการดำเนินงานตามโครงการ

5) เมื่อพบปัญหาให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาและหรือรายงานผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อร่วมแก้ไขปัญหา³

2.1.4 คุณสมบัติของพระสอนศีลธรรม

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนนักศึกษาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถนำความรู้ไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขพระสอนศีลธรรมเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญของโครงการเพราะจะมีบทบาทในการเผยแผ่ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนนักศึกษาอีก ทั้งเป็นผู้ที่สร้างให้นักเรียนนักศึกษาเป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมนำความรู้ซึ่งเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ ในการสร้างคนท่ามกลางสังคมที่มีปัญหานานัปการปัญหาของสังคมในปัจจุบันเป็นภาวะจำยอม ที่ต้องรับเอาความนิยมและวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความสลับซับซ้อนของพฤติกรรมของมนุษย์การดำเนินชีวิตได้เห็นห่างจากการประพฤติปฏิบัติศีลธรรมและจริยธรรมมีผลทำให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมการแสดงออกและใช้เสรีภาพด้านต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคมไทยการที่พระสอนศีลธรรมได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้มีศีลธรรมและจริยธรรมจึงเป็นงานสำคัญและยิ่งใหญ่ในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมชาวพุทธอย่างแท้จริงเพื่อให้โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมซึ่งทำหน้าที่บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาจะต้องเป็นพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังนี้

- 1) เป็นพระภิกษุมีความประพฤติเรียบร้อยไม่สูบบุหรี่หรือต้องอภิการณ์ต่างๆ
- 2) มีสังกัดวัดที่ชัดเจนและต้องได้รับการอนุญาตจากพระสังฆาธิการผู้ปกครองในวัดที่ตนสังกัดอยู่
- 3) เป็นพระภิกษุที่ได้รักษาระดับชั้นเอกขึ้นไปหรือ
- 4) เป็นพระภิกษุสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไปมีพรรษา 5 หรือ
- 5) เป็นพระภิกษุที่มีความสามารถในการสอนโดยได้รับการพิจารณาจากคณะสงฆ์ต้นสังกัดในทุกจังหวัด
- 6) ผ่านการอบรมจากหน่วยฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.1.5 บทบาทและหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

³ สำนักงานพระสอนศีลธรรม,แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร.ปีงบประมาณ

คณะกรรมการจัดการทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้ระบุถึงบทบาทของครูสอนศีลธรรมไว้โดยสรุปว่าครูควรมีการสำรวจประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนว่าผู้เรียนแต่ละคนจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้มากน้อยแค่ไหน อย่างไรต้องให้ออกาสกับผู้เรียนได้ใช้กระบวนการสืบเสาะแสวงหาความรู้ที่ตนค้นพบด้วยตนเอง

๑. ครูควรใช้การบูรณาการ ซึ่งเป็นการนำกระบวนการที่ต่อเนื่องจาก ขั้นตอนการสำรวจประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน อันรวมไปถึงสถานการณ์เงื่อนไขการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เป็นการบูรณาการความรู้ใหม่กับความรู้เก่า

๒. ครูจะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถแสดง พฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติและค่านิยมเพื่อการประยุกต์ใช้ในการแสวงหา ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ที่ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิบัติจริง

๓. ครูควรจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจและ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ สูงสุดตามศักยภาพ

๔. ครูต้องเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนผ่าน กระบวนการเรียนรู้แล้วผู้เรียนควรจะต้องปรับพฤติกรรมจากความไม่รู้ เป็นผู้รู้และรู้จักจากทำ ไม่ได้ทำไม่ เป็นเปลี่ยนมาเป็น ทำได้ ทำเป็น จากไม่ชอบเปลี่ยนมาเป็นชอบ

๕. ครูต้องยึดหลักการที่ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีกิจกรรมที่ สามารถพัฒนาศักยภาพทุกด้านคือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ครูต้องมองผู้เรียนว่ามีภูมิ ธรรมอยู่ในระดับหนึ่ง

๖. ครูต้องทบทวนบทบาทของตนเองใหม่ว่าตนคือผู้ให้องค์คุณของ กัลยาณมิตร ๖ ประการ

๑) วางตนในฐานะผู้ที่ศิษย์ไว้วางใจ

๒) วางตนให้น่าเคารพ

๓) วางตนในฐานะผู้ทรงความรู้

๔) วางตนในฐานะที่ปรึกษาที่ดี

๕) วางตนในฐานะผู้ฟังที่ดี ฟังทั้งคำพูดและความรู้สึกของศิษย์วาง ตนในฐานะ

เป็นผู้ทรงปัญญาสามารถอธิบายอย่างลึกซึ้งให้ศิษย์กระจ่างได้

๖) วางตนในฐานะเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นแบบในการประพฤติ ปฏิบัติ

๗. ครูต้องรู้จักเด็กเป็นรายกลุ่ม รายบุคคลและมองว่าผู้เรียนทุกคนมี โอกาสที่จะเป็นอัจฉริยะอย่างน้อย ๘ ด้าน คือ ด้านเหตุผล ภาษา ศิลปะ กายสัมผัส ดนตรี มนุษย์สัมพันธ์ การเข้าใจตนเองหรือเข้าใจชีวิตเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือที่เรียกว่าอัจฉริยภาพ ในเชิงพหุปัญญา

๘. ครูต้องพร้อมให้ความรัก และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ลูกศิษย์ ครูจึงต้องเปลี่ยน หน้าที่จากผู้สอนเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่อัจฉริยภาพ ทั้ง ๘ ด้านของเด็กแต่ละคน

๙. การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ครูต้องเน้นและให้ ความสำคัญกับ ผู้เรียนควบคู่ไปกับธรรมชาติของวิชา ครูจะต้องรู้จักนักเรียน ให้นักเรียนรู้ทั้งหลักการ วิธีการ เรียนรู้ และคุณธรรมที่จะเกิดตามธรรมชาติของวิชา

๑๐. ครูควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่ใช้คุณธรรมนำความรู้บูรณาการ คุณธรรม ในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้

โดยสรุปแล้ว ครูมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวย ความสะดวกให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองในบรรยากาศและสถานการณ์ที่ครู จัดให้ ผู้เรียนได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างพึงพอใจ การรู้จัก ผู้เรียนเป็น รายบุคคลหรือรายกลุ่มจะช่วยให้ครูมีข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรม การเรียนที่ เหมาะสม สนองตอบความต้องการ ความถนัด ความสนใจและวิธีการหรือลีลาการ เรียนรู้ของผู้เรียน แต่ละคนและบทบาทสำคัญยิ่ง คือ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน

2.1.6 บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์แต่ ไม่เกิน ๕/คาบต่อสัปดาห์

๒. เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๓. เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๔. เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปรับ ใช้ในชีวิตประจำวัน

๕. เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้นำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้า ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

๖. เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๗. เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถาน พินิจฯ

๘. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่โรงเรียนและ ชุมชน⁴

⁴ พระมหาปัญญา จอมนาสวน, ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับนักเรียนโรงเรียนในโครงการจริยศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2549).

2.1.6 ระเบียบปฏิบัติหรือหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. พระสอนศีลธรรมที่เข้าสอนในสถานศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในส่วนศูนย์อำนวยการวิทยาเขต/วิทยาลัยสงฆ์/หน่วยวิทยบริหาร ต้องได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำศูนย์อำนวยการในที่นั้นๆ

๒. พระสอนศีลธรรมต้องสอนให้ตรงตามหลักพระไตรปิฎก

๓. พระสอนศีลธรรมต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

๔. พระสอนศีลธรรมต้องนุ่งห่มให้เรียบร้อยเป็นปริมณฑล ทั้งในเวลาเดินทางไปสอน ในขณะที่สอนและในเวลาเดินทางกลับวัด

๕. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ห้ามนำของผ้าป่า กฐิน หรือบอกรับบุญเรียไรในโรงเรียน

๖. พระสอนศีลธรรมไม่ควรคลุกคลีหรือสนิทสนมกับคณะผู้บริหาร ครู อาจารย์ในโรงเรียนนั้นๆ มากเกินไป จนทำให้ทุกฝ่ายสูญเสียความเป็นกลาง

๗. พระสอนศีลธรรมต้องไม่ก้าวร้าวงานของคณะครูอาจารย์ หรือผู้บริหารของโรงเรียนนั้นๆ

๘. พระสอนศีลธรรม ต้องไม่นำวิชาโหราศาสตร์ หรือ โสยศาสตร์ไปชี้หน้าหรือขยายผลอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการมอมเมาเยาวชน และประชาชน

๙. พระสอนศีลธรรมต้องไม่ชี้หน้าให้นักเรียนไปเที่ยวหรือเยี่ยมเยียนที่วัดตามลำพัง หรือเป็นการเฉพาะยกเว้นแต่เป็นการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นคณะ หรือไปทั้งห้องเรียน

๑๐. ในการเข้าห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ ดังนี้

๑๐.๑ ถ้าอยู่ในห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ โดยดูความเหมาะสม และระเบียบที่โรงเรียนนั้นๆ ปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว

๑๐.๒ ถ้าอยู่ในห้องจริยะให้นักเรียนกราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง ทั้งตอนเข้าเรียน และเลิกเรียน⁵

2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2.2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และ

⁵ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร., โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน,

เป็นการวางแผนการประเมินผลให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ว่าได้บรรลุตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์จริงหรือไม่ เพื่อผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะได้รู้และคิดเพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป ดังนั้น หลักสูตรที่ดีและเหมาะสมจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองของประเทศ ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ

ในอดีตนักพัฒนาหลักสูตรจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับเป้าหมาย เนื้อหาและวิธีการสอนของหลักสูตรโดยไม่ค่อยสนใจหรือคำนึงผู้เรียนว่าจะมีความรู้สึกหรือมีผลกระทบอย่างไร ปกตินักพัฒนาหลักสูตรจะกำหนดจะกำหนดจุดมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ และเนื้อหาสาระตลอดทั้งกระบวนการเรียนการสอนก็ต้องเป็นเรื่องของครูที่จะต้องคิดมาหา ครูมักจะหาเนื้อเรื่องและวิธีการเรียนการสอนโดยคำนึงว่าผู้เรียนคิดอย่างไร มีความรู้สึกอย่างไร และมีความต้องการอย่างไร แต่ในปัจจุบันแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนไป จึงเป็นหน้าที่ของนักพัฒนาหลักสูตรที่จะต้องหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความถูกต้อง ชัดเจนและเป็นประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด ทั้งนี้ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง⁶ ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตร (curriculum development) จะมีความหมายครอบคลุมถึงการสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

บุญมี เณรยอด⁷ กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมและเพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สงัด อุทรานันท์⁸ กล่าวคำว่า “การพัฒนา” หรือ คำในภาษาอังกฤษว่า “development” มีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้น หรือ ทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรก หมายถึง

⁶ สันต์ ธรรมบำรุง, หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2527), หน้า 92.

⁷ บุญมี เณรยอด, หลักการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหาร การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 18.

⁸ สงัด อุทรานันท์, พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 30.

การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่งก็คือ เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์⁹ ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร อย่างเป็นระบบซึ่งมีขั้นตอนสำคัญสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อวินิจฉัยปัญหาและความต้องการ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าประสงค์ จุดหมายและจุดประสงค์ หลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานแล้ว จะพิจารณาและกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา

ขั้นที่ 3 การเลือกและการจัดเนื้อหา จะต้องมีความถูกต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน มีความยากง่ายสอดคล้องเหมาะสมกับวัย เนื้อหาต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และเนื้อหานั้นเป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ ในแง่ของความพร้อมด้านเวลา ผู้สอน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว รวมไปถึงยุทธวิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การกำหนดอัตราเวลาเรียน หลักเกณฑ์ในการวัดประเมินผลการเรียน กำหนดเวลาเรียนการสอน โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับก่อนหลังให้สัมพันธ์กับจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ส่วนการวัดผลประเมินผล ควรกำหนดวิธีการเกณฑ์การจบหลักสูตร

ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากกลางหลักสูตรแล้ว ต้องมีการตรวจสอบข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม

ขั้นที่ 7 การประเมินผลหลักสูตร เมื่อใช้หลักสูตรไปได้สักระยะหนึ่ง ควรมีการประเมินผลหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ว่ามีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมอะไรบ้าง

ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หลังจากที่ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร อาจจะต้องมีการศึกษาปัญหาเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องให้หลักสูตรเหมาะสมยิ่งขึ้น

สวัสดี จงกล¹⁰ ได้ให้ความหมายว่าการพัฒนาหลักสูตร คือ การเกี่ยวข้องกับ การวางแผนพัฒนาหรือคิดประสบการณ์เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมหรือดีขึ้น

⁹ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร: หลักการแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ อสอินเพรส, 2539), หน้า 25.

จากการที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและสนองต่อความต้องการของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ เป็นการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะกว้าง ๆ โดยยึดถือแผนการศึกษาของชาติ เพื่อให้ผู้ใช้ในระดับต่าง ๆ นำไปขยายหรือปรับเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา จะเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น ส่วนการพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนเป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นการขยายและปรับให้มีความสอดคล้องในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยการพัฒนาระดับหลักสูตรชั้นเรียน เป็นการพัฒนาที่เน้นความต้องการและความถนัด ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นการปรับจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียนการสอนโดยครูผู้เรียน จากแนวคิดของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสูตรพบว่า เป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบเป็นวงจร เชื่อมโยงกันในมิติต่าง ๆ นักพัฒนาหลักสูตรดำเนินการให้มีมิติต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น มีสิ่งที่ต้องปฏิบัติและพิจารณาที่สำคัญ คือ การกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นของหลักสูตรที่จัดทำนั้นให้ชัดเจนว่าเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตร หลังจากนั้นจึงเลือกเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล และกำหนด รูปแบบการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ซึ่งการดำเนินการจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปอย่างครบถ้วนและเกิดผลดี นั่น คือ ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบ SPIE Model เป็นการผสมผสาน บูรณาการองค์ประกอบที่สำคัญและสอดคล้องกัน เมื่อนำไปปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมและข้อจำกัดของโรงเรียนโดยพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษานั้น จะทำให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงสังคม ความเจริญก้าวหน้าวิชาการและเทคโนโลยี ตลอดจนสอดคล้องความต้องการของชุมชนและความต้องการของผู้เรียนด้วย

2.2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

---

¹⁰ สวัสดิ์ จงกล, แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการงานพื้นฐาน อาชีพ ใน เอกสารกลุ่มแรงงานและพื้นฐานอาชีพ หน่วยที่1,(กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,2547),หน้า. 19.

จากการที่เน้นศึกษาหลายท่านได้อธิบายความหมายของการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development) ไว้คล้ายคลึงกัน ซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมาย 2 ลักษณะ คือ ประเภทแรก เป็นการทำให้หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น และประการที่สองเป็นการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน รวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย¹¹

การพัฒนาหลักสูตร มีความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมงานหลายมิติของการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ การวางแผนหลักสูตร จัดทำหลักสูตรหรือยกร่างหลักสูตร (Curriculum planning) การนำหลักสูตรไปใช้หรือการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ (Curriculum implementation) และการประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation) การสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละมิติมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด การวางแผนจัดทำหรือยกร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้การกำหนดการวัดประเมินผล

การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย การจัดวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ การเตรียมบุคลากร การบริหารหลักสูตรและการดำเนินการสอนหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร ประกอบด้วย การประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร และการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

ไทเลอร์ (Tyler, 1949 : 99) ได้ให้แนวคิดในการวางโครงสร้างหลักสูตร โดยใช้วิธี Means-Ends Approach เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า “หลักการของไทเลอร์” (Tyler's rationale) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรและการสอนที่เน้นการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนดให้ผู้เรียน
  2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
  3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
  4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการศึกษาอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
- เห็นว่าคำถามทั้ง 4 ข้อนี้ต้องเรียงลำดับกันลงมา เพราะฉะนั้น

¹¹ สัจด์ อุทรานันท์, **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 31.

การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพราะคำตอบอีก 3 ข้อที่เหลืออยู่นั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้¹²

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นไปตามลำดับขั้น โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดใจ 3 แหล่งด้วยกัน คือ

1. ศึกษาจากสังคม
2. ศึกษาจากผู้เรียน
3. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา

ทาบา¹³ ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า “Grass roots approach” หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบาเชื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบานี้มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับไทเลอร์แต่ต่างกันตรงที่วิธีการที่ ไทเลอร์เสนอนั้นค่อนข้างเป็นวิธีการแบบ “Top-down” คือ การพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการ ให้ครูปฏิบัติและผู้บริหารสั่งการมายังครูผู้สอนอีกทีหนึ่ง สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจความต้องการ (diagnosis of needs) ครูหรือผู้ร่างหลักสูตรเริ่มกระบวนการ ด้วยการสำรวจความต้องการของนักเรียนที่หลักสูตรได้วางแผนไว้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย (formulation of objectives) หลังจากที่ครูได้ระบุความต้องการของนักเรียนแล้ว ครูกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผล

ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหา (Selection of contents) จุดมุ่งหมายที่เลือกไว้หรือที่สร้างขึ้นเป็นตัวชี้แนะแนวทางในการเลือกรายวิชาหรือเนื้อหาของหลักสูตร ซึ่งควรเลือกเนื้อหาที่มีความเที่ยงตรงและสำคัญด้วย

ขั้นที่ 4 การจัดเนื้อหา (Organization of contents) เมื่อครูเลือกเนื้อหาได้แล้ว ต้องจัดเนื้อหาโดยเรียงลำดับขั้นตอนให้ถูกต้อง คำนี้ถึงวุฒิภาวะของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) เมื่อได้เนื้อหาแล้วครูคัดเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน

¹² ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา, การพัฒนาหลักสูตร.(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, 2540), หน้า8.

¹³ Taba Hilda , Curriculum Development : Theory and Practice. New York : Harcourt Brace and World, 1962.p.12

ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์เรียน (organization of learning experiences) กิจกรรมการเรียนการสอนควรได้รับการจัดเรียงลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับเนื้อหา แต่ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะกับผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 7 การประเมินผลและวิธีการประเมินผล (evaluation and means of evaluation) ผู้ที่วางแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุผลสำเร็จและทั้งครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

เชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส(Saylor, Alexander and Lewis. 1981 : 28-39) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเขามีแนวคิดว่าหลักสูตรเป็นแผนการในการจัดโอกาสการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น หลักสูตรจึงต้องมีการกำหนดไว้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. เป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Goals, objectives and domains) การพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายหลักสูตรเป็นสิ่งแรก เป้าหมายแต่ละประเด็น จะบ่งบอกถึงขอบเขตหนึ่ง ๆ ของหลักสูตร ซึ่งเชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิสได้เสนอไว้ว่ามี 4 ขอบเขตที่สำคัญ คือ พัฒนาการส่วนบุคคล (personal development) สมรรถภาพทางสังคม (Social competence) ทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (continued learning skills) และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (specialization) นอกจากนี้ยังมีขอบเขตอื่นๆ อีก ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรอาจจะพิจารณาตามความเหมาะสมกับผู้เรียนและลักษณะทางสังคม เป้าหมายจุดมุ่งหมาย และขอบเขตต่าง ๆ ของหลักสูตรจะได้รับข้อบังคับทางกฎหมายของรัฐ ข้อค้นพบจากงานวิจัยต่าง ๆ ปรัชญาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เป็นต้น

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) เมื่อกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรต้องวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกแล้ว

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum implementation) หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบหลักสูตรแล้วขั้นตอนต่อไป คือการนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูผู้สอนต้องวางแผนและจัดทำแผนการสอนตามรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนเลือกวิธีการสอน สื่อ วัสดุการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation) การประเมินหลักสูตร เป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนต้องเลือกวิธีการประเมินเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร ซึ่งเป็นทั้งการประเมินระหว่างดำเนินการ (formative evaluation) และการประเมินผลรวม (Summary evaluation) ทั้งนี้ เพื่อนำผลการประเมิน ไปปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

โอลิวา (Oliva. 1992 : 171-175) ได้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร โดยขยายความคิดของตนเอง จากที่ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้เมื่อปี ค.ศ. 1976 ไว้แล้ว กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ โอลิวา ได้เสนององค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา ปรัชญาและหลักจิตวิทยาการศึกษา ซึ่งเป้าหมายนี้เป็นความเชื่อที่ได้มาจากต้องการของสังคมและผู้เรียน

2. วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน ผู้เรียน และเนื้อหาวิชา

3. กำหนดจุดหมายของหลักสูตร

4. กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

5. จัดโครงสร้างของหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้

6. กำหนดจุดหมายของการเรียนการสอน

7. กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

8. เลือกยุทธวิธีการจัดการเรียนการสอน

9. เลือกวิธีการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน

10. นำยุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนไปใช้

11. ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนไปใช้

12. ประเมินผลหลักสูตร

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า แนวคิดของนักเรียนศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนั้นเห็นว่าเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ เป็นวงจร เชื่อมโยง

2.2.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การแสวงหารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะ รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้น เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาใช้จะต้องปรับให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคมของผู้ใช้ แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรมีหลายแนวทาง

สังัด อุทรานันท์¹⁴ ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งต่อเนื่องสัมพันธ์เป็นวัฏจักร ดังนี้

1. จัดวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร

2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย

3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์

4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล

5. การนำหลักสูตรไปใช้

¹⁴ สังัด อุทรานันท์, พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร, หน้า 36.

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่¹⁵ ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรไว้ 3 ระบบโดยเริ่มต้นจากระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตรซึ่งแต่ละระบบมีรายละเอียดและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดหลักสูตร โดยดูความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองหลังจากนั้นกำหนดรูปแบบหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหลักการ โครงสร้าง องค์ประกอบหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผลหลังจากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ หรือการสัมมนาและมีการทดลองนำร่อง พร้อมทั้งรวบรวมผลการวิจัยและปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้

2. ระบบการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การขออนุมัติหลักสูตรจากหน่วยงานหรือกระทรวงดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของบุคลากร จัดงบประมาณและวัสดุหลักสูตร บริหารสนับสนุนจัดเตรียมอาคารสถานที่ ระบบบริหารและจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และติดตามผลการใช้หลักสูตร หลังจากนั้นเข้าสู่ระบบการบริหารหลักสูตร โดยการดำเนินการตามแผน กิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน คู่มือการสอน คู่มือการเรียนรู้เตรียมความพร้อมของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียน และการประเมินผลการเรียน

3. ระบบการประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการประเมินผลการใช้หลักสูตร ทั้งการประเมินย่อย การประเมินระบบหลักสูตร ระบบการบริหารและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และรายงานข้อมูลตามลำดับ

มณฑิชา ชนะสิทธิ์ ได้กล่าวถึงกระบวนการหรือขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตร

- 1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
- 1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย
- 1.3 การกำหนดเนื้อหาสาระ
- 1.4 การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
- 1.5 การกำหนดวิธีกาวัดผลและประเมินผล

2. การนำหลักสูตรไปใช้

3. การประเมินผลหลักสูตร

¹⁵ วิชัย วงษ์ใหญ่, การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม, 2533), หน้า 19.

4. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

เจลา มิสดี¹⁶ กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรที่มีการพัฒนาแตกต่างกันเนื่องมาจากจุดเน้นที่ต่างกัน ได้แก่

1. การมุ่งเน้นการกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่การศึกษากระบวนการต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานของการสร้างหลักสูตรและการพัฒนารูปแบบหลักสูตร
2. การมุ่งเน้นกระบวนการสอน เป็นการแบ่งหลักสูตรออกมาเป็นการกำหนดการสอน แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน วัสดุ และสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ เป็นบทบาทนักพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน
3. การมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนที่ต่อเนื่องกันไป เป็นภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรที่สามารถเรียงลำดับแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนได้เต็มรูปแบบ

ธำรง บัวศรี¹⁷ ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ขั้นที่ 3 การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
- ขั้นที่ 4 การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
- ขั้นที่ 5 การเลือกเนื้อหา
- ขั้นที่ 6 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 7 การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 8 การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
- ขั้นที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้
- ขั้นที่ 10 การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 88) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน

คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

¹⁶ เจลา มิสดี ,การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการป้องกันโรคเอดส์สำหรับผู้ใช้ แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสิงห์บุรี, ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม อุตสาหกรรมศึกษา,(กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2540),หน้า17-19.

¹⁷ ธำรง บัวศรี ,ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบหลักสูตรและพัฒนา,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธนรัช,2542),หน้า152.

3. การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินหลักสูตร
6. การปรับปรุง แก้ไข และเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
7. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ทาบ (Taba. 1962 : 12) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. การวินิจฉัยความต้องการและความจำเป็นของสังคม
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การเลือกเนื้อหาสาระ
4. การจัดเนื้อหาสาระ
5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. การจัดประสบการณ์เรียนรู้
7. การกำหนดวิธีการประเมินผล

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1974 : 27) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์
3. การออกแบบหลักสูตร
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินผลหลักสูตร

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor Alexander and Lewis. 1981 : 30) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

1. การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก ได้แก่ ภูมิหลังของนักเรียน สังคม ธรรมชาติของการเรียนรู้ แผนการศึกษาแห่งชาติ ทรัพยากร และความสะดวกสบายในการพัฒนาหลักสูตรและคำแนะนำจากผู้ประกอบอาชีพ
2. การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อการออกแบบหลักสูตร โดยนักวางแผนหลักสูตร และใช้ข้อมูลทางการเมืองและสังคมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ การออกแบบหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูเป็นพิจารณาความเหมาะสมของการสอน การวางแผนหลักสูตร รวมถึงการแนะนำแหล่งของสื่อการเรียนรู้โดยให้มีความยืดหยุ่นและมีอิสระแก่ครูและนักเรียน
4. การประเมินผลหลักสูตร ทำโดยครูเป็นผู้พิจารณาขั้นตอนประเมินผล เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน โดยวางแผนหลักสูตรร่วมกันพิจารณาขั้นตอน การประเมินผล

หลักสูตรซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะใช้เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจ เพื่อวางแผนในอนาคตต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้นมีสิ่งที่ต้องปฏิบัติและพิจารณาที่สำคัญ คือ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การร่างหลักสูตร
  - 2.1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย
  - 2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ
  - 2.3 การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
  - 2.4 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร
4. การทดลองใช้หลักสูตร
5. การประเมินหลักสูตร
6. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์¹⁸ ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะสภาพปัญหาและความต้องการที่ได้จากศึกษาและวิเคราะห์เป็นข้อมูลสำคัญที่หลักสูตรจะต้องการพัฒนาขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการเหล่านั้น โดยแหล่งข้อมูลสามารถ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลได้ทั้งทางตรงโดยการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การสังเกต สำหรับทางอ้อมทำได้โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การรับฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ

กรมวิชาการ¹⁹ (2539 : 4) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรที่มีเป้าหมายหรือมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนจะช่วยให้มองเห็นภาพของงาน โดยจำเป็นจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานซึ่งเป็นการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ เพราะเป็นกระบวนการทำงานที่มีการวิเคราะห์ตลอดแนว เป็นกระบวนการคิดที่รอบคอบ หาทางเลือกที่หลากหลายแนวทางที่มีประโยชน์สูงสุดสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น หรือ การวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ๆ ดังนี้

¹⁸ สังัด อุทรานันท์, พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร, หน้า 191.

¹⁹ กรมวิชาการ, คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา ใฝ่รู้ใฝ่เรียน, (กรุงเทพมหานคร :คุรุ สมาลาตพรวัว, 2539), หน้า 9.

1. การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา เป็นการศึกษาสภาพสังคมที่สถานศึกษาต้องถึ้นว่ามีแนวโน้มของการพัฒนาไปในทิศทางใด

2. การศึกษาความต้องการของท้องถิ่น เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของท้องถิ่นว่ามีความต้องการจะให้ท้องถิ่นของตนเป็นอย่างไรในอนาคต วิธีการได้มาของข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของท้องถิ่นอาจใช้วิธีการทางตรง คือ การออกไปสอบถามจากบุคคลในท้องถิ่น หรือวิธีการทางอ้อมโดยการรวบรวมข้อมูลที่เป็นความต้องการของท้องถิ่นจากการที่หน่วยงานหรือบุคคลอื่นทำไว้ผลจากการสำรวณามาใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาดำเนินการพัฒนา

3. การศึกษาสิ่งที่มีผลต่อการจัดการศึกษา สิ่งที่มีบทบาทหรือมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาทำให้สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องตามที่มีระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพของท้องถิ่น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มีความผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนให้สนองหรือสอดคล้องกับท้องถิ่น

4. การศึกษาศักยภาพของสถานศึกษา เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของสถานศึกษาว่ามีความพร้อมในเรื่องใด มากน้อยเพียงไร รวมทั้งศึกษาว่าในการดำเนินงานทั้งด้านบริหารและวิชาการที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จ

5. สร้างภาพของงานตลอดแนว ขั้นตอนนี้เป็นกรนำเอาข้อมูลซึ่งเป็นผลจากกิจกรรมทั้ง 4 ขั้นตอน

2.2.4 การใช้หลักสูตรหรือการปฏิบัติ (implementation)

ในการใช้หลักสูตร หรือ การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัตินั้น จำเป็นต้องเตรียมการพัฒนาบุคลากร เอกสาร และสื่อประเภทต่าง ๆ สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในแนวทางที่กำหนดขึ้นมาใหม่ ฝึกอบรมให้เกิดทักษะในการใช้หลักสูตร หรือวิธีการใหม่ ๆ สร้างหรือเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียน เตรียมกรณีศึกษาภายใน และปฏิบัติตามแผนที่กำหนด

ในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์²⁰ กล่าวถึงกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ มีขั้นตอนไปสู่การปฏิบัติเป็นลำดับดังนี้

1. การขออนุมัติหลักสูตร
2. การวางแผนการใช้หลักสูตร อาจดำเนินการระหว่างรอการอนุมัติ เช่น การประชาสัมพันธ์ หลักสูตร เตรียมงบประมาณ เตรียมความพร้อมบุคลากร เป็นต้น
3. การบริหารหลักสูตรให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การนำหลักสูตรไปใช้

²⁰ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอรี, 2542), หน้า 108.

จากรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรข้างต้น สามารถได้สรุปการใช้หลักสูตรเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือการวางแผนการใช้หลักสูตรและการดำเนินการสอนตามหลักสูตร สำหรับการวางแผนการใช้หลักสูตรนั้นประกอบด้วย การประสานงานและการเตรียมบุคลากร การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เอกสารประกอบการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์หลักสูตร หลังจากนั้นดำเนินการสอนตามหลักสูตร

2.2.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การฝึกอบรม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มพูนความรู้และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพราะ เป็นการจัดเตรียมคน ให้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และความชำนาญที่เหมาะสมสำหรับการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการข้อหนึ่งของการจัดการงานบุคคลที่ว่าใช้คนเหมาะสมกับงาน หรือ put the man in the right job²¹ ดังนั้น จึงเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถ และพร้อมที่จะปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย อันจะช่วยให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นใน การทำงานเพิ่มขึ้นและเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร

1. ความหมายของการฝึกอบรม ความหมายของการฝึกอบรมได้มีหน่วยงานทางการศึกษานักบริหารและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สนอง เครือมาก ²²กล่าวว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มี คุณสมบัติตามหลักสูตรต่าง ๆ โดยดำเนินการอย่างมีระบบเพื่อให้สามารถพัฒนาบุคคลได้เป็นจำนวนมาก

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์²³ กล่าวว่า การฝึกอบรมทำให้เกิดการเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่อนข้างถาวรตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) กล่าวว่า การฝึกอบรมหมายถึง การเลือกแนวทางสำหรับพัฒนาครูให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับ การเปลี่ยนแปลง โดยผ่านกระบวนการพัฒนาเพื่อให้ครูสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

²¹ รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนาบุคคลใน เอกสาร การสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการงานบุคคล หน่วยที่ 9 – 15,(นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช,2540)

²² สมอง เครือมาก ,คู่มือการฝึกอบรมและบทความวิจัย: การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ฉบับปรับปรุง,(นครสวรรค์:วิสุทธิการพิมพ์,2550)

²³ สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ , **Seminar in Education Administration** ,ภาควิชาบริหาร การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์,(ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา,2541)

Hoffer , George , and Valacich (n.d. :1) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง การพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้อย่างหลากหลายในงานต่าง ๆ ที่ตนเองเกี่ยวข้องในองค์กรและให้มีความสามารถในการใช้ เครื่องมือที่ต้องนำไปใช้ปฏิบัติหน้าที่จนเกิดความชำนาญ

ศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ ²⁴ กล่าวว่า การฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้บุคคลได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ ทักษะ และ ประสบการณ์เกี่ยวกับงาน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปรับปรุงงานในปัจจุบันและการ ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น จากการศึกษาความหมายของการฝึกอบรม ตามทัศนะของนักวิชาการ นักบริหารและ หน่วยงานทางการศึกษาสรุปได้ว่า การศึกษาอบรม เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมี จุดประสงค์เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะเกี่ยวกับงานในหน้าที่หรืองานในอนาคต เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สูงขึ้นและเป็นการส่งเสริมสมรรถภาพในการทำงานให้ ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพต่อตนเองและองค์กร 2. ประเภทของการฝึกอบรม ประเภทของการฝึกอบรมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีหลายประเภท แต่ที่นิยมจัดฝึกอบรมของแต่ ละหน่วยงานจำแนกได้เป็น 4 ประเภทหลัก ดังนี้

1. การฝึกอบรมก่อนการทำงาน (Pre-serve training) หรือการฝึกอบรมก่อนประจำการ เป็นการฝึกอบรมที่มุ่งให้ความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับงานในหน้าที่สำหรับบุคคลที่เข้าทำงานและปฏิบัติงานต่าง ๆ ในองค์กร การฝึกอบรมประเภทนี้ได้แก่

1.1 การอบรมปฐมนิเทศ (Orientation) เป็นการอบรมสำหรับบุคคลที่เริ่มทำงานใหม่ ให้รู้จักองค์กร สมาชิกในองค์กร กฎ ระเบียบ เงื่อนไข สิทธิ สวัสดิการ หน้าที่ของตนเองและ วัฒนธรรมในองค์กรเพื่อให้เกิดความมั่นใจ มีทัศนคติดีต่อองค์กรและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ในสภาพแวดล้อมขององค์กร ซึ่งจะใช้เวลาในการอบรม 1-2 วัน 1.2 การฝึกอบรมก่อนทำงานหรือแนะนำงาน (Induction training) เป็น การอบรม แนะนำให้บุคลากรใหม่ได้เรียนรู้ระบบและวิธีการการควบคุม กำกับ ติดตามและ การปฏิบัติงานเฉพาะอย่างเพื่อให้ผู้จะเริ่มปฏิบัติงานรู้จักงานและวิธีการทำงานในหน้าที่ของตนเองรับผิดชอบได้รวดเร็วขึ้น สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามเป้าหมายหรือมาตรฐานของงานผิดพลาดน้อย การฝึกอบรมในลักษณะนี้จะ เป็นการฝึกอบรมตั้งแต่ 5-15 วัน

2. การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน/ประจำการ (In-service training) เป็น การฝึกอบรมสำหรับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อเพิ่มพูนหรือเพื่อทบทวนความรู้ ความสามารถและทักษะการทำงานที่อาจล้าหรือขาดความชำนาญไปบ้าง (refresher

²⁴ ศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ ,รูปแบบและวิธีการฝึกอบรมการศึกษาออก ระบบในประมวลสารະชุตวิวิชาการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 7 – 10 ,(นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2545).

training) หรือเมื่อมี การเปลี่ยนแปลงงานที่รับผิดชอบ หรือเมื่อการทำงานไม่บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง การฝึกอบรมจะ จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การฝึกอบรมในขณะที่ทำงาน/การอบรมในงาน (On-the-job training) เป็นการฝึก การอบรมเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มปฏิบัติจริงในงานที่จะต้องรับผิดชอบในสถานที่ทำงานที่เป็นพี่เลี้ยง วิธีการอบรมอาจจะทำโดยฝึกหัดงาน (apprenticeship training) จะเป็นงานที่' ต้องการความชำนาญมาก ๆ และการฝึกทำงานโดยได้รับค่าจ้างตอบแทน (Internship training) ซึ่งมักจะเป็นโครงการร่วมระหว่างสถาบันการศึกษา กับสถานประกอบการ/ที่ทำงาน การอบรมแบบนี้ จะเป็นการส่งเสริมความสามารถ ความ ชำนาญ และการนำความรู้ที่ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

2.2 การฝึกอบรมนอกที่ทำการ/การอบรมนอกงาน (Off-the-job training) เป็นการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการในสถานที่จัดฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหยุดทำการ ปฏิบัติงานในหน้าที่ชั่วคราว เพื่อเข้ารับการอบรมอย่างเต็มที่เพื่อให้ได้ความรู้และทักษะที่ได้จากการ ฝึกอบรมอย่างเต็มที่เพื่อให้ได้ความรู้และทักษะที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในงานของตน

3. การฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง (Specific training) เป็นการฝึกอบรมให้ได้ รายละเอียดเฉพาะเรื่องเพื่อเพิ่มทักษะ และความรู้ให้กว้างขวางเกิดความสามารถ มีความชำนาญ ในการปฏิบัติงานหรือเพื่อเสริมงานหลักให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นหลักสูตรของ การอบรมในลักษณะนี้จะมีความหลากหลาย ระยะเวลาของการฝึกอบรมจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาของหลักสูตรที่จัดให้แก่ผู้เข้า รับการฝึกอบรมและจะเป็นที่นิยมในวงการศึกษา

4. การฝึกอบรมในกรณีพิเศษ (Special training) เป็นการอบรมเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม อาจจะเป็นการฝึกอบรมให้ทั้งบุคลากรของหน่วยงาน บุคลากรนอกหน่วยงานหรือ เป็น ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงานหรือชุมชนในสังคม การฝึกอบรมประเภทนี้ มักจะเป็นการให้ ข้อมูล ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การฝึกอบรมครูประจำการ ของได้ กำหนดรูปแบบการฝึกอบรมโดยพิจารณาจากพื้นฐานสำคัญ 2 ประการคือ

1. รูปแบบที่พิจารณาจากฐานความมุ่งหมาย (objective based) แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่

1.1 การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของครู ได้แก่ การ ฝึกอบรมด้านเนื้อหา และวิธีสอนตามลักษณะเนื้อหาวิชาหรือตามระดับชั้น และการอบรมเพื่อ เพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารและบริการ

1.2 การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในวิชาชีพครู เช่นการ ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มวิทยฐานะ

1.3 การฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหาสำคัญทางการศึกษาของชาติ เช่น การฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในบางวิชา อันเป็นผลมาจากการประเมินในระดับ ภูมิภาค หรือระดับชาติ การอบรมเพื่อผลักดันนโยบายทางการศึกษาที่สำคัญเป็นต้น

2. รูปแบบที่พิจารณาจากฐานของพฤติกรรม (performance based) คำนึงถึงบทบาทของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้ให้การอบรมแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 การฝึกอบรมที่เน้นวิทยากรเป็นศูนย์กลาง วิทยากรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้รับ

2.2 การอบรมที่เน้นสื่อเป็นศูนย์กลาง เช่น การเรียนโดยสื่อประเภทต่างๆ

2.3 การฝึกอบรมที่เน้นผู้เข้ารับการอบรมเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ ผู้เข้ารับ การอบรมเป็นผู้กระทำ ผู้ให้การอบรมเป็นผู้มีบทบาทสนับสนุนและช่วยเหลือ

สรุป ประเภทของการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สามารถจำแนกตามประเภท ได้ 4 ประเภท และจำแนกตามรูปแบบได้ 2 รูปแบบ กล่าวคือ

การจำแนกตามประเภท

ประเภทที่ 1 ได้แก่ การฝึกอบรมก่อนทำงาน/ประจำการ เช่น การปฐมนิเทศ การแนะนำ งาน

ประเภทที่ 2 ได้แก่ การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน / ประจำการ ซึ่งประเภทนี้ยังแบ่ง ออกเป็น 2 ลักษณะคือ การอบรม ในขณะทำงาน และการอบรมนอกงาน

ประเภทที่ 3 ได้แก่ การฝึกอบรมเฉพาะเรื่องเป็นการอบรม เทคนิควิชาชีพเฉพาะเรื่อง

ประเภทที่ 4 ได้แก่ การฝึกอบรมพิเศษมีหลักสูตรฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องหรือ เป็น การศึกษานอกระบบทั้งหมด สำหรับรูปแบบที่ใช้ การฝึกอบรมสำหรับครูประจำการ

รูปแบบที่ 1 คือ รูปแบบที่พิจารณาจากฐานความมุ่งหมาย ได้แก่ การ ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครู การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถใน วิชาชีพ การฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ

รูปแบบที่ 2 คือ รูปแบบที่พิจารณาจากฐานของพฤติกรรม ได้แก่ การ ฝึกอบรมที่เน้นวิทยากรเป็นศูนย์กลาง การฝึกอบรมที่เน้นสื่อเป็นศูนย์กลาง และการฝึกอบรมที่ เน้นผู้เข้ารับการ อบรมเป็นศูนย์กลาง

2.2.6 รูปแบบการฝึกอบรม

ศักรินทร์ ชนประชา (2550, 190-191) กล่าวถึงรูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรมว่า การ จัดกิจกรรมการฝึกอบรมนั้น ควรกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรฝึกอบรมและจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยยึดหลักภาวะของผู้

เข้ารับการฝึกอบรม และหลักการเรียนรู้ผู้ใหญ่ ดังนั้น ในการกำหนดกิจกรรมการฝึกอบรมครั้งนี้ ใช้รูปแบบกิจกรรมฝึกอบรม

สุวิทย์ อรทัย มูลคำ อธิบายสรุปไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย (Lecture Method) (วิทย์ อรทัย มูลคำ(2547ก,74) การจัดการเรียนรู้โดยการใช้อธิบายกลุ่มย่อย (small Group Discussion) (2547ก.33) การจัดการเรียนรู้แบบสาธิต (Demonstration Method) (2547ก,42) และการจัดการเรียนรู้แบบใช้คำถาม (Questioning Method) ดังนี้

1.การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย (Lecture Method) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยการพูดบอกเล่า อธิบายเนื้อหาเรื่องราวที่ผู้สอนได้เตรียมการศึกษาค้นคว้ามาเป็นอย่างดี ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับฟังบรรยายหรืออาจมีโอกาสนซักถาม แสดงความคิดเห็นได้บ้างถ้าผู้สอนเปิดโอกาส วิธีนี้เหมาะสำหรับผู้ฟังจำนวนมาก และผู้บรรยายซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ต้องการนำเสนอเนื้อหาสาระจำนวนมากในลักษณะ คม ชัด ลึก โดยใช้เวลาไม่นานมากนัก จึงเป็นการเรียนรู้ที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

2. การจัดการเรียนรู้โดยอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 4-8 คน ให้ผู้เรียนในกลุ่มมีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นประสบการณ์ในประเด็นหรือปัญหาที่กำหนด สรุปผลการอภิปรายออกมาเป็นข้อสรุปของกลุ่ม

3. การจัดการเรียนรู้แบบสาธิต (Demonstration Method) คือ กระบวนการที่ผู้สอนหรือบุคคลหนึ่งใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์โดยการแสดงหรือกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างพร้อมๆ กับการบอก อธิบาย ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต กระบวนการขั้นตอน การสาธิตนั้นๆ แล้วให้ผู้เรียนซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสาธิต การจัดการเรียนรู้แบบนี้จึงเหมาะสมสำหรับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นขั้นตอนของการปฏิบัติ

4.การจัดการเรียนรู้แบบใช้คำถาม (Questioning Method) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดของผู้เรียน โดยผู้สอนจะบอคำถามในลักษณะต่างๆ ที่เป็นคำถามที่ดี สามารถพัฒนาความคิดผู้เรียน ถามให้ผู้เรียนใช้ความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิวิจารณ์ สังเคราะห์ หรือการประเมินค่าเพื่อจะตอบคำถามเหล่านั้น

โดยสรุป ในการฝึกอบรมครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมในระดับมัธยมศึกษาประกอบด้วยจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย (Lecture Method) การจัดการเรียนรู้โดยอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) การจัดการเรียนรู้แบบสาธิต (Demonstration Method) การจัดการเรียนรู้แบบใช้คำถาม (Questioning Method) โดยกำหนดให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม จุดประสงค์ของการเรียนรู้ และเนื้อหาสาระใดแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของแต่ละข้อในเนื้อหาวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอน

ศีลธรรมซึ่งจะจัดกิจกรรมการฝึกอบรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นได้สอดแทรกไว้ในกิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหัวข้อ

2.2.7 ระยะเวลาในการฝึกอบรม

ระยะเวลาในการฝึกอบรมที่เหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม จากการศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต่าง ๆ พบว่า ระยะเวลาในการฝึกอบรมที่เหมาะสม ดังนี้

มานิตย์ สิทธิชัย ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาคุรุศาสตร์อุตสาหกรรม โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน 1)สำรวจลักษณะทางจิตลักษณะทางพุทธ และลักษณะทางครอบครัวของนักศึกษา 2)สร้างหลักสูตรฝึกอบรมและทดลองใช้ (หลักสูตรใช้เวลา ฝึกอบรม 26 ชั่วโมง มี 4กิจกรรม ฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3 วัน)

เกศริน มนูญผล ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสมรรถภาพด้านการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น หลักสูตรมีกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลารวม 28 ชั่วโมง

กัมปนาท บริบูรณ์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและคิดในแนวคิดเป็นของนักเรียนวิวัฒน์พลเมืองโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม จัดฝึกอบรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม 11 ครั้งๆ 2 ชั่วโมง รวม 22 ชั่วโมง

แพรวพรรณ บุญฤทธิมนตรี ได้ศึกษาเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนงานให้กับหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์:ศึกษาระณีบริษัท แคลคอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย)จำกัด (มหาชน)หลักสูตรการฝึกอบรม มี 5 หน่วยๆละ 3 ชั่วโมง รวม 15 ชั่วโมง

ศักรินทร์ ชนประชา ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษาอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 2 โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ กำหนดระยะเวลาทั้งสิ้น 28 ชั่วโมง

จากการศึกษางานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าว พบว่า ระยะเวลาที่เหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ระหว่าง 15-28 ชั่วโมง

2.2.8 ประโยชน์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมบุคลากรเป็นเครื่องมือของการบริหารชนิดหนึ่ง ซึ่งได้รับการจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้น การฝึกอบรมบุคลากรจึงควรจะตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กร หากการฝึกอบรมไม่สามารถจะสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายใดๆแล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะจัดการฝึกอบรมขึ้นมา กล่าวโดยทั่วไปแล้ว การฝึกอบรมมีบทบาทในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรได้ในหลายๆทางด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. ช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติของพนักงาน การฝึกอบรมจะ ช่วยปรับปรุงให้ พนักงานมีคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการทำงานดีขึ้นกว่าเดิม อันจะส่งผลผลิต สูงขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
2. ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านค่าจ้างแรงงาน โดยการลดปริมาณเวลาที่ใช้ในการผลิตสินค้า หรือบริการ แต่ยังคงได้สินค้าหรือบริการที่มีปริมาณและคุณภาพคงเดิม นอกจากนี้ ยังลดเวลาที่ใช้ ในการพัฒนาพนักงานที่ขาดประสบการณ์ เพื่อให้มีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ
3. ช่วยลดต้นทุนการผลิต โดยการลดปริมาณสินค้าที่ผลิตโดยไม่ได้มาตรฐาน
4. ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านการบริหารบุคคล โดยการลดอัตราการลาออกจากงาน การ ขาดงาน การมาทำงานสาย อุบัติเหตุ การร้องทุกข์ และสิ่งอื่น ๆ ที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการ ทำงาน
5. ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการให้บริการแก่ลูกค้า โดยการช่วยปรับปรุงระบบการ ให้บริการหรือส่งสินค้าให้แก่ลูกค้า
6. ช่วยพัฒนาพนักงานเพื่อให้เป็นกำลังทดแทนในอนาคต การฝึกอบรมบุคคลากรจะ ช่วยให้องค์กรมีกำลังทดแทนได้ทันทั่วถึง หากมีพนักงานบางส่วนเกษียณ หรือลาออกจากการ ทำงาน
7. ช่วยเตรียมพนักงานก่อนการก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นการฝึกอบรมจะ ช่วยให้พนักงานที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งใหม่ มีความพร้อมและสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ตำแหน่งหน้าที่ใหม่ได้อย่างเหมาะสม
8. ช่วยขจัดความล้าหลังด้านทักษะ เทคโนโลยี วิธีการทำงาน และการผลิต การ ฝึกอบรมจะช่วยให้พนักงานขององค์กรมีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่ทันกับ ความเปลี่ยนแปลงของโลก และช่วยให้องค์กรสามารถแข่งขันกับผู้อื่นได้
9. ช่วยให้การประกาศนโยบายหรือข้อบังคับขององค์กร ซึ่งได้รับการไขหรือร่าง ขึ้นมาใหม่เป็นไปอย่างราบรื่น
10. ช่วยปรับปรุงและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานในองค์กรรวมทั้งช่วย เพิ่มพูนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานด้วย

2.3 แนวคิดวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้

เอกรินทร์ สีมหาศาล กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้และการออกแบบกระบวนการ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำเป็นต้องอาศัยวิธีสอนและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผสมผสาน เข้าด้วยกัน โดยคำนึงถึงสภาพผู้เรียน ความถนัด ความสนใจ สิ่งแวดล้อมและความต้องการเป็น หลัก ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพโดยใช้ทักษะการจัดการ

ของผู้สอนและผู้เรียนที่เกื้อกูลกัน ผู้สอนต้องวิเคราะห์ สาระสำคัญของการเรียนรู้เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมและให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจนเกิดผลการเรียนรู้ ที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ชีวิตจริงได้ พระราชบัญญัติแห่งชาติจึงกำหนดไว้ว่าการเรียนรู้จะต้องเน้นให้เกิดความสมดุลทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านคุณธรรม 2. ด้านความรู้ 3. ด้านกระบวนการเรียนรู้ 4. ด้านการบูรณาการ

พัชรีย์ สว่างทรัพย์²⁵ ได้เสนอแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนที่เกิดคุณภาพ

(1) จัดทำแผนการเรียนและโปรแกรมการเรียน ควรจัดทำไว้ให้ครบทุกภาคเรียนและหลายแผนการเรียนในแต่ละสาขาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกเรียน

(2) การจัดทำตารางเรียน ซึ่งหมายถึง ตารางเรียนประจำตัวนักเรียน นักศึกษา ซึ่งแต่ละคนจะต้องมีไว้ตามโปรแกรมการเรียนของนักเรียนนักศึกษาเอง ในแต่ละภาคเรียน การจัดทำตารางเรียนจะเชื่อมโยงถึงตารางการใช้ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน และตารางสอนประจำตัวครู การจัดครูสอน สถานศึกษาควรเตรียมการล่วงหน้า โดยวิธีสำรวจความพร้อมของครูก่อนที่จะจัดครูเข้าสอน เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจและประสบการณ์ตรงกับรายวิชาที่สอนนั้น

(3) การใช้สื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนควรใช้สื่อผสม คือการใช้ตำราเรียนควบคู่กับอุปกรณ์ช่วยสอน เอกสารอ้างอิง หรือหนังสือประกอบการเรียนอื่น ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารทางอาชีพและธุรกิจ ควรมีไว้ให้มากในห้องสมุด อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ศึกษาประเภทวีดิทัศน์ คาสเซตเทปจัดทำไว้ให้พร้อม

(4) การวัดและประเมินผล การสอนกับการวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่แยกกันไม่ได้ เมื่อใดที่การสอนย่อมต้องมีการวัดผล เพราะการวัดผลทุกครั้งผู้เรียนแต่ละคนย่อมเรียนรู้ได้แตกต่างกัน การวัดผลจึงต้องทำหน้าที่ติดตามผลการเรียนการสอนทุกครั้งไป

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดเป็นแบบแผนการเรียน ได้แก่ การจัดทำตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การแบ่งกลุ่มนักเรียน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอันเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อที่ใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมีการวัดผลประเมินผล

2.3.2 ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและ

²⁵ พัชรีย์ สว่างทรัพย์, การจัดการเรียนรู้, < <http://www.kroobannok.com/blpg/39839>>.

ลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง²⁶ ซึ่งหลักในการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลักการที่สำคัญดังนี้

- (1) ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการแสวงหาความรู้
  - 1) ศึกษาทำความเข้าใจ
  - 2) คิดวิเคราะห์
  - 3) ตีความ
  - 4) แปลความ
  - 5) สร้างความหมายแก่ตนเอง
  - 6) สังเคราะห์ข้อมูล
  - 7) สรุปข้อมูล
- (2) ให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด
- (3) ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และได้เรียนรู้จากกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิด และประสบการณ์แก่กันและกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- (4) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ “กระบวนการ” ควบคู่ไปกับ “ผลงาน/ข้อความรู้ที่สรุปได้”
- (5) ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีความสุข เป็นสภาพการจัดการเรียนรู้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เป็นอิสระ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล มีความหลากหลายในวิธีการเรียนของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างรอบด้าน รักการเรียนรู้อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข มีแนวทาง ที่สำคัญคือ

- (1) สิ่งที่ต้องเรียนเป็นเรื่องใกล้ตัว มีความหมาย สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้เรียน บทเรียนควรเริ่มจากง่ายไปหายาก และมีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชา
- (2) กิจกรรมการเรียนต้องมีความหลากหลาย น่าสนใจ ระวังที่จะปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้ลงมือปฏิบัติ สัมผัสจับต้องด้วยตนเอง และเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด ตลอดจนพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม
- (3) สื่อการเรียนน่าสนใจ มีความหลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำ การใช้ เป็นสื่อที่สามารถสร้างความเข้าใจได้ชัดเจน สอดคล้องกับกิจกรรมและจุดประสงค์ที่กำหนด จนผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด หรือสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

²⁶ นคร พันธุ์รงค์ , การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, <
<http://www.yupparaj.ac.th/education/topic203.doc>>.

(4) การประเมินผล ควรมุ่งเน้นการประเมินผลเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ไม่กดดันหรือสร้างความเครียด และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ประเมินซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ และเติมพลังการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

(5) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน ควรแสดงออกด้วยความรัก ความเมตตา มีความอาหารซึ่งกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างซึ่งกันและกัน เชื่อมมั่นในศักยภาพของกันและกัน เปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถและพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามแบบของตนเอง

(6) ครูควรให้การเสริมแรงและสนับสนุนให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสุข เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเอง มีความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหา กล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

(7) ครูไม่ควรใช้อำนาจกับผู้เรียน ไม่เข้มงวดจนผู้เรียนเกิดความเครียด ซึ่งจะเป็นการสกัดกั้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการกล้าแสดงออกที่หลากหลายของผู้เรียน สรุปได้ว่าการเรียนรู้ที่มีความสุขนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดให้เกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งในระหว่างการเรียนรู้ และ หลังการเรียนรู้แล้ว การที่ครูจะจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขนั้น ที่สำคัญครูจะต้องมีความสุขในการจัดการเรียนรู้ด้วย ยอมรับในความสำคัญของผู้เรียน พร้อมทั้งจะเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนทุกคน และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกับผู้เรียน ซึ่งครูและนักเรียนควรจะมีการปรับปรุงบทบาทของตนเองตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3.3 บทบาทครูและบทบาทผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

(1) บทบาทครู

- 1) ศึกษามาตรฐานการศึกษา และวิเคราะห์หลักสูตร
- 2) วางแผนการสอน กำหนดเป้าหมาย และจุดประสงค์การเรียนรู้ ร่วมกับผู้เรียนนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเข้ามาใช้ในการสอน
- 3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 4) การเรียนรู้มีความสุข ร่วมกับผู้เรียน
- 5) เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้
- 6) ดูแลกระบวนการเรียนรู้ กระตุ้นให้ปฏิบัติ ให้คำแนะนำ
- 7) นำอภิปราย ช่วยผู้เรียนประมวลสรุปข้อเรียนรู้
- 8) เสริมความรู้ และส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้
- 9) วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง
- 10) บันทึกสรุปผลการสอน
- 11) วิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

(2) บทบาทผู้เรียน

- 1) ร่วมกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้
- 2) ร่วมวางแผน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
- 3) สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการแสวงหาความรู้ ศึกษาทำความเข้าใจ คิด วิเคราะห์ ตีความ แผลความ สร้างความหมายแก่ตนเอง สังเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อมูล
- 4) มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้
- 5) มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเรียนรู้จากกันและกัน
- 6) เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน / ข้อความที่สรุปได้
- 7) นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จะเห็นได้ว่าบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น คือจะอยู่ในฐานะผู้คอยอำนวยความสะดวกโดยจัดสภาพแวดล้อมการเรียน บรรยากาศการเรียน วิธีการเรียน และสื่อวัสดุอุปกรณ์ในการเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้พัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง การเรียนนั้น ๆ จึงจะเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน

2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้

ความหมายและองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง โครงสร้างหรือแผนหรือลักษณะของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบแบบแผนตามปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอนหรือเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วย ให้สภาพการเรียนการสอนนั้น เป็นไปตามหลักการ ที่ยึดถือ แต่ละรูปแบบจะชี้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน²⁷

คุณลักษณะสำคัญ (critical attributes) ของรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ จะต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

- (1) มีปรัชญาหรือแนวคิดหรือความเชื่อพื้นฐานที่เป็นหลักของรูปแบบนั้น
- (2) มีการบรรยายหรืออธิบายภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน

²⁷ ทิศนา เขมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 221-296.

(3) มีการจัดระบบ คือ องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น

(4) มีการอธิบายกระบวนการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอน ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบนั้น

(5) ระบุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของเนื้อหาที่จะสอน

(6) มีหลักการหรือสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียนและกระบวนการเรียนการสอน

(7) มีวิจัยหรือประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น ๆ สนับสนุนจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญ คือ

1) ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

3) กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

4) ผลการเรียนรู้จะได้รับจากการเรียนตามรูป²⁸

และเพื่อให้เหมาะสมกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบดังนี้

1) ความสำคัญของรูปแบบ

2) หลักการของรูปแบบ

3) วัตถุประสงค์

4) สาระการเรียนรู้

5) การจัดกระบวนการเรียนรู้

6) การประเมินผล

การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถสรุปขั้นตอนสำคัญในการพัฒนารูปแบบการสอนได้ดังนี้

1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน หรือปัญหาจากเอกสารผลการวิจัยหรือการสังเกต สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 221-296.

2) กำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบการสอนให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของรูปแบบการสอน จะช่วยให้ผู้สอนสามารถเลือกรูปแบบการสอนไปใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุผลสูงสุด

3) การกำหนดแนวทางในการนำรูปแบบการสอนไปใช้ ประกอบด้วย รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มย่อย ผู้สอนจะต้องเตรียมงาน หรือจัดสภาพการเรียนรู้การสอนอย่างไร เพื่อให้การใช้รูปแบบการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การประเมินรูปแบบการสอน เป็นการทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยทั่วไป จะใช้วิธีการต่อไปนี้ คือ ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีโดยคณะผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ และประเมินความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการ โดยนำรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ในลักษณะของการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง

5) การปรับปรุงรูปแบบการสอนมี 2 ระยะ คือ ระยะก่อนนำรูปแบบการสอนไปทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบการสอนในระยะนี้ ใช้ผลจากการประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการปรับปรุง และระยะหลังนำรูปแบบการสอนไปทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบการสอนในระยะนี้อาศัยข้อมูลจากการทดลองใช้เป็นตัวนำการปรับปรุง และอาจจำมีรูปแบบการสอนไปทดลองใช้และปรับปรุงซ้ำ จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ การตรวจสอบรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์ จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (qualitative) และเชิงปริมาณ (quantitative) โดยการตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบ ควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ²⁹

1. การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์/ความเกี่ยวข้อง/เหตุผลระหว่างตัวแปร

2. การประเมินค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประเมินค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรก็ได้ โดยผลการตรวจสอบนำไปสู่คำตอบ 2 ข้อ คือ การสร้างรูปแบบใหม่ หรือการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม

²⁹อุทุมพร จามรมาน, โมเดลคืออะไร, วาสารวิชาการ, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (มีนาคม, 2541), หน้า 22-

Eisner ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่า การรับรู้ที่เท่ากันนั้น เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดัง³⁰

(1) การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal Based Model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องตามรูปแบบของการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive Model) หรือกระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Model) แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะเป็นการวิเคราะห์ วิเคราะห์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตามวิจักษณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

(2) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมินโดยที่พัฒนาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่า ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้นในสาขาเฉพาะ ต้องอาศัยผู้รู้ในเรื่องนั้นจริง ๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้น ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

(3) เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์การพิจารณา ต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

(4) เป็นรูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณาการบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูลตลอดจนวิธีการนำเสนอ

ทั้งนี้ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (high credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ

การประเมินผลรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้อาจจะมีการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่า รูปแบบนั้นมีคุณภาพมากน้อยเพียงไร

³⁰ Eisner, E, Education Connoisseurship and Criticism : Their Form and Functions in Education Evaluation, Journal of Aesthec Education, 1976 pp. 192-193

Tyler กล่าวว่า การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่างกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุมและจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีภายหลัง Tyler มีความเห็นว่า จุดประสงค์ของการประเมินคือ³¹

(1) เพื่อตัดสินใจว่า จุดประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ได้ต่อไป แต่ส่วนใดไม่ประสบผลสำเร็จก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป

(2) เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ในอันที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการทางการศึกษาได้ และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการที่จะปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วยได้

จากจุดประสงค์การประเมินโปรแกรมดังกล่าวนี้ ไทเลอร์ ได้จัดลำดับขั้นตอนในการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้ได้ดังนี้

- (1) ตั้งจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมด้วยข้อความที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจง
- (2) กำหนดเนื้อหา หรือประสบการณ์ทางการศึกษาที่ต้องใช้ให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้
- (3) เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการที่จะทำให้เนื้อหาที่วางไว้ประสบผลสำเร็จ
- (4) ประเมินผลโครงการ โดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือทดสอบสัมฤทธิ์ผล ในการเรียน

การประเมินผลตามความคิดของ ไทเลอร์ อาศัยการวัดพฤติกรรมเฉพาะอย่างก่อนและหลังการเรียน (pre-post measurement of performance) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใดถึงจะถือว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ประสบผลสำเร็จ การประเมินตามแนวคิดนี้เหมาะสำหรับประเมินสรุปผล (summative evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า

Scriven ได้ให้นิยามการประเมินไว้ว่า “การประเมิน” เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล และการกำหนดเกณฑ์ประกอบในการประเมิน เป้าหมายสำคัญของการประเมินก็คือ การตัดสินใจคุณค่าให้กับกิจกรรมใด ๆ ที่ต้องการจะ

³¹ Tyler, RW, Education Evaluation : new Roles, New Meams, (Chocago : University of Chocago press, 1969).

ประเมิน Scriven เสนอลักษณะของการประเมินผลรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ 4 ลักษณะคือ³²

(1) การประเมินผลย่อย (formative evaluation) เป็นการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในขณะที่ใช้รูปแบบอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

(2) การประเมินผลรวบยอด (summative evaluation) เป็นการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในขณะที่ใช้รูปแบบอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

(3) การประเมินผลภายใน (intrinsic evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ภายในของตัวมันเอง เช่น ประเมินเนื้อหา จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของรูปแบบ เป็นต้น

(4) การประเมินผลสำเร็จ (pay-off evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดจากสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินการรูปแบบ เช่น การประเมินผลที่เกิดจากการสอนของครูที่มีต่อนักเรียน ในการตรวจสอบรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการประเมินผลรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ ผู้วิจัยประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด คือ ประเมินผู้ใช้รูปแบบ (ครู) ผู้รับผลโดยตรงจากรูปแบบ (เด็กปฐมวัย) และผู้รับผลกระทบจากรูปแบบ (ผู้ปกครอง) โดยจะประเมินใน 2 ระยะ คือ ประเมินขณะใช้รูปแบบ (formative evaluation) ซึ่งได้แก่การประเมินผลโดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการทดลองและประเมินผลหลังการใช้รูปแบบ (summative evaluation)

2.3.5 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ

ความหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้ แนวพุทธ การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป นผลมาจากการใด รับประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมนี้ สามารถทำให้ ผู้ เรียนเผชิญกับเหตุการณ์ ชนิดเดียวกันในลักษณะที่แตกต างกัน ไปจากเดิม การเรียนรู้ ขอบเขตกว างขวางและสลับซับซ้อน อนจนกล าวใจ าว านุคลิกภาพของคนเรานั้น เป นผลของการเรียนรู้ แทบทั้งสิ้น จิตวิทยาตะวันตกให้ ความสำคัญกับการเรียนรู้ ในด านร างกายโดยเฉพาะส วนสำคัญในการเรียนรู้ คือ อวัยวะสัมผัส (receptor) อันใด แก ตา หู จมูก เป นต น เมื่อมีสิ่งเร ามากระทบ อวัยวะสัมผัสก็จะรายงานไปยังสมองและ เกิดการแปลความหมาย ที่สมอง และสมองก็ส่งมายังประสาทท ามเนื้อ (motor nerve) ทำให้ เกิด “ปฏิกิริยา” ตอบสนองต อสิ่งเร านั้น เกิดพฤติกรรมขึ้นอย างนี้เรียกว่า ากเกิดการณ เรียนรู้ ขึ้น ในทางพุทธศาสนากล าว

³² Scriven, M. The methodology of evaluation. In R. E. Stake (Ed.), curriculum evaluation. AERA Monograph Series on curriculum evaluation (Vol. 1). Chicago : Rand McNally. (1967).

วคือ คนประกอบด^๑วยส^๑วนสำคัญ คือ รูปกับนาม รูปใด^๑แก^๑ ร^๑างกาย นามใด^๑แก^๑ ส^๑วนจิตใจ ร^๑างกายมีความสามารถจะรับกระทบผัสสะใด^๑เท^๑านั้น ยังไม่^๑เป^๑นการรู^๑ เพราะถือว^๑ากายเป^๑นวัตถุธาตุ (แม^๑สมองก็เป^๑นวัตถุ^๑อะไรไม่^๑ใด^๑) ตัวรู^๑ คือ จิต ประกอบด^๑วยอารมณ์^๑ 4 ประการ คือ

- (1) อดีตกรรม หรือประสบการณ์^๑เก^๑า
- (2) อารมณ์^๑ หรือสิ่งเร^๑ามากกระทบอวัยวะ
- (3) เจตสิก หรือความรู้^๑สึกนึกคิดของจิต และ

(4) วัตถุรูป คือ อวัยวะรับสิ่งเร^๑า การเรียนรู^๑จะเกิดใด^๑นั้น ป^๑ัจจัยทั้ง 4 อย^๑าง ต^๑องทำงานประสานกัน คือ เมื่อมีสิ่งเร^๑า (อารมณ์^๑) มากกระทบกับอวัยวะรับสิ่งเร^๑า (วัตถุรูป) เราจะไม่^๑เห็น (ไม่^๑รู^๑) ถ^๑าไม่^๑มีความตั้งใจจะดู (ฟ^๑ง ดมกลิ่น ฯลฯ) คือไม่^๑มีเจตสิกหรือเมื่อสิ่งเร^๑ากระทบวัตถุรูป แม^๑ตั้งใจดู (มีเจตสิก) ก็ตาม แต่^๑หากไม่^๑มีประสบการณ์^๑เดิม (อดีตกรรม) เราก้จะไม่^๑รู^๑จักสิ่งนั้น เมื่อเป^๑นเซ^๑นนี้การเรียนรู^๑จะเกิดขึ้นไม่^๑³³

พระไพศาล วิสาโล³⁴ กล^๑าวว^๑า กระบวนการเรียนรู^๑แนวพุทธ หมายถึง กระบวนการที่เป^๑นไปเพื่อความเจริญแห^๑งป^๑ญญา สาระของกระบวนการเรียนรู^๑ แบบพุทธใด^๑ถูกย^๑นย^๑อไว^๑แล^๑วในพุทธพจน^๑ว^๑า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการเหล^๑า นี้ ย^๑อมเป^๑นไปเพื่อความเจริญแห^๑งป^๑ญญา กล^๑าวคือ การเสวนาสัตบุรุษ การฟ^๑ง สัทธรรม โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ” จากพุทธพจน^๑นี้ สามารถแยกกระบวนการเรียนรู^๑ ออกเป^๑น 3 ขั้นตอน คือ (1) การรับรู้^๑ใด^๑แก^๑ การเสวนาสัตบุรุษ และการฟ^๑ง สัทธรรม (2) การคิด ใด^๑แก^๑ โยนิโสมนสิการ และ (3) การปฏิบัติ ใด^๑แก^๑ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

สมน อมรวิวัฒน์^๑ ใด^๑ไห^๑ความหมายของ การเรียนรู^๑แนวพุทธ ว^๑าหมายถึง กระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์^๑ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ใด^๑สัมผัสและสัมพันธ์^๑กับสิ่งเร^๑า เกิดธาตุรู้^๑ (รู^๑สึก หมายถึง รู^๑คิด รู^๑แจ้ง) และมีการกระทำใด^๑ตอบ ฝ^๑กฝนอบรมตนเอง หรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์^๑ผล เกิดคุณภาวะ (ความรู้^๑และความดี)

³³ วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม ,จิตวิทยาพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : ชีววิวัฒน์, 2544).

³⁴ พระไพศาล วิสาโล ,กระบวนการตามแนวพุทธ, http://www.visalo.org/article/budK_rabuan_karn.htm.

สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุขภาวะ (ความผาสุกพอเหมาะพอควร) และอิสรภาวะ (พ นจาก
ทุกข และความเป นทาส)

กล่าวโดยสรุป การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกฝนอบรมให้
ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ครอบคลุมถึงความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่ตรงกับความ เป็นจริง เกิดการ
พัฒนากระบวนการคิด นำสู่การฝึกฝน ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทั้งโดยตนเองและโดย
กัลยาณมิตร อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.6 ลักษณะการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ

จากการประมวลวิเคราะห์ คำสอน ของพระพุทธเจ สามารถสะท้อนให้ เห็น
ลักษณะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ แนวพุทธมีองค์ ประกอบที่สำคัญอยู่ างน อย 4
ประการ คือ

(1) ความมีอิสระที่สำคัญมาก คือ ความมีอิสระจากการครอบงำของวิชาและกิเลส
ตัณหา อุปาทาน

(2) การเรียนรู้ ความจริง คือ การสัมผัสและการปฏิบัติในธรรมชาติแห งความเป
 นจริงของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม วม

(3) การคิดไตร ตรองอย างแยบคาย

(4) การมีจิตใจที่เป นกลาง

ซึ่งการที่จะสัมผัสและคิดได้ ตามความเป นจริงนั้นต องการจิตใจที่เป นกลาง ถ าจจิตใจ
ไม่ เป นกลางก็จะรับรู้ และคิดไปตามอคติ การที่จิตใจจะเป นกลางได้ ต องดำเนินการ
ตามมรรคมีองค์ แปด³⁵ ซึ่งสอดคล้อง องกับโรงเรียนวิถีพุทธที่ใด เน นการจัดสภาพทุก ๆ ด
 าน เพื่อสนับสนุนให้ ผู้ เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย างบูรณาการที่ส งเสริมให้
เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห งป ญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ

1. สัมปยุตสังเสวะ (การเสวนาสัตตบุรุษ) หมายถึง การอยู่ ไกล คนดี ไกล ผู้ รุ
 มีครู-อาจารย์ ดี มีข ้อมูล มีสื่อที่ดี

2. สัทธัมมัสสวนะ (การฟัง สัทธรรม) หมายถึง เอาใจใส่ ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียน
การสอนที่ดี

3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิเคราะห์หาเหตุผลที่ดี และ
ถูกวิธี

³⁵ วรวิทย์ วคินนสรการ , กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ, วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์, ปีที่
29 (เมษายน 2546), หน้า 173-175

4. ธรรมเนียมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ ถูกต้อง เหมาะสม

พระไพศาล วิสาโล³⁶ ได้กล่าวถึงสาระของกระบวนการเรียนรู้ แบบพุทธ ตามลักษณะแห่งปัญญาวัชรธรรม มี 3 ขั้นตอน คือ (1) การรับรู้ ได้แก่ การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังสัทธรรม (2) การคิด ได้แก่ โยนิโสมนสิการ และ (3) การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมเนียมปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การรับรู้ เป้าจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ (สัทธรรม) ซึ่งรวมถึง การเรียนรู้จากบุคคลที่ไปนัลยาณมิตร (สัตบุรุษ) อยุ่อย่างไรก็ตาม กระบวนการรับรู้ นั้น นอกจากประกอบด้วย ข้อมุลข่าวสารความรู้ หรือคำชี้แนะอันเป็ของค ปรกอบภายนอกแล้ว องค ปรกอบภายในอันได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ เข ใจ ก็มีความสำคัญอยุ่อย่างมาก แม จะได้ยินได้ฟังสิ่งดีงาม แต่ หากรับรู้ หรือ เข ใจคลาดเคลื่อน การรับรู้ ก็ไม่ ครบถ้วนสมบูรณ์ ความคลาดเคลื่อนในการรับรู้ อยุ่อย่างแรกก็คือ การรับรู้ ไม่ ตรงตามความเป็ นจริง เช่น ได้ยิน หรือเห็นไปอีกอยุ่ ่างหนึ่งความคลาดเคลื่อนดังกล่าวเป็ นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยมากในชีวิตประจำวัน ป จจัย สำคัญนั้น ไม่ ได้ อยุ่ ที่อายตนะ ทั้ง 5 เช่น หู หรือ ตา แต่ อยุ่ ที่ใจหรือความรู้สึก นึกคิด เช่น คนที่กำลังหวาดกลัวไม่ เคยเข าบ าย ่อมเห็นรากไม้ เป็ นงูได้ ึ่ง าย ๆ พุดตามหลัก ปฏิจจสมุปบาท ก็คือ สังขารเป็ นป จจัยแก่ วิญญาณการรับรู้ คลาดเคลื่อนนั้นมิได้ เป็ นผล จากการปรุงแต่งของอารมณ์ ความรู้สึกในขณะนั้นเท านั้น หากยังเกิดจากทัศนคติหรือทิวฐิที่ฝั งแน็ นในใจด วย ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ แบบพุทธ นอกจากจะให ่ ความสำคัญแก่ ข้อมุล ข าวสารหรือเนื้อหาที่จะรับรู้ แล้ว สิ่งที่จะมองข ามไปไม่ ได้ ก็คือ ความสามารถ ในการรับรู้ ในทางพุทธศาสนาสิ่งที่ จะช วยให้ เกิดการรับรู้ ตรงตามความเป็ นจริงก็คือ “สติ” สติช วยให้ บุคคลรู้ เท าทัน อารมณ์ ความรู้สึกที่กำลังเกิดขึ้นในใจ สามารถยกจิตจากอารมณ์ และรับรู้ สิ่งต ่าง ๆ ที่กำลังประสพอยุ่ ่างตรงตามความเป็ นจริงได้ (active listening) การฟั งอยุ่ ่างมีสติ ปลอดจากอคติและสมมติฐานล วงหน านั้นเอง สติหากมีกำลังเพียงพอ และต ่อเนื่องยัง จะช วยให้ บุคคลมองเห็นตัวเองอยุ่ ่างลึกซึ้ง จนตระหนักถึงทัศนคติหรือความลำเอียงทาง เชื้อชาติเพศ เศรษฐกิจ สถานะ ที่ฝั งลึกอยุ่ ในตน อันเป็ นอุปสรรคต ่อการรับรู้ โลก ตามความเป็ นจริง สติยังช วยให้ ป ญญาหรือความรู้ ที่มีอยุ่ ถูกดึงมาใช ้งานให้

³⁶ พระไพศาล วิสาโล ,กระบวนการตามแนวพุทธ, <http://www.visalo.org/article/budKrabuan-karn.htm>.

เกิดประโยชน์ □ ด □ วย และหากผล □ อกฝนมาดีพอ ทั้ง ๆ ที่เห็นหรือรับรู้ □ สิ่งที่ไม่ □ ดี แทนที่จะเป □ นโทษ ก็อาจเป □ นคุณ □ วย พุทธศาสนาแม □ จะเน □ นการรับรู้ □ สิ่งที่ดี แต่ □ เมื่อมีเหตุ จะต □ ้องประสบกับสิ่งที่ไม่ □ เกื้อกูล ท □ านก็สอนให้ □ ฐ □ ัจกเปลี่ยนร □ ายให้ □ กลายเป □ นดี ในพุทธศาสนามีคำว □ ่า อินทรีย์ □ สังวร หรือการสำรวมอินทรีย์ □ หมายถึง การระวังไม่ □ ให้ □ อกุศลธรรมครอบงำใจเมื่อรับรู้ □ สิ่งต □ าง ๆ ต □ วยอินทรีย์ □ ทั้ง 6 มักเข □ ่าใจกันว □ ่า อินทรีย์ □ สังวร หมายถึง การระวังหุ ระวังตาไม่ □ ไปรับรู้ □ รับเห็นสิ่งที่ไม่ □ ดีไม่ □ งามนี้ ยังเป □ นความหมายที่แคบ การสำรวมอินทรีย์ □ ที่แท้ □ จริง หมายความว่ารวมถึง การรักษาใจให้ □ เป □ นปกติ ไม่ □ เกิดอกุศลแม □ จะเห็นสิ่งไม่ □ ดีไม่ □ งาม

พระธรรมป □ ฎก (ป.อ. ปยุตโต) ³⁷อธิบายคำนี้ให้ □ เข □ ่าใจ □ าย ๆ ว □ ่าหมายถึง “การใช □ อินทรีย์ □ ให้ □ เป □ น” ซึ่งสติ เป □ นองค □ ประกอบที่สำคัญมากสำหรับอินทรีย์ □ สังวร แต่ □ อินทรีย์สังวรจะเกิดผลดีได้ □ ต □ ้องอาศัยป □ ญญาหรือการรู □ ัจกคิด □ วย ยังมี ความคลาดเคลื่อนในการรับรู้ □ ใด □ แก □ การเข □ ่าใจเนื้อหาสาระหรือจับประเด็นได้ □ ไม่ □ ถูกต □ ้องหรือไม่ □ ครบต □ วน ในกรณีที่เป □ นการฟ □ ังหรือการอ □ าน รวมไปถึงการเข □ ่าใจเนื้อหาหรือสามารถจับประเด็นที่อีกฝ □ ายหนึ่ง ต □ ้องการสื่อไม่ □ ถูกต □ ้อง □ วย

2. การคิด เมื่อรับรู้ □ ข □ อมูล □ าวสารหรือคำแนะนำใด □ อย □ างถูกต □ ้อง ตรงประเด็น และครบต □ วนแล □ ว กระบวนการเรียนรู้ □ ันต □ ่อมาก็คือ การคิด หรือการนำเอาสิ่งที่รับรู้ □ นั้นมา □ อย จัดระเบียบ หรือเสริมเติมต □ ่อเพื่อให้ □ เกิดป □ ญญาเพิ่มพูนขึ้น โยนิโสมนสิการ คือ การใช □ ความคิด □ อย □ างถูกวิธีสามารถจัดได้ □ เป □ น 2 ประเภทใหญ่ □ ๆ คือ โยนิโสมนสิการแบบ ปลุกป □ ญญา คือการคิดเพื่อให้ □ เกิดความรู้ □ แจ □ งตามสภาวะหรือความเป □ นจริง โยนิโสมนสิการ ประเภทนี้ □ ึ่งให้ □ เกิดโลกุตตรสัมมาทิฐิ □ เข □ ่าถึงอิสรภาพทางจิตและป □ ญญา แต่ □ ในระดับสามัญหรือโลกียธรรม หมายถึง การคิดเพื่อให้ □ เกิดป □ ญญาเพิ่มพูนขึ้น ส □ วนโยนิโสมนสิการ อีกประเภทหนึ่ง คือโยนิโสมนสิการแบบเสริมสร □ างคุณภาพจิต เป □ นการใช □ ความคิดเพื่อให้ □ เกิดกุศลธรรม เป □ นอุบายลด โลภะ โทสะ และโมหะ โดยใช □ ธรรมฝ □ ายดีมากด □ ม หรือทดแทน ซึ่งสิ่งหนึ่งที่จะช □ วยให้ □ ฐ □ ัจกคิด หรือเกิดโยนิโสมนสิการ ก็คือการรู □ ัจกตั้งคำถาม คำถามนั้นเป □ นตัวนำความคิด และกำหนดการรับรู้ □ เพื่อแสวงหาคำตอบพระพุทธองค์ □ ใด □ ไซ □ คำถามในการกระต □ ุนให้ □ เกิดป □ ญญา □ อยครั้ง กระบวนการเรียนรู้ □ จะเกิดขึ้นไม่ □ ใด □ หากไม่ □ ฐ □ ัจกคิดหรือคิด ไม่ □ ถูกวิธี ขณะเดียวกัน คนจะคิดเป □ นหรือคิดถูกวิธี □ ใด □ ก็เพราะรู □ ัจกตั้งคำถาม

³⁷ พระธรรมป □ ฎก (ป.อ. ปยุตโต) , การศึกษาระดับง่าย **Education Made Easy** , พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, 2545), หน้า 25-28

กระบวนการศึกษาที่ถูกต้อองจึงควรให้ ความสำคัญแก่ การฝึกรูจักตั้งคำถามดว้ย

3. การปฏิบัติ ในทางพุทธศาสนาหากขาดการปฏิบัติย้อมมิใช่ การเรียนรูที่ครบถวณสมบูรณ์ หรือ ถูกต้ออง นี้คือจุดสำคัญที่ทำให้ การศึกษาแบบพุทธแตกต้อางจากการศึกษาแบบตะวันตกหลายสำนัก เพราะฝัายหลังนั้นเนน การใช้ ความคิดลวณ ึ่งเป การเรียนรูในระดับพุทธิปัญญา (intellect) การศึกษาหรือสิกขาในทางพุทธศาสนาประกอบดว้ย 3 สวณ คือ อธิสัสสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกสั้น ๆ วา สัส สมาธิ ปัญญา ทั้ง 3 สวณนี้ ต้อองอาศัยการปฏิบัติเป นสวณสำคัญ การปฏิบัติที่เรียกวา ธรรมานุธรรมปฏิบัติ คำนี้มัก แปลกนววา ปฏิบัติธรรมโดยสมควรแก่ ธรรม หรือปฏิบัติธรรมนอยคลดว้ยแก่ ธรรมใหญ่³⁸

พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายเพิ่มเติมววา หมายถึง ปฏิบัติธรรมถูกหลักคือทำให้ ขอบปฏิบัติยอยเขากันได สอดคล้องกันและสอองผลแก่ หลักการใหญ่ เปนไปเพื่อจุดหมายที่ต้อองการพุดงว้ย ๆ คือปฏิบัติตรงตามจุดมูงหมาย ในการปฏิบัติธรรมนั้น นอกจากจะต้อองรู ขอธรรมแล ว ยังต้อองรู จุดมูงหมายของธรรมขอนั้น ๆ ดว้ย จึงจะปฏิบัติไดอย่างถูกต้ออง ดว้ยเหตุนี้กัลยาณมิตรหรือครูบาอาจารย์ จึงไม่ เปียงแต่ จะต้อองเป นผู้ ที่สามารถชี้แนะสิ่งต้ออง (ธรรม) แก่ ศิษยแล ว ยังจะต้อองเข้ใจกระจ่างชัดในจุดมูงหมาย (อรรถ) ของสิ่งเหล่านันดว้ย พร้อมกันนั้นก็สมารถชว้ยให้ ศิษย รูจักคิด สามารถเข้ใจเนื้อหาสาระของสิ่งที่ครูสอน จับหลักจับประเด็นได พร้อมกับเข้ใจจุดมูงหมายของหลัก หรือสาระเหล่านันได ดว้ย เมื่อเข้ใจ จุดมูงหมายแล ว ก็สามารถประยุกต์ สิ่งที่ได เรียนรู มาให้ เกิดผลได ในทุกสถานการณ์ หรือสามารถบูรณาการ สิ่งเหล่านันให้ เป นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิตประจำวันได้ การรับรู้ การคิด และการปฏิบัตินี้ในที่สุดก็จะเชื่อมกันเป นวัฏจักร เพราะเมื่อปฏิบัติอย่างถูกต้ออง นอกจากจะชว้ยให้ รูจักคิดได้ ดีขึ้น และเกิดความรูใหม่ แล ว ยังทำให้ เกิดทัศนคติใหม่ เกิดความฝึ รู มองสิ่งต้อาง ๆ วาเอื้อให้ เกิดปัญญาได้ ทั้งนี้ อีกทั้งยังอาจเกิดทัศนคติที่ดี อดูอื่นมากขึ้น เข้นเห็นววา การร้อมมือกันจะทำให้ เกิดการเรียนรูได้ มากขึ้น ทัศนคติเหล่านันย้อมเป ดใจให้ รับรู้ สิ่งต้อาง ๆ ได้ มากขึ้น ละเอียดลอถึถวณขึ้น เรียกวา เป ดใจกว่างและเป นกลางได้ มากขึ้น เป นการเพิ่มสมรรถนะในการใช้ อินทรีย์ ให้ เกิด

³⁸ พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต) , พุทธธรรม , พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 684.

ประโยชน์ □ การรับรู้ □ เซ □ นนี่ ย □ อมส □ งผลโ □ เกิดการคิดและการปฏิบัติที่เกื้อกูลเป □
 นกุศลมากขึ้น เอื้อให้ □ เกิดความเจริญแห □ งป □ ญญา และนำไปสู่ □ ความงอกงามแห □ งชีวิต
 และสังคมในที่สุด นอกจากการสัมพันธ์ □ เชื่อมโยงจนครบวงจรแล □ ว ในทางพุทธศาสนายัง
 เห็นว □ า ทั้งการรับรู้ □ การคิด และการปฏิบัติในตัวเองก็เป □ นบ □ อเกิดแห □ งป □ ญญา
 ใด □ ด □ วยโดยที่ไม่ □ ต □ องรอให้ □ เชื่อมโยง จนครบกระบวนการเสียก □ อน ดังเรียกป □
 ญญาที่เกิดจากการรับรู้ □ สดับฟ □ งว □ า สุตมยป □ ญญา เรียกป □ ญญาที่เกิดจากการ
 คิดว □ า จินตมยป □ ญญา และเรียกป □ ญญาที่เกิดจากการปฏิบัติว □ า ภาวนามยป □ ญญา
 อย □ างไรก็ตาม กล □ าวโดยรวมแล □ วความสัมพันธ์ □ ระหว □ างการรับรู้ □ การคิด และการ
 ปฏิบัติก็ยังเป □ นสิ่งสำคัญต □ อการเรียนรู □ แม □ แต่ □ ป □ ญญา 3 ประเภทที่กล □ าวมา
 เมื่อพิจารณาอย □ างถึงที่สุด ก็มีไ □ อาศัยการรับรู้ □ การคิด และการปฏิบัติอย □ างใดอย □
 างหนึ่งล □ วน ๆ หากยังต □ องมีองค์ □ ประกอบอีก 2 อย □ าง เป □ นทุนเดิมหรือป □ จจัยหนุน
 เพียงแต่ □ ไม □ เด □ นเท □ านั้น

การเรียนรู □ ที่จะนำไปสู่ □ การปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมของเด็กนั้น ต □
 องเป □ นไปตามหลักพระสังฆธรรม คือ ปรียติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ พระราชวรมุณี (ป.อ. ปยุตโต)
 (2524) ศึกษาถึงขั้นการเรียนรู □ ตามหลักพระสังฆธรรม มีดังนี้

1. ปรียติ คือ เล □ าเรียน เป □ นขั้นที่ทำให้ □ เกิดความรู □ ความเข □ าใจการเล □
 าเรียนจดจำ ความรู □ เหล □ านั้นจะได □ จากภายนอกที่เรียกว □ า “ปรโตโมสะ” ซึ่งแปลว □ า
 เสียงจากที่อื่น จากการชักจูงภายนอก ไ □ จากการแนะนำ ข □ าวสาร การถ □ ายทอดจากผ □
 รู □ เซ □ น พ □ อแม่ □ ครู อาจารย์ □ เพื่อน หนังสือ ซึ่งความรู □ ที่ได □ จะต □ องเป □ นค
 ความรู □ ในทางที่ดีไม่ □ ผิดพลาดจึงจะเป □ นประโยชน์ □ ต □ อผ □ เรียน

2. ปฏิบัติ คือ ลงมือทำ เป □ นขั้นที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงตามหลักไตรสิกขา
 ความรู □ ขั้นนี้ จะทำให้ □ ผ □ เรียนเกิดความคิดและเกิดป □ ญญา ซึ่งการฝ □ กให้ □ คิดอย □
 างผ □ มีป □ ญญา นี้ จะต □ องคิดอย □ างโยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำใจโดยแยบคายหรือ
 คิดถูกวิธี หรือที่เรียกว □ า รู □ จักคิด หรือคิดเป □ น นั่นคือ การคิดตามแนวของป □ ญญาคือ
 การรู □ จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย ตามสภาวะ

3. ปฏิเวธ คือ ประจักษ์ □ แจ □ งผล เป □ นขั้นรู □ จริงในสิ่งที่ศึกษาหรือเรียกว □ า “รู □
 □ แจ □ ง” ในความเป □ นจริงของสิ่งทั้งหลาย สามารถจัดความยึดมั่นถ้อยมั่นในสิ่งต □ าง ๆ ไ □
 □ จากที่กล □ าวมาแล้วว □ ฆ □ างต □ นจะเห็นว □ า การจัดกระบวนการเรียนรู □ แนวพุทธนี้ เป □
 □ นกระบวนการพัฒนาป □ ญญา ซึ่งครูถือเป □ นบุคคลสำคัญที่ต □ องจัดสภาพ แวดล □ อมต □
 □ าง ๆ ให้ □ เด็กเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู □ และฝ □ กฝนวิธีการคิดโดยแยบคายนำไปสู่ □ การ

ปฏิบัติ โดยไซ หลักไตรสิกขาในการพัฒนาให้ ครบทั้ง 3 ด าน คือ ศีล สมาธิ และป ญญา ในการจัด กระบวนการเรียนรู มี 3 ขั้นตอน คือ

- (1) การรับรู้ ไต แก การเสวนาสัตบุรุษ และการฟ งสังกรรม
- (2) การคิด ไต แก โยนิโสมนสิการ
- (3) การปฏิบัติ ไต แก ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

ซึ่งการเรียนรู ที่จะนำไปสู่ การปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมของเด็กนั้นจะต องเกิดขึ้น จากการเรียนรู ทั้งด้าน ภาคทฤษฎี/แนวคิด การปฏิบัติ และการไต รับหรือเห็นผลจากการปฏิบัตินั้น (ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ) อย างครบถ วน

2.4 แนวคิดพุทธวิธีการสอน

พุทธวิธีในการสอนหมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาหรือมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า สตถา เทวมนุสฺसानิ ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย จุดมุ่งหมายในการที่ทรงสอน 3 อย่าง

จุดมุ่งหมายในการที่ทรงสอนของพระพุทธองค์นั้นประกอบไปด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1) อภิญญาธรรมเทศนา ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น หมายความว่า สิ่งที่ทรงรู้แล้ว เห็นแล้ว แต่เมื่อทรงว่าไม่จำเป็นสำหรับสาวกนั้น ๆ เหมือนครูที่มีความรู้สูงมาก แต่ถึงกระนั้นก็ยอมนำเอาเฉพาะความรู้เท่าที่จำเป็นแก่ศิษย์ในชั้นนั้น ๆ มาสอนเท่าที่ศิษย์จะรับได้เพื่อประโยชน์แก่ศิษย์ หนึ่งเหมือนบิดา/มารดา แม้มีทรัพย์มากปานใดก็ยอมให้ทรัพย์แก่บุตรตามควรแก่วัย และความจำเป็นของบุตรนั้น

2) สนิทธรรมเทศนา จุดมุ่งหมายในการสอน คือ เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง เพราะพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ไม่ยากเกินไปจนถึงกับตรงตามแล้วก็ไม่เห็นและไม่ง่ายเกินไปจนไม่ต้องตรงขอบคิดก็เห็นได้ พุทธวิธีในการสอนจึงอยู่ท่ามกลางระหว่างความยากเกินไปกับความง่ายเกินไป ส่วนใหญ่ทรงสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง เป็นต้น

3) ปาฏิหาริยธรรมเทศนา เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนๆ ในบรรดาปาฏิหาริย์ทั้ง 3 นั้น พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ อนุศาสนีย์ ปาฏิหาริย์ ว่าดีที่สุด ประณีตที่สุดและเป็นประโยชน์ที่สุด ข้อนี้เป็นความจริงอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาที่ดำรงเป็นประโยชน์แก่มหาชนมาจนกระทั่งบัดนี้ก็ด้วยอานุภาพของ อนุ

ศาสน์ปาฏิหาริย์ นั่นเอง ทรงเน้นการปฏิบัติตาม คำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อประโยชน์ของ ผู้ปฏิบัติว่าเป็นการบูชาพระองค์อย่างยิ่ง มีเรื่องราวที่เป็นหลักฐานในสมัยพุทธกาลนั้น³⁹

2.4.1 วิธีที่ทรงสอน

วิธีที่ทรงสอนนั้นมีเป็นจำนวนมาก แต่..ในที่นี้ขอยกมาเพียง 5 วิธีคือ

- 1) ทรงสอนโดยวิธีเอ็งสลักษณะ คือ ทรงสอนยืนยันไปข้างเดียว เช่น ความดีมีผล เป็นสุข ความชั่วมีผลเป็นทุกข์ หรือกุศลเป็นสิ่งที่ควรบำเพ็ญอกุศลเป็นสิ่งที่ควรละ
- 2) ทรงสอนโดยวิธีภักชลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้เห็นชัดเจนเป็นปัญหาที่ไม่ สามารถตอบโดยประเด็นเดียวแต่ต้องแยกตอบให้เห็นอย่างชัดเจน
- 3) ทรงสอนด้วยปฏิปจฉาลักษณะ คือ ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถามเสียก่อน เช่น จักษุณฺณโต โสตะณฺณโต จักษุณฺณโต จักษุณฺณโต จักษุณฺณโต ไซฺหมม..? พึงย้อนถามว่า มุ่งความหมายใน แงใด ถ้าถามโดยหมายถึงแ่งให้ดูหรือเห็น ก็ไม่ใช่ แต่ถ้ามุ่งหมายแ่งว่าไม่เที่ยงก็ใช่
- 4) ทรงสอนด้วยรูปนลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่พึงพยากรณ์ คือปัญหาที่พึง ยับยั้ง หรือพับเสีย ไม่ควรตอบเรื่องนั้น เช่น ถามว่า ชีวะกับสรีระ คือสิ่งเดียวกัน ไซฺหมม..?
- 5) ทรงสอนด้วยอุปมาลักษณะ คือ ทรงสอนแบบเปรียบเทียบ เช่นทรงเปรียบเทียบ ภิกษุด้วยผ้าเปลือกไม้และผ้ากาสี ทรงเปรียบเทียบมัคขลิโคศาลว่าเหมือนผ้าที่ทำด้วยผมคน ซึ่ง เป็นวิธีการที่ทรงใช้บ่อยมากที่สุด เพราะทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพและเข้าใจง่าย โดยไม่ต้องใช้เวลา มากและยาวนานคำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏหมายความเด่นชัดจนออกมา

2.4.2 ท่าที่ที่ทรงสอน

ท่าที่ที่พระพุทธองค์ทรงสอนดังนี้

1. ทรงสอนอย่างละมุนละม่อม เช่นที่ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายจะ เป็นความงามหาน้อยไม่ ถ้าพวกเธอผู้บวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้ดีแล้วนี้ จะพึงเป็นผู้มีความ อุดม มีคุณภาพ”
2. ทรงสอนอย่างเข้มงวดรุนแรง การสอนในลักษณะนี้เป็นการสอนที่รุนแรงของพระ พุทธองค์ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับอุปนิสัยหรืออินทรีย์ของเวไนยสัตว์ทำนองเดียวกันกับช่างเหล็ก จะต้องใช้ไฟแรงแก่เหล็กที่แข็งกล้า
3. ทรงสอนอย่างขอร้องวิงวอน มีข้อธรรมในธรรมทายาทสูตร เป็นตัวอย่างแห่ง การสอนอย่างขอร้องวิงวอน

พุทธวิธีในการสอนมีเป็นเอนกปริยายนำมากล่าวไว้ในที่นี้เพียงเล็กน้อยพอเป็น ตัวอย่าง เนื่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็นบรมครูของโลก ผู้ที่ศึกษาพระพุทธศาสนา

³⁹ วคิน อินทสระ ,หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา,พิมพ์ครั้งที่ 2,(กรุงเทพฯ : ธน รัชการพิมพ์,2538),หน้า 8-37.

และพระพุทธจริยาอย่างสุขุมรอบคอบ สังเกตพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการย่อมได้แบบอย่างอันดีในการสอน แม้มิได้เรียนวิชาครูในสมัยปัจจุบันมาเลยก็อาจสอนให้เป็นที่ประทับใจของผู้เรียนได้เหมือนกันโดยได้อาศัยหลักของพระพุทธองค์นั่นเองเป็นแนวทาง⁴⁰

2.4.3 พระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าที่ควรสังเกต

พระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าที่ควรสังเกต ไว้ดังต่อไปนี้

1. ทรงสอนสิ่งที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง
2. ทรงรู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์
3. ทรงสอนด้วยเมตตามุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้ง ไม่หวังผลตอบแทน
4. ทรงทำได้จริงอย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดี
5. ทรงมีบุคลิกภาพโน้มน้าวจิตใจให้เข้าใจลึกลับสนิทสนมและพึงพอใจได้มีความสุข
6. ทรงมีหลักการสอน และวิธีสอนยอดเยี่ยม⁴¹

2.4.4 หลักทั่วไปในการสอน

1. เกี่ยวกับเนื้อหา หรือเรื่องที่สอน

- 1.1 สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้วไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ
- 1.2 สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึก ยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไปอย่างที่เรียกว่าสอนเป็นอนุรูปพิภพ...
- 1.3 ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริงให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่า ประสบการณ์ตรง
- 1.4 สอนตรงเนื้อหาตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว่ไขวไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้งในเนื้อหา
- 1.5 สอนมีเหตุผลตรงตามเห็นจริงได้อย่างที่เรียกว่า สนิทาน
- 1.6 สอนเท่าที่จำเป็นพอดี สำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้อันได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก
- 1.7 สอนสิ่งที่มีความหมายควรที่เขาจะเรียนรู้ และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง พระพุทธองค์ทรงมีพระเมตตาหวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระวาจาตามหลัก 6 ประการคือ

⁴⁰ อ้างแล้ว หน้า8-37

⁴¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร (พุทธศาสนากับการพัฒนา มนุษย์), (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก,2542).

- 1) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รัก ที่ชอบใจของผู้อื่น - ไม่ตรัส
  - 2) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น - ไม่ตรัส
  - 3) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น - เลือกกาลตรัส
  - 4) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น - ไม่ตรัส
  - 5) คำพูดที่จริง ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น - ไม่ตรัส
  - 6) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น - เลือกกาลตรัส
- ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือ ทรงเป็นกาลวาที สัจจวาที ภูตวาที อัถถวาที ธรรมวาที วินัยวาที

2. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

- 2.1 รู้ คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2.2 ปรับวิธีสอนผ່อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้ต่างวิธี
- 2.3 นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสูงงอม ความแก่รอบแห่งอินทรีย์ หรือญาณ ที่บาลี เรียกว่า ปริปากะ ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นราย ๆ ไปด้วย
- 2.4 สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเองซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ชัดเจน แม่นยำและได้ผลจริง เช่น ทรงสอนพระจูฬปันถกผู้เฒ่าด้วยการให้นำผ้าขาวไปลูบคลำ...
- 2.5 การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้สึกว่าตนได้มองเห็นความจริงด้วยตนเอง และมีความชัดเจนมั่นใจ หลักนี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นประจำ และมักมาในรูปการถาม-ตอบ เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นรายๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะ และเหตุการณ์... ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่ด้อย ที่มีปัญหา
- 2.6 เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นรายๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะ และเหตุการณ์ เช่น ชวานาคคนหนึ่งตั้งใจไว้แต่กลางคืนว่าจะไปฟังพุทธเทศนา บังเอิญวัวหายก็รีบออกไปตามหาจนได้วัวกลับมาแล้วก็รีบไปฟังธรรมแต่ก็ช้ามาก แต่ใจก็มุ่งมั่นคิดว่าทันฟังตอนท้ายหนอยก็ยังดี ไปถึงวัดปรากฏว่าพระพุทธเจ้ายังทรงประทับรอนิ่งๆ ไม่เริ่มแสดง ยิ่งกว่านั้นยังจัดหาอาหารให้เขารับประทานจนอิมสบาย แล้วจึงทรงเริ่มแสดงธรรม เป็นต้น
- 2.7 ช่วยเอาใจใส่คนที่ด้อย ที่มีปัญหา ฯลฯ

2.4.5 เกี่ยวกับตัวการสอน

1. ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้ การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้ พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีเริ่มต้นที่น่าสนใจมาก โดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่ เนื้อหาธรรมที่เดียว แต่จะทรงเริ่มสนทนากับผู้ทรงพบ หรือผู้มาเฝ้าด้วยเรื่องที่เขาู้เข้าใจดี หรือ สนใจอยู่

2. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้ตึงเครียดไม่ให้เกิด ความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว

3. สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญไม่กระทบตน และผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียตีสักใคร...

4. สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งมีค่า มองเห็น ความสำคัญของผู้เรียน และงานสั่งสอนนั้นไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเห็นเป็นชั้น ต่ำๆ

5. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย พระ สมณโคดมมีพระดำรัสไพเราะ รู้จักตรัสถ้อยคำได้งดงาม มีพระวาจาสุภาพสละสลวย ไม่มีโทษยัง ผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความได้ชัดแจ้ง

ขอนำพุทธพจน์แห่งหนึ่ง ที่ตรัสสอนภิกษุผู้แสดงธรรมเรียกกันว่า องค์แห่งพระธรรม กถิก มาแสดงไว้ดังนี้

"อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม 5 อย่างไว้ในใจ คือ

1. เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ
2. เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ
3. เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา
4. เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อาภิส
5. เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น

2.4.6 ลีลาการสอน

1. อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา(สันทัสสนา)
2. ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ (สมาทป นนา)

3. เราใจให้แก่กลัวกลัว บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้ สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก (สมุตตเตชนา)

4. ซิลมใจให้แช่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ (สัมปหังสนา)

อาจผูกเป็นคำสั้นๆ ได้ว่า แจ่มแจ้ง - จูงใจ - หาญกล้า - ร่าเริง หรือ ชี้ชัด - เชิญชวน คึกคัก - เบิกบาน

2.4.7 วิธีสอนแบบต่าง ๆ

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสนใจ หรือพบบ่อย คงจะ ได้แก่วิธีต่อไปนี้ 1. สนทนา (แบบสากัจฉา) 2. แบบบรรยาย 3. แบบตอบปัญหาท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่างคือ

- 1) ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว (เอกังสพพยากรณ์ปัญหา)
- 2) ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ (ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา)
- 3) ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ (วิภังชพยากรณ์ปัญหา)
- 4) ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย (ฐปนียปัญหา) ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่องไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไป

2.4.7 กลวิธี และอุบายประกอบการสอน

1. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอนช่วยให้เข้าใจความได้ง่าย และชัดเจน ช่วยให้อำนาจเห็นจริงและเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น

2. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า... การใช้ข้ออุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

3. การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะ เหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมากอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่

4. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่างซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอนเป็นทำนองการสาธิตให้ดูแต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือ พระจริยวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นเรื่องราวเฉพาะก็มี...

5. **การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่** การเล่นภาษาและการ เล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้ก็เป็น การแสดงให้เห็นถึง พระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน...แม้ในการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีอยู่แต่เดิมในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายใหม่ ซึ่งเป็น วิธีการช่วยให้ผู้ฟังผู้เรียนหันมาสนใจ และกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสีย ใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก ใอย่างไหนผิดอย่างไร จึงเห็นได้ว่า คำว่า พรหม พรหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไฟบุชาญ ฯลฯ ซึ่ง คำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่าง ใหม่

6. **อุปายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล** การเลือกคนเป็นอุปายสำคัญในการ เผยแพร่ศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าเริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐาน พระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่าง ที่ เรียกว่า การวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ควรไปโปรดใครก่อนการรู้จักจังหวัด และโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวัด และโอกาสให้เป็น ประโยชน์ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตา ตัดต้นหา มานะ ทิฏฐิเสีย ใให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้นั้นเป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอน ได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติไม่กลัวจะถูกผู้รู้สึกว่าแพ้

7. **การลงโทษ และให้รางวัล** การใช้อำนาจลงโทษ ไม่ใช่การฝึกคนของพระพุทธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ ก็แสดงไปตามเนื้อหาธรรมไม่กระทบกระทั้งใคร การสอน ไม่ต้องลงโทษ เป็นการแสดงความสามารถของผู้สอนด้วยในระดับสามัญ สำหรับผู้สอนทั่วไป อาจต้องคิดคำนึงว่าการลงโทษ ควรหรือไม่ แค่ไหน และอย่างไร แต่ผู้ที่สอนคนได้สำเร็จ ผล โดยไม่ต้องใช้อำนาจโทษเลย ย่อมชื่อว่าเป็นผู้มีความสามารถในการสอนมากที่สุด

8. **กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า** ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้ง ต่างคราว ย่อมมี ลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะ ครั้ง เฉพาะคราวไป

หลักการของครู / ผู้สอนที่ดีทั่วไปต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือ

- 1) มีความรู้ดี
- 2) มีการสอนดี
- 3) มีการปกครองดี
- 4) มีความประพฤติดี

1. **ครูที่มีความรู้ดี** ต้องประกอบด้วยความรู้ 5 ประการ คือ

1. ความรู้ธรรม คือมีความรู้ถึงความหมายของธรรมะแต่ละหมวดแต่ละข้อโดยละเอียด ทั้งอรรถและพยัญชนะ สามารถวินิจฉัยได้ว่า อะไรถูกอะไรผิดโดยปราศจากความสงสัย
2. ความรู้ธรรมตา คือ มีความรู้ถึงสภาพธรรมตาโลกรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของชาวโลกตลอดถึงรู้คติธรรมตาของมนุษย์ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น
3. ความรู้ภาษา คือ รู้ภาษาธรรมะในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ รู้ความมุ่งหมายของพระธรรมคำสั่งสอน
4. ความรู้เหตุการณ์ คือ รู้เรื่องราวต่างๆของชาวโลก เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ของบ้านเมืองของโลก
5. ความรู้คติ คือ ความรู้ความนิยมของชาวโลกเป็นคนทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองของโลก คติธรรมของนักปราชญ์ นักประพันธ์ ทศนคติต่าง ๆ ของโลกเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

2. ครูผู้สอนที่มีการสอนดี ต้องประกอบด้วยลักษณะ 7 ประการเหล่านี้ คือ

1. ต้องเตรียมการสอนมาดี
2. ต้องเตรียมกระบวนการต่างๆของการเรียนการสอนมาเรียบร้อย
3. ต้องมีการเข้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน
4. ต้องให้ผู้เรียนได้แสดงออกให้มากที่สุด
5. ต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 6 ให้มากที่สุด
6. ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบอยู่ตลอดเวลาที่ทำการสอน
7. ผู้สอนต้องยึดหลักการสอนที่ดี คือ หลักการสอนที่ดี ควรประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้ คือ
  1. สอนจากเรื่องง่าย ๆ ไปหาเรื่องยาก ๆ
  2. สอนจากสิ่งที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้
  3. สอนจาก(รูป)สิ่งที่มีตัวตน ไปหา(อรูป)สิ่งที่ไม่มีความตัวตน
  4. สอนให้นักเรียนแสดงออกด้วยตัวเอง
  5. สอนจากส่วนปลีกย่อยไปหาส่วนรวม
  6. สอนโดยวิธีครูปอกให้น้อยที่สุด
  7. สอนให้ผู้เรียนค้นคิดพิจารณาหาเหตุผลได้ด้วยตนเอง

3. ครูผู้สอนต้องมีการปกครองดี ควรประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้ คือ ไม่ตกอยู่ในอำนาจจอดติ 4 ประการ

1. ให้ความสนใจแก่นักเรียนทุกรูปเสมอกัน
2. ใช้หลักปกครองแบบ สระน้ำ ต้นยอ กอไผ่
3. ใช้หลักการปกครองแบบยุทธวิธี คือ

นิคฺคณฺเห	นิคฺคการฺหิ	กำหราบคนที่ควรกำหราบ
ปคฺคณฺเห	ปคฺคการฺหิ	ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

4. หมั่นเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน
- 4.ครูผู้สอนที่มีความประพฤติดีควรประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้ คือ**
1. สีสสมปนุโน อาจารย์สมปนุโน คือ สมบูรณ์ด้วยศีลและอาจารย์
  2. เครื่องนุ่งห่มสะอาดสีฝ้ากลมกลืนกัน ไม่มีกลิ่นเหม็นและนุ่งห่มเป็นปริมนทล
  3. นหวด เครา เล็บมือ เล็บเท้าโกนและตัดเรียบร้อย
  4. มีความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว
  - 5.วางตัวได้เหมาะสมแก่กาล เทศะและบุคคลในที่ทุกสถานกาล⁴²

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จรรยาภักษ์ ลำจำปา ⁴³ได้นำเสนอรูปแบบการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ สำหรับครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ และนำเสนอรูปแบบการฝึกอบรมจาก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาความ ต้องการจำเป็น 2) กำหนดวัตถุประสงค์ 3) กำหนดหลักสูตร 4) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 5) การจัดบุคลากร 6) เลือกสื่อประกอบการฝึกอบรม 7) การกำหนดเทคนิคและวิธีการ 8) การดำเนินการ 9) การประเมินและติดตามผล

จุฬารพร เหมวรรณวดีกุล ⁴⁴ ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการและปัญหาของบุคลากรเกี่ยวกับความรู้จากฐานงานวิจัยด้านฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคลากรฝึกอบรมภาครัฐ จำนวน 277 คน รัฐวิสาหกิจ จำนวน 126 คน และภาคเอกชน จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หัวข้อหลักและหัวข้อย่อยเกี่ยวกับการฝึกอบรมทั้ง 3 กลุ่ม ต้องการเรียงลำดับความต้องการ ได้แก่ 1) ความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม 2) หลักสูตรและโครงการ ฝึกอบรม 3) การประเมินผลและการติดตามผลฝึกอบรม บุคลากรฝึกอบรมส่วนใหญ่ระบุความต้องการ 16 เกี่ยวกับองค์ประกอบของการวิจัยฝึกอบรมในระดับมาก และจากการวิเคราะห์พบว่า บุคลากรฝึกอบรมภาค รัฐวิสาหกิจมีปัญหามากกว่าบุคลากรฝึกอบรมจากภาครัฐและเอกชน

⁴² พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปนุโน), **หลักการสอนทั่วไป:อบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาคสี่ ปี4** ,(ปฐมฐานี:สี่สัวัน,2548),หน้า91.

⁴³ จรรยาภักษ์ ลำจำปา, "รูปแบบการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ สำหรับครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ" , **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540)

⁴⁴ จุฬารพร เหมวรรณวดีกุล, "ความต้องการและปัญหาของบุคลากรเกี่ยวกับความรู้จากฐานงานวิจัยด้านฝึกอบรม", **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542)

ศุภกฤตา สายทองคำ⁴⁵ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการเลือกวิธีการฝึกอบรมเว็บ พบว่า องค์ประกอบของแนวทางเลือกวิธีการฝึกอบรมเว็บ มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม 2) ด้านหลักสูตรและวิธีการฝึกอบรม 3) ด้านสภาพแวดล้อมและ โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร 4) ด้านผู้เข้ารับการอบรม 5) ด้านผู้สอนหรือวิทยากร 6) ด้านบุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการเลือกวิธีการฝึกอบรมผ่านเว็บ 4 ประเภท ได้แก่ 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรมเว็บ 2) ระบบสนับสนุนสมรรถนะการทำงานด้วยอิเล็กทรอนิกส์บนเว็บ 3) การปฏิสัมพันธ์ต่างเวลาบนเว็บ 4) การปฏิสัมพันธ์ในเวลาพร้อมกันบนเว็บ

กัมปนาท บริบูรณ์⁴⁶ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดเป็นของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม ขั้นตอนในการวิจัยมี 3 ขั้นตอน คือ 1)การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง การคิดเป็นข้อมูลของโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองและงานวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง หลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ 0.5

จกนรินทร์ เหลืองอ่อน⁴⁷ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรม แก่นักเรียนในโรงเรียน ศึกษาเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับระดับเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้าน ได้พบว่า ด้านการมีส่วนร่วม การดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ อยู่ในระดับน้อย ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนปัญหาอุปสรรคตามความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาด้านการไม่ทราบข้อมูลต่างๆ ของโครงการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน

⁴⁵ ศุภกฤตา สายทองคำ, "การนำเสนอแนวทางการเลือก วิธีการฝึกอบรมเว็บ", รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542)

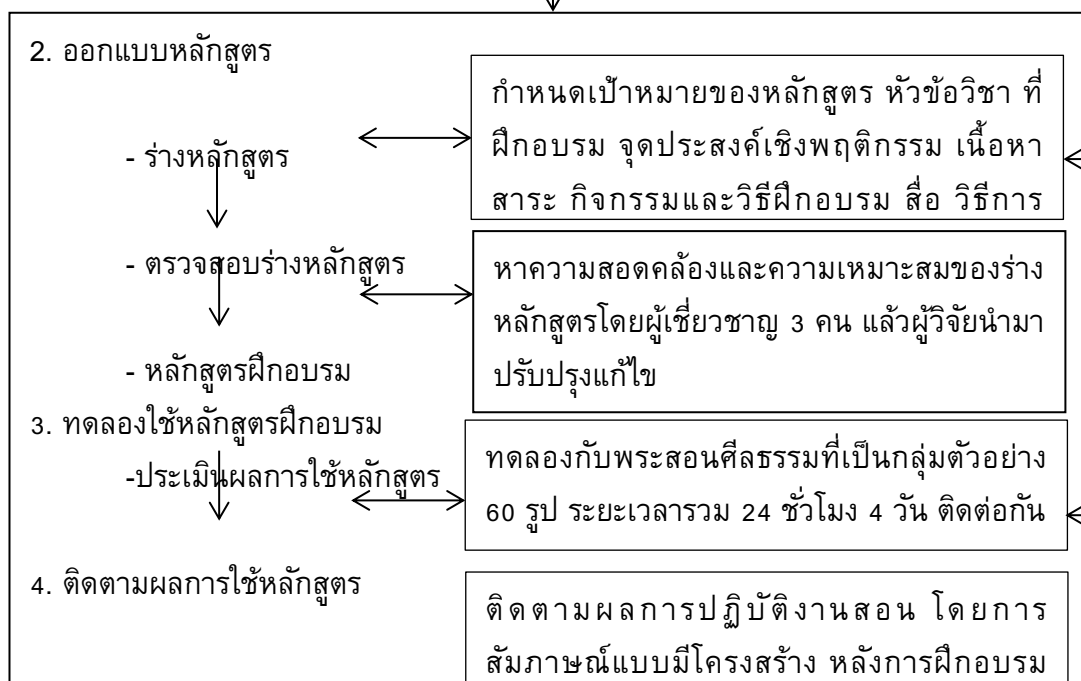
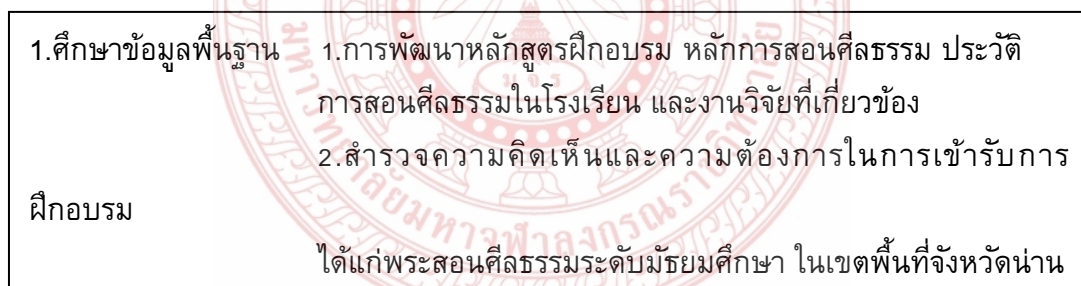
⁴⁶ กัมปนาท บริบูรณ์ , "การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดเป็นของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม", รายงานการวิจัย ,สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (กรุงเทพมหานคร, 2550)

⁴⁷ จกนรินทร์ เหลืองอ่อน, "บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนศึกษาเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก", รายงานการวิจัย, (พิษณุโลก: 2553).

อาเธอร์ (arthurs. 2003:online) ได้วิจัยเรื่อง การต่อยอดผลสะท้อนกลับจากการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมการฝึกงานในบริติช โคมลัมเบีย ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับโปรแกรมการฝึกอบรมการฝึกงานมากที่สุด ในทางปฏิบัติการวิเคราะห์ความต้องการของระบบฝึกงานจำเป็นต้องรับทราบจุดบกพร่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ไม่ว่าจะเป็นสถานประกอบการ หน่วยงานที่ออกไปรับรองตัวแทนภาคอุตสาหกรรม นายจ้าง ผู้ฝึกอบรม ผู้ออกแบบหลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญขั้นตอนการดำเนินการนั้น จะต้องเน้นการคิดอย่างเป็นระบบ (systems thinking) เพราะการคิดอย่างเป็นระบบกำหนดวิธีการและชุดของเครื่องมือเพื่อกำหนดจุดเชื่อมโยงของระบบโดยรวม ทั้งหมดภายในโครงการหรือภายในองค์กร การคิดอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจเพื่อการวางแผน

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) โดยมีการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมเพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรม เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมและ เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้ มีขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบ ผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) โดยมีการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่เชื่อมโยงข้อมูลความคิดเห็น และการตรวจสอบร่างหลักสูตรเป็นการประเมินก่อนนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้เพื่อศึกษาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับองค์ประกอบในส่วนต่างๆของหลักสูตร โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบรายละเอียดของหลักสูตรฝึกอบรมและ วิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา การเลือกกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมาย จำแนกประชากรตามลักษณะการเก็บข้อมูลดังนี้

3.2.1 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดน่าน ที่มีการเรียนการสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดน่านทั้งหมด ประกอบด้วย

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มเป้าหมายพระสอนศีลธรรมและพื้นที่ศึกษาวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย	ตำแหน่ง
วิทยาการ	
1.ดร.รักษศิริ จิตอารี	ศึกษานิเทศก์ สพป.น่าน เขต 2
2.นายจักรวรรดิ ญาณกรสกุล	ศึกษานิเทศก์ สพป.น่าน เขต ๑
3.นางวิพาภรณ์ พุฒิมา	ศึกษานิเทศก์ สพป.น่าน เขต ๑
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา	
4.พระชยานันทมุนี,ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
5.ดร.ชานาญ เกิดช่อ	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
6.นางสาวฐิติพร สะสม	อาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดน่าน	
7.พระมหาเสกสรร	โรงเรียนสามัคคีวิทยาคารอำเภอเมือง จังหวัดน่าน
8.พระวินัยธรขจรศักดิ์	โรงเรียนจุมปีวนิดาภรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
9.พระปลัดพิชญ์	โรงเรียนบ้านดอน(ศรีเสริมกสิกร) อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
10.พระปลัดธเนศ	โรงเรียนบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
11.พระครูปลัดมงคลเจติ	โรงเรียนบ้านฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
ยาศาสตร์	
12.พระมหาภักทรदनัย	โรงเรียนนันทบุรีวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
13.พระศรีบุญ	โรงเรียนนันทบุรีวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
14.พระครูอดุลนันทสาร	โรงเรียนบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
15.พระครูประดิษฐ์นันทวัฒน์	โรงเรียนบ้านท่ามงคล อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
16.พระสมชาย	โรงเรียนตาลชุมพิทยาคม อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
17.พระปลัดสามารถ	โรงเรียนชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

18. พระวรวงศ์	โรงเรียนतालซุมพิทยาคม อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
19. พระครูถาวรนนทวัฒน์	โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
รวม	19 รูป/คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อวิธีการสอนในหน่วยการเรียนรู้พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และความต้องการหรือความสนใจที่จะเข้าร่วมฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดน่าน เพื่อนำผลสำรวจความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมนำความคิดเห็นที่ได้มากำหนดโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านและการหาความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.3.1 การตรวจสอบร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

การตรวจสอบร่างหลักสูตรเป็นการประเมินก่อนนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้เพื่อศึกษาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับองค์ประกอบในส่วนต่างๆ ของหลักสูตร โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีการดำเนินการตรวจสอบ

1.1 วิธีตรวจสอบ ผู้วิจัยนำแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมเกี่ยวกับส่วนประกอบของหลักสูตร

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบ ได้แก่ แบบประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมใช้แบบสอบถามซึ่งสร้างจากเนื้อหาในหลักสูตร แบ่งเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนแบบประเมินค่า 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่น่าใจ และไม่สอดคล้อง ส่วนประกอบที่ประเมิน ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ วิธีการจัดฝึกอบรม สื่อ และวิธีการประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญตัดสินว่าองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมแต่ละด้านสอดคล้องกันหรือไม่

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสม ของร่างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ที่มีต่อโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหา สาระ แผนกิจกรรม สื่อการฝึกอบรม และวิธีการประเมินผล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินว่าองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

3.3.2 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

1 กำหนดเกณฑ์การพิจารณาแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร โดยกำหนดคะแนนเป็น 3 ระดับ ให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินว่า องค์ประกอบของหลักสูตรแต่ละด้านสอดคล้องกัน ไม่แน่ใจ หรือไม่สอดคล้อง พิจารณาและกำหนดคะแนน ดังนี้

ความเห็นว่าเป็น สอดคล้องกัน กำหนดคะแนนเป็น 1

ความเห็นว่าเป็น ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

ความเห็นว่าเป็น ไม่สอดคล้องกัน กำหนดคะแนนเป็น -1

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป

2 กำหนดเกณฑ์พิจารณาแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร การกำหนดคะแนนเป็น 5 ระดับ¹ และแปลความหมาย ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมาก

3 คะแนน หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อย

1 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดค่าความเหมาะสมไว้ในระดับมาก คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร วิเคราะห์ ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence)

4. ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

¹ ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, (กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์, 2546), หน้า

3.3.3 การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

1. ผลจากการวิเคราะห์แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป หมายความว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสมของร่างหลักสูตร มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป หมายความว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป

2. หากมีข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญนอกเหนือจากคำถามที่กำหนดไว้ ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ผู้วิจัยจะดำเนินการปรับปรุง

3.3.4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

การประเมินผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ผู้วิจัยใช้แผนการทดลองแบบ One Group Pre-test Post-test Design ดังนี้²

ทดสอบ	ทดลองใช้หลักสูตร	ทดสอบหลัง
TQ1	X	TQ2
โดยที่ X	แทน	การจัดกระทำทดลอง
TQ1	แทน	การทดสอบก่อนทดลอง
TQ2	แทน	การทดสอบหลังทดลอง

การดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างในการฝึกอบรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ที่ปฏิบัติงานสอนในจังหวัดน่าน ได้มาโดยการรับสมัครและมีเงื่อนไขว่าต้องสามารถเข้าร่วมฝึกอบรมได้ตลอด 4 วัน รวมทั้งสิ้น 60 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้สูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย

2.1 หลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 8 หน่วย

ฝึกอบรม ได้แก่หลักการสอนศีลธรรม วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model) วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E) และ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประกอบด้วย

2.2.1 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม (Pre-test) และแบบทดสอบหลังการฝึกอบรม (Post-test)

² อติญาณ์ ตรีเกษตริน, การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้าง ความเป็นผู้นำสำหรับ นักศึกษาพยาบาล, ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา,(กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,2543),หน้า 134.

2.2.2 ใบบันทึกผลการเรียนรู้

2.2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.3 ขั้นตอนการดำเนินการฝึกอบรมและการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นดังนี้

2.3.1 สํารวจและติดต่อขอใช้สถานที่เพื่อใช้ในการฝึกอบรม คือวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2.3.2 ติดต่อเชิญวิทยากรที่จะมาให้ความรู้ในการฝึกอบรม

2.3.3 ผู้เข้าอบรมทำแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม

2.3.4 ดำเนินการฝึกอบรม เป็นเวลา 4 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง

2.3.5 ผู้เข้าอบรมทำแบบทดสอบหลังการฝึกอบรม (Post-test)

2.3.6 ผู้เข้าอบรมทำแบบวัดความพึงพอใจ

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.4.1 ข้อมูลจากแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม (Pre-test) และหลังฝึกอบรม (Post-test) วิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบหาค่าเฉลี่ยของคะแนนด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) ดังนี้³

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{[N \sum D^2 + (\sum D)^2] / N - 1}} : df = N - 1$$

โดยที่ D แทน ผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมแต่ละคู่

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.4.2 ข้อมูลจากแบบวัดความพึงพอใจ ใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

3.3.4 การติดตามการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

³ ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, (กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์, 2546),

หลังการฝึกอบรม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยม ได้นำความรู้ไปปฏิบัติการสอนในโรงเรียนต้นสังกัด และผู้วิจัยได้ติดตามผลการใช้หลักสูตร 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หลังจากผ่านอบรมไปแล้ว 1 เดือน

ส่วนที่ 2 การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยพระสอนศีลธรรมผู้ผ่านการฝึกอบรมจำนวน 4 รูป และผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความงานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๒. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างกลับคืนด้วยตนเองพร้อมด้วยผู้ช่วยวิจัย

๓. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๔. รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อนำมาประมวลผลตามวิธีการทางสถิติ และรวบรวมคำให้สัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลหาประเด็นความสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย

และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางในการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน และนำเสนอเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล
๒. อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็น
๓. พรรณนาแยกแยะส่วนข้อมูล (data reduction) และให้รหัส (coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่างและความเชื่อมโยงกับบริบท
๔. สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน คือ หลักการสอนศีลธรรม วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model) วิธีสอนแบบธรรมสภาจัจฉา วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E) และ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ดังนี้

๑. สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหา ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)
๒. ระดับความคิดเห็นของตอบแบบสอบถามต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน วิเคราะห์โดยการหา ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
๓. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรม 2) เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรม 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรม และ 4) เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมตามหลักสูตรไปใช้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งได้เป็นออกเป็น 4 ส่วน กล่าวคือ

4.1 หลักสูตรและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่าน

4.2 ผลประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่าน

4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรม

4.4 ผลการติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมตามหลักสูตรไปใช้

4.1 หลักสูตรและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่าน

4.1.1 หลักสูตรวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามการประเมินผลตามตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนนอกจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นกระบวนการเรียนแล้วจังหวัดน่านยังได้มีการพัฒนาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ด้วยการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนศิลปกรรมเรื่องการเรียนอักษรล้านนา (ตัวเมือง) หรือภาษาล้านนา

ภาษาล้านนามีทั้งภาษาพูด(กำเมือง) ภาษาเขียน(ตัวเมือง) ภาษาล้านนาเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ ความเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ ปราชญ์พื้นบ้าน และปราชญ์ราชสำนักสามารถอ่านออกเขียนได้ มีการให้การสนับสนุนการเรียนภาษาล้านนาทั้งฝ่ายอาณาจักร และฝ่ายศาสนจักร สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตพื้นบ้าน ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านเมืองในอดีต กฎหมายต่างๆ วรรณกรรมพื้นบ้าน ตำรายาสมุนไพร การรักษาโรค โหราศาสตร์ ฯลฯ นอกจากนี้มีการเรียนรู้วรรณกรรมกันอย่างแพร่หลาย ตามพื้นบ้านล้านนาจะมีศิลปินชาวบ้านพูดคุย ทักทายกันด้วยสำเนียงภาษาที่มีระเบียบระบบ เช่น คำวอ กาพย์ เจี้ยจ้อย กะโลง ฯลฯ ภาษาเขียน (ตัวเมือง) และภาษาพูด (กำเมือง) นอกจากจะใช้ใน ๘ จังหวัดภาคเหนือแล้ว ยังมีผู้ใช้ภาษาล้านนาในบางท้องที่ของจังหวัดอุตรดิตถ์ ตาก สุโขทัย สระบุรี ในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น นครเข็ญตุง (เมียนมาร์) สิบสองปันนา (จีน) และอีกหลายแห่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แม้จะมีสำเนียงพูดผิดเพี้ยนกันไปบ้าง ตัวอักษรแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย แต่ก็สามารถสื่อสารกันได้เป็นอย่างดี อักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) ถือได้ว่าเป็นอักษรแห่งภาษาแม่ของชาวล้านนา เป็นมรดกอันล้ำค่าทางอักษรศาสตร์ เป็นศาสตร์อันสูงสุดของชาวล้านนา เป็นภูมิปัญญาของนักปราชญ์ชาวล้านนา เป็นอักษรแห่งมนต์ขลัง ถือกันมาว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ให้มีการสอนอักษรล้านนาแก่ พระภิกษุ สามเณร นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไปที่สนใจ

สรณະสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถรับส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยี ด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

4.1.2 สารการเรียนรู้หลักสูตรพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 4.1 สารการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตัวชี้วัด	สารการเรียนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การสังคายนา ◆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ ประเทศไทย
๒. วิเคราะห์ ความสำคัญ ของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทย รวมทั้งการพัฒนาตนและครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐาณะเป็น <ul style="list-style-type: none"> - ศาสนาประจำชาติ - สถาบันหลักของสังคมไทย - สภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย - การพัฒนาตนและครอบครัว
๓. วิเคราะห์พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปและวิเคราะห์ พุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> - ประสูติ - เทวทูต ๔ - การแสวงหาความรู้ - การบำเพ็ญทุกรกิริยา

<p>๔. วิเคราะห์และประพจน์ติดตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พุทธสาวก พุทธสาวิกา <ul style="list-style-type: none"> - พระมหากัสสปะ - พระอุบาลี - อนาถบิณฑิกะ - นางวิสาขา ◆ ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - อัมพชาดก - ติตติรชาดก ◆ ศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - พระเจ้าอโศกมหาราช - พระโสณะและพระอุตระ
<p>๕. อธิบายพุทธคุณ และข้อธรรมสำคัญ ในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหา ของตนเอง และครอบครัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> - พุทธคุณ ๘ ◆ อริยสัจ ๔ <ul style="list-style-type: none"> - ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) <ul style="list-style-type: none"> : ชั้น ๕ : ชาติ ๔ - สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) <ul style="list-style-type: none"> : หลักกรรม : ความหมายและคุณค่า : อบายमुख ๖ ◆ นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) <ul style="list-style-type: none"> : สุข ๒ (กายิก, เจตสิก) : คิหิสุข ◆ มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) <ul style="list-style-type: none"> : ไตรสิกขา : กรรมฐาน ๒ : ปธาน ๔ : โภค ๓ : มงคล ๓๘ ➢ ไม่คบคนพาล ➢ คบบัณฑิต

	<ul style="list-style-type: none"> ➢ บุษาคูรวรบุษ ◆ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - ยี่ เว เสวติ ตาทิโส คบคนเช่นใดเป็นคนเช่นนั้น - อุตตนา โจทยุตตานัน จงเตือนตน ด้วยตน - นิสम्म กรณิ เสยโย ใครกรรมก่อนทำจึงดี - ทูราวาสา ฆรา ทุกุขา เรือนที่ครองไม่ดีนำทุกข์มาให้
<p>๖. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการคือวิธีคิด แบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม และวิธีคิด แบบคุณ - โทษ และทางออก หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โยนิโสมนสิการ <ul style="list-style-type: none"> - วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม - วิธีคิดแบบคุณ - โทษและทางออก
<p>๗. สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา <ul style="list-style-type: none"> - วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา การฝึกบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญาเน้น อานาปานสติ - นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
<p>๘. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักธรรม (ตามสาระการเรียนรู้ข้อ ๕)
<p>๙. วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นที่ทุกคนต้องศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่น ๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศาสนิกชนของศาสนาต่าง ๆ มีการประพฤติปฏิบัติตนและวิถีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันตามหลักความเชื่อและคำสอน ของศาสนาที่ตนนับถือ

๑๐. ปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสม	♦ การปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ
๑๑. วิเคราะห์การกระทำของบุคคลที่เป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติของตนเอง	♦ ตัวอย่างบุคคลในท้องถิ่นหรือประเทศที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์หรือมีผลงานด้านศาสนสัมพันธ์

ตารางที่ 2 สารการเรี ยนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ตัวชี้วัด	สารการเรี ยนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน	♦ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้านและการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน	♦ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน
๓. วิเคราะห์ ความ สำคัญ ของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชาติและมรดกของชาติ	♦ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็น - รากฐานของวัฒนธรรม - เอกลักษณ์และ มรดกของชาติ
๔. อภิปรายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือกับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม	♦ ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม
๕. วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	♦ สรุปและวิเคราะห์ พุทธประวัติ - การผจญมาร - การตรัสรู้ - การสั่งสอน

<p>๖. วิเคราะห์และประพจน์ติดตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พุทธสาวก พุทธสาวิกา <ul style="list-style-type: none"> - พระสารีบุตร - พระโมคคัลลานะ - นางขุชชุตตรา - พระเจ้าพิมพิสาร ◆ ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - มิตตวันทุกชาดก - ราโชวาทชาดก ◆ พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - พระเจ้ามหาธรรมราชาลิไท - สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส
<p>๗. อธิบายโครงสร้าง และสาระสังเขปของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนา ที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โครงสร้าง และสาระสังเขปของพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก
<p>๘. อธิบายธรรมคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนา แก้ปัญหาของชุมชนและสังคม</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> - ธรรมคุณ 6 ◆ อริยสัจ ๔ <ul style="list-style-type: none"> - ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) : ชั้นที่ ๕ <ul style="list-style-type: none"> ➢ อารยตนะ - สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : หลักกรรม <ul style="list-style-type: none"> ➢ สมบัติ 4 ➢ วิบัติ 4 : อกุศลกรรมบถ 10 : อปายมุข ๖ ◆ นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : สุข ๒ (สามีส, นีรามิส) ◆ มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : บุปผนิमितของมัชฌิมาปฏิปทา : ตรุณธรรม ๖

	<p>: กุลจิริฎฐิติธรรม ๔</p> <p>: กุศลกรรมบถ ๑๐</p> <p>: สติปัฏฐาน ๔</p> <p>: มงคล ๓๘</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ ประพตติธรรม ➢ เว้นจากความชั่ว ➢ เว้นจากการดื่มน้ำเมา <p>◆ พุทธศาสนสุภาษิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - กมมุนา วตตตี โลโก <p>สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - กลยาณการี กลยาณํ ปาปการี จ ปापํ <p>ทำดีได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว</p> <ul style="list-style-type: none"> - สุขโข ปุญญสฺส อจฺจโย <p>การสั่งสมบุญนำมาสุขมาให้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปุชโก ลภเต ปุชฺ วนทโก ปฏิวุหนํ <p>ผู้บูชาเขา ย่อมได้รับการบูชาตอบ</p> <p>ผู้ไหว้เขา ย่อมได้รับการไหว้ตอบ</p>
<p>๙. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการคือ วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒ วิธี คือ วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์
<p>๑๐. สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<p>◆ สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา</p> <ul style="list-style-type: none"> - รู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา - ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน เน้นอานาปานสติ - นำวิธีการบริหารจิตและเจริญปัญญา ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
<p>๑๑. วิเคราะห์การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการดำรงตนอย่างเหมาะสมในกระแสความ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การปฏิบัติตนตามหลักธรรม (ตามสาระการเรียนรู้ ข้อ ๘.)

เปลี่ยนแปลงของโลก และการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข	
--	--

ตารางที่ 4.2 สารการเรียนรู้ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา
หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น
และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวชี้วัด	สารการเรียนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก และการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศ เหล่านั้นในปัจจุบัน
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับ ถือ ในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารย ธรรม และความสงบสุขแก่โลก	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วย สร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขให้แก่โลก
๓. อภิปรายความสำคัญของพระพุทธ ศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ กับ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ การพัฒนาอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สัมมนาพระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ที่สอดคล้อง กับหลักธรรมในสารการเรียนรู้ ข้อ ๖)
๔. วิเคราะห์ พุทธประวัติ จาก พระพุทธรูปปางต่าง ๆ หรือประวัติ ศาสดาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปาง ต่าง ๆ เช่น - ปางมารวิชัย - ปางปฐมเทศนา - ปางลีลา - ปางประจําวันเกิด ◆ สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติ - ปฐมเทศนา - โอวาทปาฏิโมกข์
๕. วิเคราะห์และประพจน์ตนตาม แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิด จากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและ ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พุทธสาวก พุทธสาวิกา - พระอัญญาโกณฑัญญะ - พระมหาปชาบดีเถรี - พระเขมาเถรี - พระเจ้าปเสนทิโกศล - นันทิวีสาลชาดก

<p>๖. อธิบายสังฆคุณ และข้อธรรมสำคัญ ในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สุวัตถุแห่งสชาติก ◆ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> - สังฆคุณ ๙ ◆ อริยสัจ ๔ <ul style="list-style-type: none"> - ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) <ul style="list-style-type: none"> : ชั้น ๕ ➢ ไตรลักษณ์ - สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) <ul style="list-style-type: none"> : หลักกรรม ➢ วัฏฏะ ๓ ➢ ปญจธรรม ๓ (ค้นหา มานะ ทิฏฐิ) - นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) <ul style="list-style-type: none"> : อตถะ ๓ - มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) <ul style="list-style-type: none"> : มรรคมีองค์ ๘ : ปัญญา ๓ : สัมปยุตธรรม ๗ : บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ : อุบาสกธรรม ๗ : มงคล ๓๘ ➢ มีศัลปวิทยา ➢ พบสมณะ ➢ ฟังธรรมตามกาล ➢ วัฏฏะ ๓ ➢ สนทนาธรรมตามกาล ◆ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - อตตวา หเว ชิตฺตํ เสยฺโย ชนะตนนั้นแลดีกว่า - ฐมฺมจารี สุขํ เสติ ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข - ปมาโท มจฺจุโน ปทํ ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย - สุขสฺสุสฺสํ ลภเต ปญฺญํ ผู้ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา
---	---

	- เรืองนำรู้จากพระไตรปิฎก : พุทธปนิธาน ๔ ในมหาปริณิพพานสูตร
๗. เห็นคุณค่า และวิเคราะห์การปฏิบัติ ตนตามหลักธรรมในการพัฒนาตน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการทำงาน และการมีครอบครัว	◆ การปฏิบัติตนตามหลักธรรม (ตามสาระการเรียนรู้ ข้อ ๖.)
๘. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อ การเรียนรู้และดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิด แบบโยนิโสมนสิการคือ วิธีคิดแบบ อริยสัจ และวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุ ปัจจัย หรือการพัฒนาจิตตามแนวทาง ของศาสนาที่ตนนับถือ	◆ พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒ วิธี คือ วิธีคิดแบบอริยสัจ และวิธีคิดแบบสืบ สาวเหตุปัจจัย
๙. สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับ ถือ	◆ สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา ◆ รู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของ การ บริหารจิตและเจริญปัญญา ◆ ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลัก สติปัฏฐานเน้ออานาปานสติ ◆ นำวิธีการบริหารจิตและเจริญปัญญาไปใช้ ในชีวิตประจำวัน
๑๐. วิเคราะห์ความแตกต่างและยอมรับ วิธีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนใน ศาสนาอื่น ๆ	◆ วิธีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนศาสนาอื่น ๆ
ตารางที่ 4.3 สาระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6	
ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. วิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติ ความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อน พระพุทธเจ้า หรือสังคมสมัยของ ศาสนาที่ตนนับถือ	◆ ลักษณะของสังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อ ทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า
๒. วิเคราะห์ พระพุทธเจ้าในฐานะ เป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด	◆ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้ อย่างสูงสุด (การตรัสรู้) ◆ การก่อตั้งพระพุทธศาสนา วิธีการสอน

<p>ในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<p>และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธ จริยา</p>
<p>๓. วิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหาร และการธำรงรักษาศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา
<p>๔. วิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของ ศาสนา ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากล และมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง
<p>๕. วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และ ปัญหาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา หรือ แนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและ ปัญหาที่ถูกต้อง
<p>๖. วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา
<p>๗. วิเคราะห์หลักการของ พระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักการของพระพุทธศาสนากับหลัก วิทยาศาสตร์ ◆ การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิด แบบวิทยาศาสตร์
<p>๘. วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนา ตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่ง อิศรภาพในพระพุทธศาสนา หรือ แนวคิดของศาสนา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ
<p>๙. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่า เป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่งเน้น ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับ วิธีการแก้ปัญหา หรือแนวคิดของ ศาสนา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา ◆ พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย และวิธีการแก้ปัญหา

<p>๑๐. วิเคราะห์พระพุทธรศาสนาในการฝึกตนไม่ให้ประมาท มุ่งประโยชน์และสันติภาพบุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธรศาสนาฝึกตนไม่ให้ประมาท ◆ พระพุทธรศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคมและโลก
<p>๑๑. วิเคราะห์พระพุทธรศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธรศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาแบบยั่งยืน
<p>๑๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธรศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบุรณ์ การเมืองและสันติภาพหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของพระพุทธรศาสนากับการศึกษาที่สมบุรณ์ ◆ ความสำคัญของพระพุทธรศาสนากับการเมือง ◆ ความสำคัญของพระพุทธรศาสนากับสันติภาพ
<p>๑๓. วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของพุทธะ ธรรมะ สังฆะ ◆ อริยสัจ ๔ <ul style="list-style-type: none"> - ทุภข์ (ธรรมที่ควรรู้) : ชั้น ๕ <ul style="list-style-type: none"> ➢ นามรูป ➢ โลกธรรม ๘ จิต, เจตสิก - สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : หลักกรรม <ul style="list-style-type: none"> - นียาม ๕ : วิตก ๓ : กรรมนียาม <ul style="list-style-type: none"> ➢ กรรม ๑2 : มิจฉาวณิชา ๕ : ธรรมนียาม <ul style="list-style-type: none"> ➢ ปฏิจจสมุปบาท : นิวรรณ์ ๕

- : อุปาทาน ๔
- นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ)
- : ภาวนา ๔
- : วิมุตติ ๕
- : นิพพาน
- มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ)
- : พระสัทธรรม ๓
- : ปัญญาวุฒิธรรม ๔
- : พละ ๕
- : อุบาสกธรรม ๕
- : อปริหานิยธรรม ๗
- : ปาปนิกรรม ๓
- : ทิฏฐิธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4
- : โภคอาทึยะ ๕
- : อริยวัฑฒิ ๕
- : อธิปไตย ๓
- : สาราณียธรรม ๖
- : ทศพิทธราชธรรม ๑๐
- : วิปัสสนาญาณ ๙
- : มงคล ๓๘
- สงเคราะห์บุตร
- สงเคราะห์ภรรยา
- สันโดษ
- ถูกโลกธรรมจิตไม่หวั่นไหว
- จิตไม่เศร้าโศก
- จิตไม่มัวหมอง
- จิตเกษม
- ความเพียรเผากิเลส
- ประพฤติพรหมจรรย์
- เห็นอริยสัจ
- บรรลุนิพพาน

◆ พุทธศาสนสุภาษิต

- จิตต์ ทนตํ สุขาวหํ

	<p>จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้</p> <ul style="list-style-type: none"> - นอจจาวจํ ปณฺทิตา ทสฺสยฺนฺติ บั้นทิตย้อมไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ - นตฺถิ โลเก อนินฺทิตฺโต คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก - โกธํ ฆตฺวา สุขํ เสติ ฆ่าความโกรธได้ย่อมอยู่เป็นสุข - ปฏฺฐิรูปการี ฐุรฺวา อฏฺฐฐาตา วินฺทเต ฐนํ คนขยันเอาการเอางาน กระทำเหมาะสม ย่อมหาทรัพย์ได้ - วายเมถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา เกิดเป็นคนควรจะพยายามจนกว่าจะประสบ ความสำเร็จ - สนฺตฏฺฐี ปรมํ ฐนํ ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง - อิทฺถาทานํ ทุกฺขํ โลเก การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก - ราชา มุขํ มนุสฺสสถานํ พระราชาเป็นประมุขของประชาชน - สติ โลกสมิ ชาติโร สติเป็นเครื่องต้นในโลก - นตฺถิ สนฺติปริ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี - นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ ➤ นิพพานเป็นสุข อย่างยิ่ง
<p>๑๔. วิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่าง การดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พุทธสาวก พุทธสาวิก - พระอัสสชิ - พระกัศิโคตมีเถรี - พระนางมัลลิกา - หมอชีวก โกมารภัจ - พระอนุรุทธะ - พระองคุลิมาล - พระธัมมทินนาเถรี

	<ul style="list-style-type: none"> - จิตตคหบดี - พระอานนท์ - พระปฎาจารย์เถรี - จุฬสุภัทธา - สุมณมาลาการ ◆ ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - เวสสันดรชาดก - มโหสถชาดก - มหาชนกชาดก ◆ พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - พระนาคเสน - พระยามิลินท์ - สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) - พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต - สุขีพ ปุณฺณานุกาพ - สมเด็จพระนารายณ์มหาราช - พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) - ดร.เอ็มเบตการ์ - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว - พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) - พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) - อนาคตาริก ธรรมปาละ
<p>๑๕. วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการสังคายนา พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ และการเผยแพร่</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการศึกษาและค้นคว้าพระไตรปิฎก และคัมภีร์ของศาสนาอื่น ๆ การสังคายนาและการเผยแพร่พระไตรปิฎก ◆ ความสำคัญและคุณค่าของพระไตรปิฎก
<p>๑๖. เชื่อมโยงต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผลถูกต้อง ตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิต เพื่อการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างผลที่เกิดจากการทำความดี ความชั่ว ◆ โยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอริยสัจ ◆ หลักธรรมตามสาระการเรียนรู้ข้อ ๑๓

อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	
๑๗. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	◆ ประวัติพระพุทธเจ้า มุฮัมมัด พระเยซู
๑๘. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข	◆ คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมและจริยธรรม ◆ การขจัดความขัดแย้งเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
๑๙. เห็นคุณค่า เชื่อมมั่น และมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนา การเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	-พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๑๐วิธี (เน้น วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบแบบสามัญญลักษณะ แบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน และแบบวิภังชวาท) ๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ๒) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ ๓) วิธีคิดแบบสามัญญลักษณะ ๔) วิธีคิดแบบอริยสัจ ๕) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ๖) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม ๗) วิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก ๘) วิธีคิดแบบอุปาย ปลูกเร้าคุณธรรม ๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน ๑๐) วิธีคิดแบบวิภังชวาท
๒๐. สวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการ และเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญาหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	◆ สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา รู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา - ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญา - นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ คุณภาพชีวิตและสังคม
๒๑. วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนา	◆ หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข - หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น

อื่น ๆ และชักชวน ส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	สาราณียธรรม ๖ อธิปไตย ๓ มัจฉาวณิชชา ๕ อริยวัฑฒิ ๕ โภคอาทิยะ ๕ - คริสต์ศาสนา ได้แก่ บัญญัติ ๑๐ ประการ (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง) - ศาสนาอิสลาม ได้แก่ หลักจริยธรรม (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง)
๒๒. เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	◆ สภาพปัญหาในชุมชน และสังคม

4.1.3 หลักสูตรฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 4.4 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม วิชา พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการ การเรียนรู้	วิธีสอน/ กระบวนการจัดการ เรียนรู้	ทักษะการคิด
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติและ ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	1. การทำสังคายนา	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค กลุ่มสี่คน	1. ทักษะการสรุป ลงความเห็น 2. ทักษะการจัด ระเบียบ
	2. การเผยแพร่ พระพุทธศาสนา เข้าสู่ประเทศไทย	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค การจัดทีมแข่งขัน	1. ทักษะการสรุป ลงความเห็น 2. ทักษะการจัด ระเบียบ
	3. ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา ต่อสังคมไทย	- วิธีสอนแบบศูนย์ การเรียนรู้	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการพิสูจน์ ความจริง
	4. พระพุทธศาสนา กับการพัฒนาตน และครอบครัว	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค คู่คิดสี่สหาย	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการพิสูจน์ ความจริง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิก ชน ตัวอย่าง และ ชาดก	1. พุทธประวัติ	- วิธีสอนด้วยบทเรียน สำเร็จรูป	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกและ ศาสนิกชนตัวอย่าง	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดลซีปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการรวบรวม ข้อมูล 2. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
	3. ชาดก	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค การเรียนรู้ร่วมกัน	1. ทักษะการรวบรวม ข้อมูล 2. ทักษะการ นำความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	1. พระรัตนตรัย	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค เล่าเรื่องรอบวง	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. หลักธรรม : ชั้น 5กรรม อบายมุข 6 สุข 2 คิหิสุข	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค การต่อเรื่องราว (Jigsaw)	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	3. หลักธรรม : ไตรสิกขา กรรมฐาน 2	- วิธีสอนแบบ สากัจฉา	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	4. หลักธรรม : ปธาน 4 โภทศ 3	- วิธีสอนแบบ สากัจฉา	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	5. มงคล : การไม่คบ คนพาล การคบ บัณฑิต การบูชา ผู้ ควรบูชา	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 พุทธศาสนสุภาษิต	1. ยี่ เว เสวติ ตาทิ โส คบคนเช่นใดเป็น คนเช่นนั้น	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค คู่คิด	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. อุตตนา โจทยต ตานัง จงเตือน ตน ด้วยตน	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค คู่คิดสี่สหาย	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	3. นิสมุม กรณเ สย โย ไคร์ครวญ ก่อนทำจึงดี	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค เล่าเรื่องรอบวง	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5หน้าที่ชาวพุทธ และมารยาทชาว พุทธ	4. ทุราवासา ฆมา ทุก ขา เรือนที่ครองไม่ดี นำทุกข์มาให้	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค การสัมภาษณ์ 3 ขั้นตอน	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	1. หน้าทีชาวพุทธ	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคการ ต่อเรื่องราว (Jigsaw)	1. ทักษะการให้คำ จำกัดความ 2. ทักษะการจัด โครงสร้าง 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะกา ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5หน้าที่ชาวพุทธ และมารยาทชาว พุทธ	2. มารยาทชาวพุทธ	- วิธีสอนโดยใช้การ แสดง บทบาทสมมติ	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการให้คำ จำกัดความ
	3. การปฏิบัติตน อย่างเหมาะสม ต่อเพื่อนตามหลัก พระพุทศาสนา	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคเล่า เรื่องรอบวง	- ทักษะการนำความรู้ ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่	1. วันสำคัญทาง	- วิธีสอนตามรูปแบบ	1. ทักษะการให้

วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา และศาสนพิธี	พระพุทธศาสนา	โมเดลซีปปา (CIPPA Model)	เหตุผล 2. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
	2. การจัดโต๊ะหมู่ บูชา	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวน การปฏิบัติ	1. ทักษะการจัด โครงสร้าง 2. ทักษะการจำแนก ประเภท
	3. การกล่าวคำ อาราธนาต่างๆ	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวน การปฏิบัติ	1. ทักษะการจัด โครงสร้าง 2. ทักษะการจำแนก ประเภท
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การบริหารจัดการและ การเจริญปัญญา	1. การบริหารจัดการ	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ: กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการปรับ โครงสร้าง 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. การพัฒนาการ บริหารจัดการ	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ: กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการปรับ โครงสร้าง 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	3. การเจริญปัญญา	- วิธีสอนแบบธรรม สากัจฉา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. วิธีคิดแบบ คุณค่าแท้ – คุณค่า เทียม 3. วิธีคิดแบบคุณ- โทษ และทางออก
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 ศาสนสัมพันธ์	1. ธรรมะกับสังคม	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการรวบรวม ข้อมูล 2. ทักษะการจัด ระเบียบ 3. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 4. ทักษะการสร้าง

			ความรู้ 5. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้ 6. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
2. ตัวอย่างบุคคลที่เป็นแบบอย่างทางด้านศาสนสัมพันธ์	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิคโต๊ะกลม	1. ทักษะการสำรวจค้นหา 2. ทักษะการวิเคราะห์	

ตารางที่ 4.5 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้	วิธีสอน/กระบวนการจัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา	1. พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเพื่อนบ้าน	- วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการตีความ 3. ทักษะการจัดกลุ่ม 4. ทักษะการสร้างความรู้
	2. การนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศไทยเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิคเล่าเรื่องรอบวง	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการตีความ 3. ทักษะการจัดกลุ่ม 4. ทักษะการสร้างความรู้
	3. ความสำคัญของพระพุทธศาสนา	- วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์

			4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิก ชนตัวอย่าง และชาดก	1. พุทธประวัติและชาดก	- วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	1. ทักษะการรวบรวมข้อมูล 2. ทักษะการวิเคราะห์ 3. ทักษะการตีความ 4. ทักษะการสรุปลงความเห็น 5. ทักษะการทำให้กระจ่าง 6. ทักษะการสร้างความรู้ 7. ทักษะกระบวนการคิด อย่างมีวิจรรณญาณ
	2. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา	- วิธีสอนแบบสภากัจฉา	1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
	3. ศาสนิกชนตัวอย่าง	- วิธีสอนแบบสภากัจฉา	1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	1. พระรัตนตรัย	- วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์

			4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
2. ชั้นที่ 5 (อายุดนนะ)	- วิธีสอนแบบบรรยาย		1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
3. สมบัติ 4 และวิบัติ 4	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการสร้างความตระหนัก		1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
4. อุกุศลกรรมบถ 10และอบายมุข 6	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจ		1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
5. สุข 2 (สามีส และ นiramิสสุข)	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการสร้างเจตคติ		1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
6. ดรุณธรรม 6 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 และกุศลกรรมบถ	- วิธีสอนแบบสากัจฉา		1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปลความ

	10		3.ทักษะการวิเคราะห์ 4.ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	7. สติปัญญา 4 และมงคล 38 (ประพจน์ธรรม เว้นจากความชั่ว เว้นจากการดื่ม น้ำเมา)	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการตีความ 2. ทักษะการแปล ความ 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 พระไตรปิฎกและ พุทธศาสนสุภาษิต	1. พระไตรปิฎก	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปย่อ
	2. พุทธศาสน สุภาษิต	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสร้าง ความรู้ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 หน้าที่ชาวพุทธ และมารบาทชาว พุทธ	1. หน้าที่ชาวพุทธ	- วิธีสอนโดยใช้ทักษะ กระบวนการเผชิญ สถานการณ์	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 3. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
	2. มารบาทชาวพุทธ	- วิธีสอนโดยใช้การ แสดงบทบาทสมมติ	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 3. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 วันสำคัญทาง	1. วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดล ชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการรวบรวม ข้อมูล 2. ทักษะการวิเคราะห์ 3. ทักษะการปรับ

พระพุทธศาสนา และศาสนพิธี			โครงสร้าง
	2. ศาสนพิธี	- วิธีสอนตามแนววิถี จักร การเรียนรู้ (4 MAT)	1.ทักษะการวิเคราะห์ 2.ทักษะการจัด โครงสร้าง 3. ทักษะการสร้าง ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การบริหารจิตและ การเจริญปัญญา	1. การบริหารจิต	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2.ทักษะการจัด ระเบียบ 3.ทักษะการนำความรู้ ไปใช้
	2. การบริหารจิตใน ชีวิตประจำวัน	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2.ทักษะการจัด ระเบียบ 3.ทักษะการนำความรู้ ไปใช้
	3. การเจริญปัญญา	- วิธีสอนโดยใช้ทักษะ กระบวนการเผชิญ สถานการณ์	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ เชื่อมโยง 3. ทักษะการคิดแบบ อุบายปลุกเรา คุณธรรม 4. ทักษะการคิดแบบ อรรถธรรมสัมพันธ์ 5. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8	1. การปฏิบัติตน ตามหลักธรรมใน	- วิธีสอนโดยใช้ทักษะ กระบวนการเผชิญ	1. ทักษะการ วิเคราะห์

การปฏิบัติตนตาม หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	กระแสความ เปลี่ยนแปลง ของ โลก	สถานการณ์	2. ทักษะการจัด โครงสร้าง 3. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจารณญาณ
	2. การปฏิบัติตน ตามหลักธรรมนำสู่ สันติสุข	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการจัด โครงสร้าง 3. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจารณญาณ

ตารางที่ 4.6 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัด การเรียนรู้	วิธีสอน/กระบวนการ จัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติและ ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	1. การเผยแพร่และ การนับถือ พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดล ชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการสรุปย่อ 2. ทักษะการจัด โครงสร้าง 3. ทักษะการสร้าง ความรู้
	2. ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนโดยใช้ทักษะ กระบวนการเผชิญ สถานการณ์	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ลงความเห็น
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิก ชนตัวอย่าง และชาดก	1. พุทธประวัติและ ชาดก	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดล ชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการสำรวจ ค้นหา 2. ทักษะการทำให้ กระจ่าง
	2. พุทธสาวก พุทธ สาวิก และศาสนิก	- วิธีสอนแบบการแสดง บทบาทสมมติ	1. ทักษะการสรุปย่อ 2. ทักษะการวิเคราะห์

	ชนตัวอย่าง		3. ทักษะการประยุกต์ใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	1. พระรัตนตรัย	- วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสร้างความรู้ 3. ทักษะการนำความรู้ไปใช้
	2. ขันธ์ 5 : ไตรลักษณ์	- วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปย่อ 3. ทักษะการสร้างความรู้ 4. ทักษะการนำความรู้ไปใช้
	3. วิภะ 3 และปัญจธรรม 3	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิคคู่คิดสี่สหาย	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปย่อ 3. ทักษะการสร้างความรู้ 4. ทักษะการนำความรู้ไปใช้
	4. อัตถะ 3	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิคคู่คิดสี่สหาย	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสร้างความรู้ 3. ทักษะการนำความรู้ไปใช้
	5. มรรคมืองค์ 8	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปย่อ 3. ทักษะการสร้างความรู้ 4. ทักษะการนำความรู้ไปใช้
	6. ธรรมที่ควรเจริญ	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปย่อ

			3. ทักษะการสร้าง ความรู้ 4. ทักษะการจัด โครงสร้าง 5. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	7. มงคล 38	- วิธีสอนโดยใช้ทักษะ กระบวนการเผชิญ สถานการณ์	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 พระไตรปิฎกและ พุทธศาสนสุภาษิต	1. พระไตรปิฎก	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. พุทธศาสน สุภาษิต	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 หน้าที่ชาวพุทธและ มารยาทชาวพุทธ	1. หน้าที่ของ พระภิกษุและ มารยาทชาวพุทธ	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการปรับ โครงสร้าง 2. ทักษะการทำให้ กระจ่าง
	2. หน้าที่ชาวพุทธ	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการเรียนรู้ (4 MAT)	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2. ทักษะการสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการวิเคราะห์ 4. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	1. การบริหารจัดการ	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง

การบริหารจิตและ เจริญปัญญา	2. การพัฒนา วิธีการบริหารจิต	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง
	3. การเจริญปัญญา	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการเชื่อมโยง 3. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 พระพุทธศาสนากับ การแก้ปัญหาและ การพัฒนา	1. พระพุทธศาสนา กับการพัฒนาที่ ยั่งยืน	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดล ชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการจัด โครงสร้าง 3. ทักษะการสรุปลง ความเห็น
	2. หลักธรรมที่ สอดคล้องกับการ พัฒนาที่ยั่งยืน	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการสร้างความ ตระหนัก	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการจัด โครงสร้าง 3. ทักษะการสรุปลง ความเห็น
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 ศาสนากับการอยู่ ร่วมกันในประเทศไทย	1. วิถีการดำเนิน ชีวิตของ พุทธศาสนิกชน	- วิธีสอนแบบสากัจฉา	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. ศาสนากับการ อยู่ร่วมกัน	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการเรียนรู้ (4 MAT)	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้

ตารางที่ 4.7 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้	วิธีสอน/กระบวนการจัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา	1. ลักษณะของสังคัมชพูทวิปในสมัยก่อนพระพุทธเจ้า	- วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการจัดโครงสร้าง 3. ทักษะการทำให้กระจ่าง
	2. ความสำคัญของพระพุทธศาสนา	- วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการสำรวจค้นหา 2. ทักษะการวิเคราะห์ 3. ทักษะการพิสูจน์ความจริง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิกชน ตัวอย่างและชาดก	1. พุทธประวัติชาดก	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิคคู่คิดสี่สหาย	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการจัดระเบียบ 3. ทักษะการสรุปอ้างอิง 4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
	2. พุทธสาวกพุทธสาวิกา	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิค การต่อเรื่องราว (Jigsaw)	1. ทักษะการวิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปอ้างอิง 3. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้

	3. ศาสนิกชน ตัวอย่าง	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการเรียน ความรู้ความเข้าใจ	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป อ้างอิง 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ ที่ 3 หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	1. พระรัตนตรัย	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ลงความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. ทุกข์ (ธรรมที่ควร รู้)	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคคู่คิด สี่สหาย	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ลงความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	3. สมุทัย (ธรรมที่ควรละ)	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคคู่คิด สี่สหาย	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ลงความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	4. นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ)	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคเล่า เรื่องรอบวง	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ลงความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	5. มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ)	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการเรียนรู้	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป

		(4 MAT)	ลงความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	6. มงคล	- วิธีสอนโดยใช้การ แสดงบทบาทสมมติ	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ลงความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ ที่ 4 พุทธศาสน สุภาสิต และ พระไตรปิฎก	1. พุทธศาสน สุภาสิต	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. พระไตรปิฎก	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2. ทักษะการสรุป อ่างอิง
หน่วยการเรียนรู้ ที่ 5 หน้าที่ชาวพุทธ และมารยาทชาว พุทธ	1. หน้าที่ชาวพุทธ	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการเรียนรู้ (4 MAT)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. พระไตรปิฎก	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ ที่ 6 วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา และศาสนพิธี	1. วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนแบบธรรม สากัจฉา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการนำไปใช้
	2. ศาสนพิธี	- วิธีสอนโดยใช้ทักษะ กระบวนการ : การ	1. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้

		เผชิญสถานการณ์	
หน่วยการเรียนรู้ ที่ 7 การบริหารจิตและ การเจริญปัญญา	1. การบริหารจิต	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการหาแบบ แผน 2. ทักษะการนำไปใช้ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. การเจริญปัญญา (คิดแบบรู้เท่าทัน ธรรมดา)	- วิธีสอนแบบปุจฉา วิสัชนา	1. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจารณญาณ 2. วิธีคิดแบบรู้เท่าทัน ธรรมดา (คิดแบบ สามัญลักษณะ)
	3. การเจริญปัญญา (คิดแบบเป็นอยู่ใน ปัจจุบัน)	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคการ สัมภาษณ์ 3 ขั้นตอน	1. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจารณญาณ 2. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ ในขณะปัจจุบัน
หน่วยการเรียนรู้ ที่ 8 พระพุทธศาสนา กับ การ แก้ปัญหาและ การพัฒนา	1. พระพุทธศาสนา กับการศึกษาที่ สมบูรณ์	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจารณญาณ 2. วิธีแบบโยนิโส มนสิการ (คิดแบบ เป็นอยู่ในขณะ ปัจจุบัน คิดแบบ สามัญลักษณะ หรือ คิดแบบรู้เท่าทัน ธรรมดา)
	2. แนวทาง การสัมมนา พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการเรียน ความรู้ความเข้าใจ	1. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจารณญาณ 2. วิธีแบบโยนิโส มนสิการ (คิดแบบ

			เป็นอยู่ในขณะ ปัจจุบัน คิดแบบ สามัญลักษณะ หรือ คิดแบบรู้เท่าทัน ธรรมดา)
หน่วยการเรียนรู้ ที่ ๑ ศาสนาสำคัญใน ประเทศไทย	1. ประวัติศาสตร์ ของศาสนาสำคัญ ในประเทศไทย	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคการ จัดทีมแข่งขัน	1. ทักษะการสรุป อ้างอิง 2. ทักษะการ วิเคราะห์ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. หลักรรรมของ ศาสนาสำคัญใน ประเทศไทย	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการเรียนรู้ (4 MAT)	1. ทักษะการสรุป อ้างอิง 2. ทักษะการ วิเคราะห์ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้

ตารางที่ 4.8 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัด การเรียนรู้	วิธีสอน/กระบวนการ จัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติและ ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	1. ลักษณะ ประชาธิปไตยใน พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนแบบธรรม สากัจฉา	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2. ทักษะการสรุป ลงความเห็น
	2. หลักการของ พระพุทธศาสนา กับหลัก วิทยาศาสตร์	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ เปรียบเทียบ
	3. ความสำคัญของ	- วิธีสอนแบบ	1. ทักษะการ

	พระพุทธศาสนา	กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก	วิเคราะห์ 2. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิก ชนตัวอย่าง และชาดก	1. พุทธประวัติและ ชาดก	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป อ้างอิง 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. ประวัติพุทธ สาวกพุทธสาวิกา	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคการ จัดทีมแข่งขัน	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป อ้างอิง 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	3. ศาสนิกชน ตัวอย่าง	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการเรียนรู้(4 MAT)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป อ้างอิง 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	1. พระรัตนตรัย	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. ทุกข์ : โลกธรรม 8	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ความเห็น 3. ทักษะการ

			ประยุกต์ใช้ความรู้
3. นิยาม 5 กรรม 12 และมีจนาวิชชา ชา 5	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)		1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
4. วิมุตติ 5	- วิธีสอนแบบบรรยาย		1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
5. อปริหานิยธรรม 7	- วิธีสอนแบบธรรม สากัจฉา		1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
6. ปาปณิกรรม 3 และทิวฐัมมิกัตถ สัง - วัตตนิกรรม 4	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)		1. ทักษะการสำรวจ ค้นหา 2. ทักษะการ วิเคราะห์ 3. ทักษะการสรุปลง ความเห็น 4. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
7. โภคอาทิยะ 5 และอริยวัฑฒนิ 5	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก		1. ทักษะการสำรวจ ค้นหา 2. ทักษะการ วิเคราะห์ 3. ทักษะการสรุปลง ความเห็น 4. ทักษะการ

			ประยุกต์ใช้ความรู้
	8. มงคล 38	- วิธีสอนโดยการแสดง บทบาทสมมติ	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 พระไตรปิฎกและ พุทธศาสนสุภาษิต	1. พระไตรปิฎก	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 2. ทักษะการสรุป อ้างอิง
	2. พุทธศาสน สุภาษิต	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคการ จัดทีมแข่งขัน	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสรุป ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 หน้าที่ชาวพุทธและ มารยาทชาวพุทธ	1. หน้าที่ชาวพุทธ	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. มารยาทชาว พุทธ	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวน การสร้าง ความตระหนัก	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	1. วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนแบบธรรม สากัจฉา	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
	2. ศาสนพิธี	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดลซีปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการสร้าง ความรู้ 2. ทักษะการหาแบบ แผน

			3. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การบริหารจิตและ เจริญปัญญา	1. การบริหารจิต	- วิธีสอนโดยเน้น กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการหาแบบ แผน 2. ทักษะการคิดแบบ แยกแยะองค์ประกอบ 3. ทักษะการคิดแบบ วิภาษ – ชวาท 4. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจาร์ณญาณ 5. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้ 6. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. การเจริญ ปัญญาตามหลัก โยนิโสมนสิการ	- วิธีสอนแบบธรรม สภาจัจฉา	1. ทักษะการคิดแบบ แยกแยะองค์ประกอบ 2. ทักษะการคิดแบบ วิภาษ – ชวาท 3. ทักษะกระบวนการ คิดอย่างมี วิจาร์ณญาณ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 พระพุทธศาสนากับ การแก้ปัญหาและ การพัฒนา	1. พระพุทธศาสนา กับการแก้ปัญหา	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการ การสร้างความ ตระหนัก	1. ทักษะการรวบรวม ข้อมูล 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. การปกป้อง คุ้มครอง พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนแบบสืบเสาะหา ความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 9	3. หลักธรรมทาง ศาสนาในการ	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ	1. ทักษะการ วิเคราะห์

หลักการทาง ศาสนาในการอยู่ ร่วมกัน	อยู่ร่วมกัน	จักรการเรียนรู้ (4 MAT)	2. ทักษะการทำให้ กระจ่าง
---	-------------	----------------------------	-----------------------------

ตารางที่ 4.9 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม พระสอนศีลธรรม ระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัด การเรียนรู้	วิธีสอน/กระบวนการ จัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติและ ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	1. พระพุทธศาสนา เป็นศาสตร์แห่ง การศึกษา	- วิธีสอนแบบธรรม สากัจฉา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ เรียงลำดับ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้ 4. ทักษะสรุปผล ความเห็น
	2. พระพุทธศาสนา เน้นความสัมพันธ์ ของเหตุปัจจัยและ วิธีการแก้ปัญหา	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ เรียงลำดับ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้ 4. ทักษะสรุปผล ความเห็น
	3. ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการเรียนรู้ (4 MAT)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ เรียงลำดับ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้ 4. ทักษะสรุปผล

			ความเห็น
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิก ชนตัวอย่าง และชาดก	1. พุทธประวัติ และชาดก	- วิธีสอนแบบธรรม สภาัจฉา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการจัด ระเบียบ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. ประวัติพุทธ สาวก พุทธสาวิกา	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิค การ ต่อเรื่องราว (Jigsaw)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการจัด ระเบียบ 3. ทักษะการสรุป อ้างอิง 4. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	3. ศาสนิกชน ตัวอย่าง	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดล ซีปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการจัด ระเบียบ 3. ทักษะการสรุป อ้างอิง 4. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	1. พระรัตนตรัย : พระสงฆ์	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการสร้าง ความตระหนัก	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะสรุปลง ความเห็น
	2. ทุภข์ (จิต – เจตสิก)	- วิธีสอนแบบธรรม สภาัจฉา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะสรุปลง ความเห็น 4. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้

	3. สมุทัย (ธรรมที่ควรละ)	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคคูคิด	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	4. ธรรมที่ควรบรรลु	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคโต๊ะ กลม	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ เรียงลำดับ 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้ 4. ทักษะสรุปลง ความเห็น
	5. ธรรมที่ควรเจริญ	- วิธีสอนแบบธรรม สภาจณา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	6. มงคล 38	- วิธีสอนแบบธรรม สภาจณา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 พระไตรปิฎกและ พุทธศาสนสุภาษิต	1. พระไตรปิฎก	- วิธีสอนโดยการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ : เทคนิคเล่า เรื่องรอบวง	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการทำให้ กระจ่าง 3. ทักษะการสรุป อ้างอิง
	2. พุทธศาสน	- วิธีสอนแบบ	1. ทักษะการ

	สุภาวชิต	กระบวนการ : กระบวนการกลุ่ม	วิเคราะห์ 2. ทักษะสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	3. คำศัพท์ทาง พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนแบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry Method : 5E)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะสรุปลง ความเห็น 3. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 หน้าที่ชาวพุทธและ มารยาทชาวพุทธ	1. หน้าที่ชาวพุทธ	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. มารยาทชาว พุทธ	- วิธีสอนแบบธรรม สภาจัจฉา	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	1. วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	- วิธีสอนตามรูปแบบ โมเดล ซีปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการ วิเคราะห์ 2. ทักษะการสร้าง ความรู้ 3. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้
	2. ศาสนพิธี	- วิธีสอนแบบธรรม สภาจัจฉา	1. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การบริหารจิตและ เจริญปัญญา	1. การบริการจิต ตามหลักสติปัฏ ฐาน	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	1. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้ 2. ทักษะการ ประยุกต์ใช้ความรู้
	2. ความสำคัญของ การบริหารจิต	- วิธีสอนแบบ กระบวนการ :	1. ทักษะการนำ ความรู้ไปใช้

		กระบวนการปฏิบัติ	2. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
	3. การเจริญปัญญา	- วิธีสอนแบบธรรมสภาจัจฉา	1. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2. วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 3. ทักษะการคิดแก้ปัญหา
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา	1. พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาสังคมไทย	- วิธีสอนแบบแก้ปัญหา	1. ทักษะการรวบรวมข้อมูล 2. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้ 3. ทักษะการคิดแก้ปัญหา
	2. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน	- วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)	1. ทักษะการรวบรวมข้อมูล 2. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 หลักธรรมทางศาสนาในการอยู่ร่วมกัน	1. ค่านิยมจริยธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	- วิธีสอนแบบกระบวนการ : กระบวนการสร้างเจตคติ	1. ทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
	2. การขจัดความขัดแย้งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิคเล่าเรื่องรอบวง	1. ทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
	3. หลักธรรมทางศาสนากับการพัฒนาสังคม	- วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิค การต่อเรื่องราว (Jigsaw)	1. ทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4.2 ผลประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

การประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาร่างหลักสูตร กำหนดเกณฑ์พิจารณาแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร การกำหนดคะแนนเป็น 5 ระดับ และแปลความหมาย ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมาก
- 3 คะแนน หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้

- 4.50 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 3.50 – 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 2.50 – 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 1.50 – 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1.00 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดค่าความเหมาะสมไว้ในระดับมาก คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังแสดงต่อไปนี้

ตารางที่ 4.10 ผลประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1 ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม			
1.1 ความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดน่าน	4.66	0.86	มากที่สุด
1.2 ความสมเหตุสมผลที่จะต้องพัฒนาหลักสูตร	4.50	0.72	มากที่สุด
1.3 ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.32	0.88	ปานกลาง
1.4 แนวทางในการแก้ปัญหาเหมาะสม	4.44	0.83	มาก
2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม			
2.1 ความชัดเจน	4.58	0.98	มากที่สุด

2.2	ความเป็นไปได้	4.36	0.68	ปานกลาง
2.3	ความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการศึกษา	4.60	0.45	มากที่สุด
2.4	ความครอบคลุมที่ต้องการพัฒนา ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ	4.53	0.55	มากที่สุด
3	เค้าโครงเนื้อหาโดยประเมินจาก			
3.1	การจัดเรียงเนื้อหา	4.32	0.68	ปานกลาง
3.2	ความครอบคลุมความรู้ที่จำเป็นต้องใช้	4.48	0.84	มาก
3.3	เนื้อหาหลักสูตรในการนำไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย	4.72	0.82	มากที่สุด
3.4	เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปปฏิบัติจริง	4.45	0.72	มาก
4	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรม			
4.1	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในแต่ละหัวข้อ	4.32	๐.๖๗	มาก
4.2	ความเหมาะสมของกิจกรรม	4.44	๐.๖๕	มาก
4.3	การนำไปใช้สอนได้	4.68	๐.๗๔	มากที่สุด
4.4	กิจกรรมการกระตุ้นความคิดของผู้ฝึกอบรม	4.50	๐.๖๗	มากที่สุด
4.5	ความน่าสนใจของกิจกรรม	4.32	๐.๗๗	มาก
5	สื่อการฝึกอบรม			
5.1	สื่อที่ใช้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.68	๐.๗๑	มากที่สุด
5.2	การส่งเสริมให้กิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์	4.54	๐.๗๔	มากที่สุด
6	การวัดและการประเมินผล			
6.1	สามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมได้	4.65	๐.๖๔	มากที่สุด
6.2	ความเป็นไปได้ในการวัดผล	4.38	๐.๗๔	มาก
	รวม	4.50	0.73	มากที่สุด

จากตารางที่ 11 พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32-4.72$)

ตารางที่ 4.11 ผลการประเมินวิธีการสอนศิลปะของแต่ละด้านของหลักสูตรฝึกอบรมในระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน โดยรวม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น	อันดับ ที่
1. ด้านหลักการสอนศิลปะ	4.51	0.78	มากที่สุด	4
2. วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ	4.44	0.75	มาก	5
3. วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ	4.52	0.77	มากที่สุด	3
4. วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ	4.28	0.64	มาก	7
5. วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)	4.62	0.69	มากที่สุด	2
6. วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา	4.31	0.64	มาก	6
7. วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E)	4.44	0.72	มาก	5
8. วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้	4.64	0.68	มากที่สุด	1
รวม	4.47	0.71	มาก	

จากตารางที่ 12 เนื้อหาหลักสูตรและวิธีการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) รองลงมาเป็นวิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model) ($\bar{X} = 4.62$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือวิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.28$)

4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิธีการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมุ่งเน้นศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม

การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย และประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 60 รูป จำนวน 60 ชุด ผลวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 4.12 ผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

	รายการประเมิน	N=60		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{X}$	S.D.	
1	เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม	4.13	0.88	มาก
2	การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย	4.66	0.84	มากที่สุด
3	การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.29	0.82	มาก
4	เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม	4.66	0.68	มากที่สุด
5	สื่อประกอบการฝึกอบรม	4.64	0.56	มากที่สุด
6	สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม	4.45	0.84	มาก
7	กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย	4.40	0.83	มาก
8	ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม	4.60	0.82	มากที่สุด
9	การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	4.68	0.64	มากที่สุด
10	ประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม	4.50	0.68	มากที่สุด
	รวม	4.50	0.76	มากที่สุด

จากตารางพบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ =4.50) เมื่อพิจารณา

เป็นรายข้อ พบว่า การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย ประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.50-4.68$) ประเด็นรายข้อที่เหลือ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13-4.40$) ตามลำดับคือ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย

4.4 ผลการติดตามการนำความรู้จากการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่านตามหลักสูตรไปใช้

การติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน

หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่านแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ติดตามผลการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม หลังการฝึกอบรมผ่านไป 1 เดือน และการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) สรุปผลดังนี้

4.4.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้ผ่านการฝึกอบรม

ผลการสัมภาษณ์ ใน 2 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรฝึกอบรม และ 2.ด้านวิธีการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1 ด้านหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า พระสอนศีลธรรมทุกรูปนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนจริง ด้วยวิธีการดังนี้

1.1 หลักการสอนศีลธรรม

1. การวิเคราะห์และปฏิบัติตน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถาน
2. วิถีชีวิตของพระภิกษุ บทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ
3. การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจุดธูปเทียน การจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา ปฏิบัติตนในศาสนพิธี และพิธีกรรมในเรื่องคำอาราธนาต่าง ๆ
4. ประวัติ ความสำคัญ และการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

5. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการพัฒนาตน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานและการมีครอบครัว การพัฒนาจิต
6. การเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (วิธีคิดแบบอริยสัจ
7. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย สวดมนต์แปล แผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ)
8. การปฏิบัติตนต่อสาวกได้ถูกต้อง ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ ตามหลักศาสนา
9. การปฏิบัติหน้าที่ของ ศาสนิกชนที่ดี ศาสนพิธี พิธีกรรม ประวัตินสำคัญทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
10. การเสนอแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ การยอมรับความแตกต่างและวิธีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาอื่น

พระสอนศีลธรรมใช้กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต นำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว รักษาสิ่งแวดล้อม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1.2 ด้านวิธีการสอน

1.2.1 วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายให้ค้นคว้าหาความรู้มานำเสนอ ประกอบเนื้อหาที่เรียน อาจเป็นการทำงานตามใบงานที่กำหนด โดยที่ทุกคนในกลุ่มรับรู้และช่วยกันทำงาน

เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มสืบค้น (Group Investigation : GI)

การเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีความซับซ้อนและกว้างมาก ปรัชญาของรูปแบบ GI ก็คือ ต้องการปลูกฝังการร่วมมือกันอย่างมีประชาธิปไตยมีการกระจายภาระงานและสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เท่าเทียมกันของสมาชิกในกลุ่ม GI มีการกระตุ้นบทบาทที่แตกต่างกันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ GI (Group Investigation)

1. ให้นักเรียนแต่ละคนจะได้แสดงความสามารถของตนในการแสวงหาความรู้ (หรือในการทำงาน)
2. ให้นักเรียนแต่ละคนต้องถ่ายทอดความรู้หรือวิธีการทำงานให้เพื่อนนักเรียนเข้าใจด้วย

3. ให้ทุกคนต้องร่วมแสดงความคิดเห็นอภิปรายซักถามจนเข้าใจในทุกเรื่อง(หรือทุกงาน)
4. นักเรียนทุกคนต้องร่วมมือกันสรุปความเข้าใจที่ได้ (สูตรหรือความสัมพันธ์หรือผลงาน) นำส่งอาจารย์เพียง 1 ฉบับเท่านั้น
5. การสอนความรู้ที่สามารถแยกเป็นอิสระได้เป็นส่วนๆ หรือแยกทำได้หลายวิธี หรือการทบทวนเรื่องใดที่แบ่งเป็นเรื่องย่อยๆ ได้ หรือการทำงานที่แยกออกเป็นชั้นๆ ได้

1.2.2 วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

1. ให้นักเรียนได้แสดงออกโดยตัวผู้เรียนเอง
2. ให้นักเรียนได้ฝึกวางแผนการทำงานและทำงานร่วมกันได้
3. ให้นักเรียนได้เข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมทั้งของตนเองและของผู้อื่น
4. ให้นักเรียนเป็นผู้แสดงและผู้ดูที่ดี
5. ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ

การสมมติบทบาทและจัดสถานการณ์ให้ผู้แสดงบทบาทได้แสดงความรู้สึกนึกคิดอารมณ์จากสถานการณ์ที่สมมติขึ้นซึ่งอาจจะเตรียมมาก่อน ภายหลังของการแสดงบทบาทสมมติ จะต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงบทบาทความรู้สึกนึกคิดของผู้แสดง ผู้ดูและมีการสรุปผลของการแสดงบทบาทนั้นด้วย

1.2.3 วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ

1. การจัดในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดจากการเรียนรู้จากการกระทำ
2. นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกค้นคว้า ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม
3. นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตย
4. เน้นการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบที่เน้นการปฏิบัติไปประยุกต์ในการบูรณาการวิธีการเข้ากับบทเรียนทางสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการ เน้นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการกระทำได้ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข เกิดการพัฒนารอบด้าน มีอิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

1.2.4 วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)

เป็นการพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างแท้จริงโดยการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม ยังช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ จำนวนมาก เช่น กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิสัมพันธ์สังคม และกระบวนการแสวงหาความรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียน สามารถอธิบายชี้แจง ตอบคำถามได้ดี นอกจากนั้นยังได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นกลุ่ม การสื่อสาร รวมทั้งเกิดความใฝ่รู้ด้วย

1.2.5 วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา

วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา เป็นวิธีการสอนการสร้างศรัทธา และการแสวงหาความรู้ตลอดจนการคิดอย่างมีเหตุผล เป็น วิธีสอนที่สร้างเสริมคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของนักเรียน ในปัจจุบัน

1.2.6 วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E)

1. เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการสร้างมโนทัศน์โดยตัวนักเรียนเอง
3. ระดับความคาดหวังของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น หลังจากที่ได้ประสบความสำเร็จในการสืบเสาะหาความรู้
4. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น ความสามารถทางวิชาการ ทางสังคมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งต้องอาศัยความเป็นอิสระและให้นักเรียนมีโอกาสคิด
5. การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ จะหลีกเลี่ยงการเรียนรู้อัตโนมัติหรือการบรรยาย แต่จะเน้นการทดลองเพื่อให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเอง
6. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นจะกำหนดเวลาสำหรับการเรียนรู้สรุปการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น เป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เน้นกิจกรรมของนักเรียน ครูผู้สอนมีหน้าที่เพียงจัดสภาพการเรียนการสอนให้อึดต่อการเรียนรู้ ในการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ต้องคำนึงถึงหลักการและพื้นฐานทางจิตวิทยาด้วย

1.2.7 วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

1. ให้นักเรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองทำให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ของตนตามอัธยาศัย
2. นักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้เปิดโอกาสให้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองแทนการเรียนรู้จากครูสอนเพียงอย่างเดียว
3. ให้นักเรียนความรับผิดชอบในการเรียน
4. ให้นักเรียนความเชื่อมั่นในการเรียนรู้ เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มสร้างความสามัคคี โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มที่ร่วมปฏิบัติกิจกรรมในศูนย์เดียวกัน มีการช่วยเหลือร่วมมือดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเหลือเด็กอ่อน เป็นต้น

6. ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนมีบทบาทการสอนน้อยลง

7. สามารถใช้ได้กับกลุ่มนักเรียนจำนวนมาก

1.3 ทำแผนการสอน

1. การเขียนแผนการสอนทุกครั้ง ทำให้การเรียนการสอน ตรงตามเวลาและตรงกับเนื้อหาสาระที่สอนในแต่ละบทเรียน

2. การปรับปรุงแผนการสอนเดิม เพื่อให้เข้ากับเวลา เนื้อหาที่สอน ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามกำหนด

3. การทำแผนการสอนเป็นรายชั่วโมง และระยะยาวคือทั้งเทอม

1.4 การใช้สื่อการเรียนการสอน

1. การใช้สื่อวีดิทัศน์ที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน

2. การใช้สื่อที่อยู่ใกล้ตัว และใช้บุคคลเป็นสื่อในการเรียนการสอน

3. การใช้สื่อที่พระสอนศีลธรรมผลิตและแลกเปลี่ยนกัน

4. การใช้สื่อที่นำมาจากอินเทอร์เน็ต แล้วนำมาประยุกต์ให้เข้ากับเนื้อหาสาระที่สอน

5. การใช้สื่อภาพประกอบการเรียนการสอน

1.5 ประโยชน์ต่อผู้สอนและนักเรียน

1. ทำให้ผู้สอนปฏิบัติงานสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ทั้งผู้สอนและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อบทเรียนที่ทำการเรียนการสอนมากขึ้น

2. ทำให้ผู้สอนเพิ่มประสบการณ์ในการสอนและนักเรียนได้รับความรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

3. ทำให้ผู้สอนปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนการสอนได้ถูกต้องและตรงตามเนื้อหาสาระของบทเรียน

4. ทำให้ผู้สอนกับนักเรียนสื่อสารตรงกันมากขึ้น นักเรียนกล้าพูดกล้าซักถามมากขึ้น

5. ทำให้ผู้สอนสามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เข้าความสนใจของนักเรียนมากขึ้น

1.6 ความมั่นใจของผู้สอนที่มีต่อการเรียนการสอน

1. เมื่อผู้สอนได้นำพุทธวิธีสอนมาใช้แล้ว ทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจต่อวิธีการสอนที่ใช้

2. มีความมั่นใจต่อการสอนมากขึ้น เพราะเข้าใจวิธีเขียนแผนการสอน ทำให้การเรียนการสอนตรงตามเวลาที่กำหนด มีความคิดริเริ่มที่จะหาสื่อการสอนใหม่ๆ มาใช้ เพื่อไม่ให้นักเรียนเบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอน

3. ในการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนได้ใช้วิธีการมองนักเรียนอย่างทั่วถึงทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ ทำให้ผู้สอนมั่นใจต่อการสอนแบบบรรยายมากขึ้น

4. มีความเข้าใจต่อพุทธวิธีสอนว่า พุทธวิธีสอนเป็นการสอนที่มีระบบและกระบวนการสอน ทำให้เกิดความมั่นใจในการสอนยิ่งขึ้น

5. เมื่อผู้สอนนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ ทำให้ต้องมีการเตรียมการสอนมากขึ้น อย่างเป็นกระบวนการ ทำให้นักเรียนเกิดความมั่นใจต่อการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนมากขึ้น

6. ผู้สอนได้ตัวอย่างจากหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ และนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้หลายแนวทางมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในด้านอื่นๆ จากการสัมภาษณ์พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรม วิธีสอนศีลธรรม ผ่านไปแล้ว 1 เดือน พบว่า เมื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ ทำให้เกิดความมั่นใจต่อการสอน เพราะนักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจต่อบทเรียนที่ได้ทำการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น เมื่อมีการนำหลักสูตรฝึกอบรมนี้ไปใช้จริง จึงมีความประสงค์จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ให้มีความถี่มากขึ้น อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และควรให้มีการจัดทำเนียบรุ่นของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของ พระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรม วิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 2. เพื่อประเมินผลการ ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัด น่าน 3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยม ศึกษา ของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน และ 4. เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการ สอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้

วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) โดยมีการ รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) การวิจัยที่เกี่ยวข้องและมีการ สัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1 , 2 จำนวน 3 คน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 รูป/ คน พระสอนศีลธรรมใน จังหวัดน่าน จำนวน 12 รูป และ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่พระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน จำนวน 60 รูป

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอน ศีลธรรมในจังหวัดน่าน

จากการวิจัยพบว่า หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้น กระบวนการเรียนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญโดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามการ ประเมินผลตามตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนานักเรียน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม สมรรถนะสำคัญ ของนักเรียนมุ่งให้เกิดสรณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถรับส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัด

และลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

5.1.2 ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรบวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดค่าความเหมาะสมไว้ในระดับมาก คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

จากการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32-4.72$)

5.1.3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิธีการสอน ศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในจังหวัดน่าน

การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมุ่งเน้นศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย และประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม กลุ่มเป้าหมาย จำนวนทั้งสิ้น 60 รูป

จากการวิจัยพบว่า พระสอนศิลปกรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศิลปกรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย ประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50-4.68$) ประเด็นรายข้อที่เหลือนีมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13-4.40$) ตามลำดับคือ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย

5.1.4 การติดตามการนำความรู้จากการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศิลปกรรม ระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่านตามหลักสูตรไปใช้

จากการวิจัยพบว่า การติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่าน หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่านแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ติดตามผลการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม หลังการฝึกอบรมผ่านไปแล้ว 1 เดือน และการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) สรุปผลดังนี้

ผลการสัมภาษณ์ ใน 2 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรฝึกอบรม และ 2.ด้านวิธีการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1 ด้านหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า พระสอนศีลธรรมทุกรูปนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนจริง ด้วยวิธีการดังนี้

1.1 หลักการสอนศีลธรรม

1. การวิเคราะห์และปฏิบัติตน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถาน
2. วิถีชีวิตของพระภิกษุ บทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ
3. การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจัดรูปเทียน การจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา ปฏิบัติตนในศาสนพิธี และพิธีกรรมในเรื่องคำอาราธนาต่าง ๆ
4. ประวัติ ความสำคัญ และการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
5. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการพัฒนาตน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานและการมีครอบครัว การพัฒนาจิต
6. การเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (วิธีคิดแบบอริยสัจ
7. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย สวดมนต์แปล แผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ)
8. การปฏิบัติตนต่อสาวกได้ถูกต้อง ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ ตามหลักศาสนา
9. การปฏิบัติหน้าที่ของ ศาสนิกชนที่ดี ศาสนพิธี พิธีกรรม ประวัติวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
10. การเสนอแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ การยอมรับความแตกต่างและวิธีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาอื่น

พระสอนศีลธรรมใช้กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต นำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว รักษาสิ่งแวดล้อม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1.2 ด้านวิธีการสอน

1.2.1 วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายให้ค้นคว้าหาความรู้มานำเสนอ ประกอบเนื้อหาที่เรียน อาจเป็นการทำงานตามใบงานที่กำหนด โดยที่ทุกคนในกลุ่มรับรู้และช่วยกันทำงาน

เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มสืบค้น (Group Investigation : GI)

การเรียนแบบร่วมมือที่มีความซับซ้อนและกว้างมาก ประสิทธิภาพของรูปแบบ GI ก็คือ ต้องการปลูกฝังการร่วมมือกันอย่างมีประชาธิปไตย มีการกระจายภาระงานและสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เท่าเทียมกันของสมาชิกในกลุ่ม GI มีการกระตุ้นบทบาทที่แตกต่างกันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ GI (Group Investigation)

1. ให้นักเรียนแต่ละคนจะได้แสดงความสามารถของตนในการแสวงหาความรู้ (หรือในการทำงาน)
2. ให้นักเรียนแต่ละคนต้องถ่ายทอดความรู้หรือวิธีการทำงานให้เพื่อนนักเรียนเข้าใจด้วย
3. ให้ทุกคนต้องร่วมแสดงความคิดเห็นอภิปรายซักถามจนเข้าใจในทุกเรื่อง(หรือทุกงาน)
4. นักเรียนทุกคนต้องร่วมมือกันสรุปความเข้าใจที่ได้ (สูตรหรือความสัมพันธ์หรือผลงาน) นำส่งอาจารย์เพียง 1 ฉบับเท่านั้น
5. การสอนความรู้ที่สามารถแยกเป็นอิสระได้เป็นส่วนๆ หรือแยกทำได้หลายวิธี หรือการทบทวนเรื่องที่แบ่งเป็นเรื่องย่อยๆ ได้ หรือการทำงานที่แยกออกเป็นชั้นๆ ได้

1.2.2 วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

1. ให้นักเรียนได้แสดงออกโดยตัวผู้เรียนเอง
2. ให้นักเรียนได้ฝึกวางแผนการทำงานและทำงานร่วมกันได้
3. ให้นักเรียนได้เข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมทั้งของตนเองและของผู้อื่น
4. ให้นักเรียนเป็นผู้แสดงและผู้ดูที่ดี
5. ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ

การสมมติบทบาทและจัดสถานการณ์ให้ผู้แสดงบทบาทได้แสดงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์จากสถานการณ์ที่สมมติขึ้นซึ่งอาจจะเตรียมมาก่อน ภายหลังของการแสดงบทบาทสมมติ จะต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงบทบาทความรู้สึกนึกคิดของผู้แสดง ผู้ดูและมีการสรุปผลของการแสดงบทบาทนั้นด้วย

1.2.3 วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ

1. การจัดในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดจากการเรียนรู้จากการกระทำ
2. นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกค้นคว้า ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม
3. นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตย
4. เน้นการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบที่เน้นการปฏิบัติไปประยุกต์ในการบูรณาการวิธีการเข้า กับบทเรียนทางสาระการเรียนรู้การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดกิจกรรมในลักษณะ กลุ่มปฏิบัติการ เน้นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการ แก้ปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการกระทำได้ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะ กระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน เป็นกลุ่ม ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข เกิดการพัฒนารอบด้าน มี อิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

1.2.4 วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)

เป็นการพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างแท้จริงโดยการ ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม ยังช่วยพัฒนาทักษะ กระบวนการต่างๆ จำนวนมาก เช่น กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิสัมพันธ์สังคม และกระบวนการแสวงหาความรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียน สามารถอธิบาย ชี้แจง ตอบคำถามได้ดี นอกจากนั้นยังได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การ ทำงานเป็นกลุ่ม การสื่อสาร รวมทั้งเกิดความใฝ่รู้ด้วย

1.2.5 วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา

วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา เป็นวิธีการสอนการสร้างศรัทธา และการแสวงหาความรู้ ตลอดจนการคิดอย่างมีเหตุผล เป็น วิธีสอนที่สร้างเสริมคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของนักเรียน ใน ปัจจุบัน

1.2.6 วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E)

1. เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการสร้างมโนทัศน์โดยตัวนักเรียนเอง
3. ระดับความคาดหวังของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น หลังจากที่ได้ประสบความสำเร็จในการ สืบเสาะหาความรู้
4. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ของ นักเรียน เช่น ความสามารถทางวิชาการ ทางสังคมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งต้องอาศัยความเป็น อิสระและให้นักเรียนมีโอกาสคิด
5. การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ จะหลีกเลี่ยงการเรียนรู้ระดับวาจาหรือ การบรรยาย แต่จะเน้นการทดลองเพื่อให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเอง
6. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นจะกำหนดเวลาสำหรับการเรียนรู้สรุปการ สอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น เป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วย ตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เน้นกิจกรรมของนักเรียน ครูผู้สอนมีหน้าที่

เพียงจัดสภาพการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ต้องคำนึงถึงหลักการและพื้นฐานทางจิตวิทยาด้วย

1.2.7 วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

1. ให้นักเรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองทำให้นักเรียนมีโอกาพัฒนาการเรียนรู้ของตนตามอัธยาศัย

2. นักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้เปิดโอกาสให้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองแทนการเรียนรู้จากครูสอนเพียงอย่างเดียว

3. ให้นักเรียนความรับผิดชอบในการเรียน

4. ให้นักเรียนความเชื่อมั่นในการเรียนรู้ เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มสร้างความสามัคคี โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มที่ร่วมปฏิบัติกิจกรรมในศูนย์เดียวกัน มีการช่วยเหลือร่วมมือดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเหลือเด็กอ่อน เป็นต้น

6. ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนมีบทบาทการสอนน้อยลง

7. สามารถใช้ได้กับกลุ่มนักเรียนจำนวนมาก

1.3 ทำแผนการสอน

1. การเขียนแผนการสอนทุกครั้ง ทำให้การเรียนการสอน ตรงตามเวลาและตรงกับเนื้อหาสาระที่สอนในแต่ละบทเรียน

2. การปรับปรุงแผนการสอนเดิม เพื่อให้เข้ากับเวลา เนื้อหาที่สอน ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามกำหนด

3. การทำแผนการสอนเป็นรายชั่วโมง และระยะยาวคือทั้งเทอม

1.4 การใช้สื่อการเรียนการสอน

1. การใช้สื่อวีดิทัศน์ที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน

2. การใช้สื่อที่อยู่ใกล้ตัว และใช้บุคคลเป็นสื่อในการเรียนการสอน

3. การใช้สื่อที่พระสอนศีลธรรมผลิตและแลกเปลี่ยนกัน

4. การใช้สื่อที่นำมาจากอินเทอร์เน็ต แล้วนำมาประยุกต์ให้เข้ากับเนื้อหาสาระที่สอน

5. การใช้สื่อภาพประกอบการเรียนการสอน

1.5 ประโยชน์ต่อผู้สอนและนักเรียน

1. ทำให้ผู้สอนปฏิบัติงานสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ทั้งผู้สอนและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อบทเรียนที่ทำการเรียนการสอนมากขึ้น

2. ทำให้ผู้สอนเพิ่มประสบการณ์ในการสอนและนักเรียนได้รับความรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

3. ทำให้ผู้สอนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้ถูกต้องและตรงตามเนื้อหาสาระของบทเรียน
4. ทำให้ผู้สอนกับนักเรียนสื่อสารตรงกันมากขึ้น นักเรียนกล้าพูดกล้าซักถามมากขึ้น
5. ทำให้ผู้สอนสามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เข้าความสนใจของนักเรียนมากขึ้น

1.6 ความมั่นใจของผู้สอนที่มีต่อการเรียนการสอน

1. เมื่อผู้สอนได้นำพุทธวิธีสอนมาใช้แล้ว ทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจต่อวิธีการสอนที่ใช้
2. มีความมั่นใจต่อการสอนมากขึ้น เพราะเข้าใจวิธีเขียนแผนการสอน ทำให้การเรียนการสอนตรงตามเวลาที่กำหนด มีความคิดริเริ่มที่จะหาสื่อการสอนใหม่ๆ มาใช้ เพื่อไม่ให้นักเรียนเบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอน
3. ในการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนได้ใช้วิธีการมองนักเรียนอย่างทั่วถึงทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ ทำให้ผู้สอนมั่นใจต่อการสอนแบบบรรยายมากขึ้น
4. มีความเข้าใจต่อพุทธวิธีสอนว่า พุทธวิธีสอนเป็นการสอนที่มีระบบและกระบวนการสอน ทำให้เกิดความมั่นใจในการสอนยิ่งขึ้น
5. เมื่อผู้สอนนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ ทำให้ต้องมีการเตรียมการสอนมากขึ้น อย่างเป็นกระบวนการ ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจต่อการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนมากขึ้น
6. ผู้สอนได้ตัวอย่างจากหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ และนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้หลายแนวทางมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในด้านอื่นๆ จากการสัมภาษณ์พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ผ่านไปแล้ว 1 เดือน พบว่า เมื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ ทำให้เกิดความมั่นใจต่อการสอน เพราะนักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจต่อบทเรียนที่ได้ทำการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น เมื่อมีการนำหลักสูตรฝึกอบรมนี้ไปใช้จริง จึงมีความประสงค์จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ให้มีความถี่มากขึ้น อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และควรให้มีการจัดทำเนียบรุ่นของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับ กระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งที่ระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา

๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระในโรงเรียน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๕,๐๗๓ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถึพุทธ จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ ๑ รูป ต่อ ๑ ตำบล โดยจะขยายเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน ๘๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี และงบประมาณอีกจำนวนหนึ่งเพื่อการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพการสอน การติดตามประเมินผล

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการคือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ ได้มีพัฒนาการโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป และ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๓ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการณในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เช่นกันในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการฯซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์อยู่ในการกำกับของรัฐบาล ได้ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนาตรงตามความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ.2542 ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นรูปธรรม ปัจจุบันรัฐบาลให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานบริการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนซึ่งมีพระสงฆ์ในแต่ละท้องถิ่นและนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

คุณสมบัติของพระสอนศีลธรรม

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนนักศึกษาเพื่อ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถนำความรู้ไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขพระสอนศีลธรรมเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญของโครงการเพราะจะมีบทบาทในการเผยแผ่ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนนักศึกษาอีก ทั้งเป็นผู้ที่สร้างให้นักเรียนนักศึกษาเป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมนำความรู้ซึ่งเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ ในการสร้างคนท่ามกลางสังคมที่มีปัญหานานัปการปัญหาของสังคมในปัจจุบันเป็นภาวะจำยอม ที่ต้องรับเอาความนิยมและวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความสลับซับซ้อนของพฤติกรรมของมนุษย์การดำเนินชีวิตได้เห็นห่างจากการประพฤติปฏิบัติศีลธรรมและจริยธรรมมีผลทำให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมการแสดงออกและใช้เสรีภาพด้านต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคมไทยการที่พระสอนศีลธรรมได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้มีศีลธรรมและจริยธรรมจึงเป็นงานสำคัญและยิ่งใหญ่ในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมชาวพุทธอย่างแท้จริงเพื่อให้โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมซึ่งทำหน้าที่บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้แก่นักเรียนนักศึกษาจะต้องเป็นพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นพระภิกษุมีความประพฤติเรียบร้อยไม่สูบบุหรี่หรือต้องอภิศรณะต่างๆ
2. มีสังกัดวัดที่ชัดเจนและต้องได้รับการอนุญาตจากพระสังฆาธิการผู้ปกครองในวัดที่ตนสังกัดอยู่
3. เป็นพระภิกษุที่ได้นักธรรมชั้นเอกขึ้นไปหรือ
4. เป็นพระภิกษุสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไปมีพรรษา 5 หรือ
5. เป็นพระภิกษุที่มีความสามารถในการสอนโดยได้รับการพิจารณาจากคณะสงฆ์ต้นสังกัดในทุกจังหวัด
6. ผ่านการอบรมจากหน่วยฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
  ๑. เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์แต่ไม่เกิน ๕/คาบต่อสัปดาห์
  ๒. เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๓. เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม
๔. เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
๕. เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้นำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
๖. เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
๗. เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจฯ
๘. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน⁵⁹

ระเบียบปฏิบัติหรือหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. พระสอนศีลธรรมที่เข้าสอนในสถานศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในส่วนศูนย์อำนวยการวิทยาเขต/วิทยาลัยสงฆ์/หน่วยวิทยบริหาร ต้องได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำศูนย์อำนวยการในที่นั้นๆ
๒. พระสอนศีลธรรมต้องสอนให้ตรงตามหลักพระไตรปิฎก
๓. พระสอนศีลธรรมต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
๔. พระสอนศีลธรรมต้องนั่งห่มให้เรียบร้อยเป็นปริมณฑล ทั้งในเวลาเดินทางไปสอนในขณะสอนและในเวลาเดินทางกลับวัด
๕. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ห้ามนำของผ้าป่า กฐิน หรือบอกรับบุญเรียไรในโรงเรียน
๖. พระสอนศีลธรรมไม่ควรคลุกคลีหรือสนิทสนมกับคณะผู้บริหาร ครู อาจารย์ในโรงเรียนนั้นๆมากเกินไป จนทำให้ทุกฝ่ายสูญเสียความเป็นกลาง
๗. พระสอนศีลธรรมต้องไม่ก้าวกายงานของคณะครูอาจารย์ หรือผู้บริหารของโรงเรียนนั้นๆ

⁵⁹ พระมหาปัญญา จอมนาสวน, ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับนักเรียนโรงเรียนในโครงการจริยศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2549)

๘. พระสอนศีลธรรม ต้องไม่นำวิชาโหราศาสตร์ หรือ ไสยศาสตร์ไปชี้หน้าหรือขยายผลอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการมอมเมาเยาวชน และประชาชน

๙. พระสอนศีลธรรมต้องไม่ชี้หน้าให้นักเรียนไปเที่ยวหรือเยี่ยมเยือนที่วัดตามลำพัง หรือเป็นการเฉพาะยกเว้นแต่เป็นการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นคณะ หรือไปห้องเรียน

๑๐. ในการเข้าห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ ดังนี้

๑๐.๑ ถ้าอยู่ในห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ โดยดูความเหมาะสม และระเบียบที่โรงเรียนนั้น ๆ ปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว

๑๐.๒ ถ้าอยู่ในห้องจริยะให้นักเรียนกราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง ทั้งตอนเข้าเรียน และเลิกเรียน⁶⁰

ผลการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ที่ได้ดำเนินการทดลองใช้ไปแล้วนั้น มีความสอดคล้อง และมีความเหมาะสมทั้งทางด้านระยะเวลา ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล และด้านสถานที่ มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ด้านสถานที่ฝึกอบรม (วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) มีความเหมาะสม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า สถานที่ที่มีความเหมาะสมหลายประการ เช่น ห้องประชุมใหญ่ที่ใช้ในพิธีการเปิดการฝึกอบรม ที่ใช้เป็นสถานที่ทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วย ห้องฉายวีดิทัศน์ที่ใช้เป็นห้องจัดกิจกรรมกลุ่มใหญ่มีความเหมาะสม จึงมีศักยภาพสูงในการใช้สื่อวีดิทัศน์และห้องจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยมีหลายห้อง เหมาะสมกับจำนวนกลุ่ม ห้องฉันภัตตาหาร เข้า-เพล และฉันน้ำปานะมีความเหมาะสม เนื่องจากจัดไว้เป็นห้องหนึ่งโดยเฉพาะ และห้องน้ำ มีความเหมาะสมเพราะจัดไว้ให้พระสงฆ์ใช้ในการเฉพาะ

ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความสอดคล้องและเหมาะสม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้จักวิธีการวางตัวให้เหมาะสมกับสมณสารูป คือ ข้อปฏิบัติที่พระสอนศีลธรรมควรวางตัว เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเคารพและศรัทธาต่อผู้สอน ซึ่งผู้สอนได้นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมครั้งนี้ไปปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง และยังเป็นแนวทางให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน การเขียนแผนการสอน โดยเฉพาะการเขียนแผนการสอนนั้น ก่อนหน้านี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนมากไม่มีใครเข้าใจ และไม่เคยเขียนแผนการสอนมาก่อน แต่เมื่อได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ ทำให้เขียนการสอนให้ถูกต้อง ดังนั้น หลักสูตรฝึกอบรมนี้จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เข้าฝึกอบรมที่ทำให้เข้าใจวิธีเขียนแผนการสอนเป็นอย่างดี

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีความสอดคล้องเหมาะสม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในหลักสูตรอบรมนี้ ไปบันทึกผลการเรียนรู้ของแต่ละกิจกรรม ทำให้ผู้

⁶⁰ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร., โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, <https://www.krupra.net/new/index.php?url=krupra>

เข้ารับการฝึกอบรมมีความกระตือรือร้น คือ ตื่นตัวอยู่เสมอ ทำให้ไม่่วงในขณะเข้ารับการฝึกอบรม เพราะต้องจดบันทึกความรู้เพื่อนำเสนอทั้งในรูปแบบของงานกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมที่เป็นงานรายบุคคล และการได้ดูสื่อวีดิทัศน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์ วิจารณ์ แล้วนำความเห็นเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่ดำเนินการในลักษณะดังกล่าวนี้ได้รับความรู้มาก

ด้านกิจกรรมของการฝึกอบรม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า การได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอผลงานกลุ่มต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ การได้นำเสนอผลงานของกิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเป็นรายบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่ประทับใจซึ่งไม่เคยมีส่วนร่วม เช่น การฝึกอบรมครั้งนี้มาก่อน แม้ในการเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการอื่นๆ ซึ่งโครงการฝึกอบรมเหล่านั้นจำใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมมากกว่านี้ และมีความสอดคล้องเหมาะสม

ด้านการประเมินผล มีความสอดคล้องเหมาะสม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า แต่ละกิจกรรมของการฝึกอบรม ในระหว่างการฝึกอบรมอยู่นั้น วิทยากรได้เป็นผู้ประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทั้งกิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมที่เป็นรายบุคคล ถ้าพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมรูปใดยังไม่เข้าใจในประเด็นใด วิทยากรจะให้คำแนะนำและอธิบายเพิ่มเติมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรูปนั้น ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับการแนะนำและอธิบายเพิ่มเติมจากวิทยากรจนครบทุกรูป

การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้จริง จากทุกประเด็นดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทุกรูปในที่ประชุมเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับนี้ เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดประสิทธิผล คือ สำเร็จอย่างดียิ่ง สามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรม ตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการได้จริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ในการสอนนักเรียนระดับอื่นได้ และมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ หน่วยงานอื่นที่มีโครงการพระสอนศีลธรรมสามารถนำไปใช้ฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมได้เช่นเดียวกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินในประเด็นต่อไปนี้ คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่งเสริมการนำความรู้ความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวัน ที่เหมาะสมระหว่างพระสอนศีลธรรมกับนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงในการเรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในระดับมัธยมศึกษาจังหวัดน่าน ได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการฝึกอบรมจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ โดยพระสอนศีลธรรมเข้าร่วมฝึกอบรมจำนวน 60 รูป พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.50$) ดังนั้น คณะผู้วิจัยและ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย ควรพัฒนาและดำเนินการเพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. ร่วมประชุมและพัฒนาการจัดหาสื่อประกอบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับบทเรียน มีความน่าสนใจ และเป็นแนวทางให้นิสิตได้นำไปพัฒนาและปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง และทำการติดตามและประเมินผลการผลิตสื่อการสอนและการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างจริงจัง เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ในระยะยาว

2. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนที่เรียนมีความพึงพอใจและเต็มใจเรียนและพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์และความสุขในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

3. จัดให้มีศูนย์การประสานงานพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ให้ครูพระสอนศีลธรรมได้มีโอกาสนำความรู้ไปใช้ในโรงเรียน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงานในโรงเรียน และสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรพระสอนศีลธรรมขยายไปสู่ระดับจังหวัด เพื่อพัฒนาการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพื่อความเจริญงอกงามตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย

๒. ศึกษาการพัฒนาค่านิยมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และจิตวิญญาณในวิชาชีพของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐาน เพื่อระสิทธิผลของการผลิตครูที่มีความสมบูรณ์พร้อมด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การประกอบวิชาชีพทางการศึกษาและเป็นแม่พิมพ์ที่มีคุณค่า

3. พระสอนศีลธรรมควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการเสริมสร้างเทคนิคการถ่ายทอดความรู้แก่พระสอนศีลธรรม

บรรณานุกรม

1. หนังสือและเอกสาร

กรมวิชาการ. **คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา ใฝ่รู้ใฝ่เรียน.**

กรุงเทพมหานคร :คุรุ สภาลาดพร้าว,539.

คณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครน่านร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 37 น่าน .

**หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 .โครงการพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน .พิมพ์ครั้งที่ 1. น่าน:อิงค์เบอร์รี่.**

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร: หลักการแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: โรง

พิมพ์อสิณเพรส,2539.

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. **การพัฒนาหลักสูตร.กรุงเทพฯ :** โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, 2540.

ทิตนา เขมมณี .**ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี**

ประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ธำรง บัวศรี .**ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบหลักสูตรและพัฒนา.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์**

ธนรัช,2542.

บุญมี เณรยอด. **หลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหาร การศึกษา**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

พระธรรมปฎิภา ป.อ. ปยุตโต **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร พุทธศาสนากับการพัฒนา**

มนุษย์. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก,2542.

พระธรรมปฎิภา ป.อ. ปยุตโต. **การศึกษาระดับง่าย Education Made Easy . พิมพ์ครั้งที่ 2.**

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, 2545.

พระธรรมปฎิภา ป.อ. ปยุตโต . **พุทธธรรม . พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร :** โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2538.

พระมหาปัญญา จอมนาสวน. **ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับนักเรียนโรงเรียนในโครงการจริยศึกษา .** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,2549 .

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนาบุคคลใน เอกสาร การสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการงานบุคคล หน่วยที่ 9 – 15.นันทบุรี:** มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช.2540

วสิน อินทสระ .**หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธนรัชการพิมพ์,2538.**

วารัญญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม .**จิตวิทยาพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ชีวภาวิวัฒน์, 2544.**

วิชัย ประสิทธิ์วิวัฒน์. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น.กรุงเทพมหานคร :** เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอรี,2542.

วิชัย วงษ์ใหญ่. **การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่.พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร:รุ่งเรืองธรรม,2533.**

ศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ .**รูปแบบและวิธีการฝึกอบรมการศึกษานอก ระบบในประมวลสาระชุดวิชาการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 7 – 10 .นันทบุรี:** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,2545.

สงัด อุทรานันท์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2532.**

สนอง เครือมาก .**คู่มือการฝึกอบรมและบทความวิจัย: การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ฉบับปรับปรุง.นครสวรรค์:วิสุทธิการพิมพ์,2550.**

สวัสดี จงกล. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐาน
อาชีพ ใน เอกสารกลุ่มแรงงานและพื้นฐานอาชีพ หน่วยที่1.กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช,2547.

สันต์ ธรรมบำรุง. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา
,2527.

สำนักงานพระสอนศีลธรรม.แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร.ปีงบประมาณ2560-
2564.

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ . **Seminar in Education Adminstration** .ภาควิชาบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์.ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา,2541.

2. งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

กัมปนาท บริบูรณ์ . "การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิด
เป็นของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม". **วิทยานิพนธ์**
การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
กรุงเทพมหานคร,2550.

จรรยารักษ์ ลำจำปา. "รูปแบบการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ สำหรับครูผู้สอนในโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ" . **รายงานการวิจัย**
กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.

จักษรินทร์ เหลืองอ่อน. "บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม
จริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนศึกษาเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพื้นที่
อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก". **รายงานการวิจัย**.พิษณุโลก,2553.

จุฬาทพร เหมวรรณวดีกุล. "ความต้องการและปัญหาของบุคลากรเกี่ยวกับความรู้จากฐานงานวิจัย
ด้านฝึกอบรม". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542.

เจลา มิสดี . "การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการป้องกันโรคเอดส์สำหรับผู้ใช้ แรงงานใน
โรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสิงห์บุรี". รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2540.

วรวิทย์ วศินนสรการ . "กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ". วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์. ปีที่
29 เมษายน ,2546.

ศุภกฤตา สายทองคำ. "การนำเสนอแนวทางการเลือก วิธีการฝึกอบรมเว็บ". รายงานการวิจัย.
กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542.

อุทุมพร จามรมาน. "โมเดลคืออะไร". วารสารวิชาการ. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 มีนาคม. 2541.

3. ภาษาอังกฤษ

Eisner, E, Education Connoisseurship and Criticism : Their Form and Functions in
Education Evaluation, Journal of Aesthec Education, 1976 .

Scriven, M. The methodology of evaluation. In R. E. Stake (Ed.), curriculum evaluation.
AERA Monograph Series on curriculum evaluation (Vol. 1). Chocago : Rand
McNally. (1967).

Taba Hilda , Curriculum Development : Theory and Practice. New York : Harcourt
Brace and World, 1962.

Tyler, RW, Education Evaluation : new Roles, New Meams, (Chocago : University of
Chocago press, 1969).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรม
ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

The Development on Training Curriculum and the Ways of Morality Teaching
for the High School Students of School Morality Teaching Monks in Nan

นายเชษฐ นิมมาทพัฒน์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 2. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน และ 4. เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้

วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวน 150 รูป จากพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview research) จำนวน 19 คน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนพระพุทธศาสนา พระสอนศีลธรรม จำนวน 60 รูปที่เข้ารับการฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาพบว่า

1. การพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$)

2. เนื้อหาหลักสูตรและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$)

3. พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$)

4. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรม ในจังหวัดน่าน ที่ได้ดำเนินการทดลองใช้ไปแล้วนั้น มีความสอดคล้อง และมีความเหมาะสมทั้ง ทางด้านระยะเวลา ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล และด้านสถานที่ มีรายละเอียดดังนี้

ด้านสถานที่ฝึกอบรม (วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) มีความเหมาะสม มีศักยภาพสูงในการใช้สื่อวีดิทัศน์และห้องจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยมีหลายห้อง เหมาะสมกับ จำนวนกลุ่ม ห้องฉันภัตตาหารเช้า-เพล และฉันน้ำปานะมีความเหมาะสม

ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความสอดคล้องและเหมาะสม ซึ่งผู้สอนได้นำความรู้ที่ได้ จากการฝึกอบรมครั้งนี้ไปปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีความสอดคล้องเหมาะสม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์ วิจัยแล้ว นำความเห็นเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่ดำเนินการในลักษณะดังกล่าวนี้ ได้รับความรู้มาก

ด้านกิจกรรมของการฝึกอบรม ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

ด้านการประเมินผล มีความสอดคล้องเหมาะสม วิทยากรให้คำแนะนำและอธิบาย เพิ่มเติมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้จริง หลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอน ศีลธรรมระดับมัธยมศึกษา ฉบับนี้ เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดประสิทธิผล คือ ความสำเร็จอย่างยิ่ง สามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมวิธี สอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรม ได้จริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ฝึกอบรม วิธีสอนศีลธรรม ในการสอนนักเรียนระดับอื่นได้ และมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ หน่วยงานอื่นที่มีโครงการพระสอนศีลธรรมสามารถนำไปใช้ฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมได้ เช่นเดียวกัน

คำสำคัญ : พัฒนาหลักสูตร, การฝึกอบรม, วิธีการสอนศีลธรรม, พระสอนศีลธรรม

1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิคุ้มกันทางสังคมลดลง จนก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย เกี่ยวข้องยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างเร่งด่วนในการปลูกฝังกล่อมเกลียดด้วยหลักธรรมทางศาสนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิต ให้มีสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติพิจารณาบังคับ มีจิตใจดีและมีพลังใจที่เข้มแข็ง

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับ กระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งที่ระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา
๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระในโรงเรียน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถีสอน จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ ๑ รูป ต่อ ๑ ตำบล โดยจะขยายเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน ๘๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี และงบประมาณอีก

จำนวนหนึ่งเพื่อการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพการสอน การติดตามประเมินผล

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการฯคือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ ได้มีพัฒนาการโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป และ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๓ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เช่นกันในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการฯซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์อยู่ในการกำกับของรัฐบาล ได้ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนาตรงตามความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒ ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นรูปธรรม ปัจจุบันรัฐบาลให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานบริการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนซึ่งมีพระสงฆ์ในแต่ละท้องถิ่นและนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ดังนั้นผู้ทำวิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่านโดยทำการศึกษาผ่านการบริหารจัดการศึกษาในภาพรวม ทั้งด้านสภาพความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการสอน รวมทั้งวิธีการสอนเพื่อนำมาผลการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านให้เกิดผลต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างมีคุณภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน
2. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในจังหวัดน่าน

4. เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมตามหลักสูตรไปใช้

3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วยโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ที่มีพระสอนศิลปกรรมเข้าไปปฏิบัติงานสอนจำนวน 14 แห่ง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหน่วยฝึกอบรม 8 หน่วยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังต่อไปนี้ หลักการสอนศิลปกรรม วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model) วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E) และ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

3. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ พระสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 150 รูป โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตัวอย่าง คือ

กลุ่มที่ 1 การสำรวจความคิดเห็นและความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่พระสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 150 รูป

กลุ่มที่ 2 การฝึกอบรมเพื่อประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ พระสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้มาโดยการรับสมัครและการพิจารณารับเข้าฝึกอบรมแบบมีเงื่อนไข คือสามารถเข้ารับการอบรมจนจบหลักสูตร จำนวน 4 วัน จำนวน 60 รูป

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการดำเนินการการวิจัยครั้งนี้คือ ระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2560

4. ผลการศึกษา

1.หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในจังหวัดน่าน จากการวิจัยพบว่า หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นกระบวนการเรียนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญโดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามการประเมินผลตามตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนานักเรียนครอบคลุม

ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม สมรรถนะสำคัญของนักเรียน มุ่งให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถรับส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยี ด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

2. ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดค่าความเหมาะสมไว้ในระดับมาก คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป โดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้

ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากมีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32-4.72$)

3. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในจังหวัดน่าน การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมุ่งเน้นศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย และประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม กลุ่มเป้าหมายจำนวนทั้งสิ้น 60 รูป

จากการวิจัยพบว่า พระสอนศิลปกรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศิลปกรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย ประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50-4.68$) ประเด็นรายข้อที่เหลือมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13-4.40$) ตามลำดับคือ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย

4. การติดตามการนำความรู้จากการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่านตามหลักสูตรไปใช้ จากการวิจัยพบว่าการติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่าน หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมจังหวัดน่านแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ติดตามผลการนำ

ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม หลังการฝึกอบรมผ่านไปแล้ว 1 เดือน และการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) สรุปผลดังนี้

ผลการสัมภาษณ์ ใน 2 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรฝึกอบรม และ 2.ด้านวิธีการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1 ด้านหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า พระสอนศีลธรรมทุกรูปนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนจริง ด้วยวิธีการดังนี้

1.1 หลักการสอนศีลธรรม

1. การวิเคราะห์และปฏิบัติตน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถาน
2. วิถีชีวิตของพระภิกษุ บทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ
3. การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจัดรูปเทียน การจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา ปฏิบัติตนในศาสนพิธี และพิธีกรรมในเรื่องคำอาราธนาต่าง ๆ
4. ประวัติ ความสำคัญ และการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
5. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการพัฒนาตน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานและการมีครอบครัว การพัฒนาจิต
6. การเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (วิธีคิดแบบอริยสัจ)
7. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย สวดมนต์แปล แผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญา ด้วยอานาปานสติ)
8. การปฏิบัติตนต่อสาวกได้ถูกต้อง ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ ตามหลักศาสนา
9. การปฏิบัติหน้าที่ของ ศาสนิกชนที่ดี ศาสนพิธี พิธีกรรม ประวัติวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
10. การเสนอแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ การยอมรับความแตกต่างและวิถีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาอื่น

พระสอนศีลธรรมใช้กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต นำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว รักษาสิ่งแวดล้อม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1.2 ด้านวิธีการสอน

1.2.1 วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายให้ค้นคว้าหาความรู้มานำเสนอ ประกอบเนื้อหาที่เรียน อาจเป็นการทำงานตามใบงานที่กำหนด โดยที่ทุกคนในกลุ่มรับรู้และช่วยกันทำงาน

เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มสืบค้น (Group Investigation : GI)

การเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีความซับซ้อนและกว้างมาก ปรัชญาของรูปแบบ GI ก็คือ ต้องการปลูกฝังการร่วมมือกันอย่างมีประชาธิปไตย มีการกระจายภาระงานและสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เท่าเทียมกันของสมาชิกในกลุ่ม GI มีการกระตุ้นบทบาทที่แตกต่างกันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ GI (Group Investigation)

1. ให้นักเรียนแต่ละคนจะได้แสดงความสามารถของตนในการแสวงหาความรู้ (หรือในการทำงาน)
2. ให้นักเรียนแต่ละคนต้องถ่ายทอดความรู้หรือวิธีการทำงานให้เพื่อนนักเรียนเข้าใจด้วย
3. ให้ทุกคนต้องร่วมแสดงความคิดเห็นอภิปรายซักถามจนเข้าใจในทุกเรื่อง(หรือทุกงาน)
4. นักเรียนทุกคนต้องร่วมมือกันสรุปความเข้าใจที่ได้ (สูตรหรือความสัมพันธ์หรือผลงาน) นำส่งอาจารย์เพียง 1 ฉบับเท่านั้น
5. การสอนความรู้ที่สามารถแยกเป็นอิสระได้เป็นส่วนๆ หรือแยกทำได้หลายวิธี หรือการทบทวนเรื่องใดที่แบ่งเป็นเรื่องย่อยๆ ได้ หรือการทำงานที่แยกออกเป็นชั้นๆ ได้

1.2.2 วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

1. ให้นักเรียนได้แสดงออกโดยตัวผู้เรียนเอง
2. ให้นักเรียนได้ฝึกวางแผนการทำงานและทำงานร่วมกันได้
3. ให้นักเรียนได้เข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมทั้งของตนเองและของผู้อื่น
4. ให้นักเรียนเป็นผู้แสดงและผู้ดูที่ดี
5. ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ

การสมมติบทบาทและจัดสถานการณ์ให้ผู้แสดงบทบาทได้แสดงความรู้สึกนึกคิดอารมณ์จากสถานการณ์ที่สมมติขึ้นซึ่งอาจจะเตรียมมาก่อน ภายหลังของการแสดงบทบาทสมมติ จะต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงบทบาทความรู้สึกนึกคิดของผู้แสดง ผู้ดูและมีการสรุปผลของการแสดงบทบาทนั้นด้วย

1.2.3 วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการปฏิบัติ

1. การจัดในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดจากการเรียนรู้จากการกระทำ
  2. นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกค้นคว้า ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม
  3. นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตย
  4. เน้นการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ
- รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบที่เน้นการปฏิบัติไปประยุกต์ในการบูรณาการวิธีการเข้ากับบทเรียนทางสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการ เน้นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการกระทำได้ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข เกิดการพัฒนารอบด้าน มีอิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

1.2.4 วิธีสอนตามรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)

เป็นการพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างแท้จริงโดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม ยังช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ จำนวนมาก เช่น กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิสัมพันธ์สังคม และกระบวนการแสวงหาความรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียน สามารถอธิบาย ชี้แจง ตอบคำถามได้ดี นอกจากนั้นยังได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นกลุ่ม การสื่อสาร รวมทั้งเกิดความใฝ่รู้ด้วย

1.2.5 วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา

วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา เป็นวิธีการสอนการสร้างศรัทธา และการแสวงหาความรู้ตลอดจนการคิดอย่างมีเหตุผล เป็น วิธีสอนที่สร้างเสริมคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของนักเรียน ในปัจจุบัน

1.2.6 วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ Inquiry Method : 5E)

1. เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการสร้างมโนทัศน์โดยตัวนักเรียนเอง
3. ระดับความคาดหวังของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น หลังจากที่ได้ประสบความสำเร็จในการสืบเสาะหาความรู้

4. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น ความสามารถทางวิชาการ ทางสังคมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งต้องอาศัยความเป็นอิสระและให้นักเรียนมีโอกาสคิด

5. การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ จะหลีกเลี่ยงการเรียนรู้อัตโนมัติหรือการบรรยาย แต่จะเน้นการทดลองเพื่อให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเอง

6. การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ชั้นจะกำหนดเวลาสำหรับการเรียนรู้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ชั้น เป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เน้นกิจกรรมของนักเรียน ครูผู้สอนมีหน้าที่เพียงจัดสภาพการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ในการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ต้องคำนึงถึงหลักการและพื้นฐานทางจิตวิทยาด้วย

1.2.7 วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน

1. ให้นักเรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองทำให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มที่

2. นักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้เปิดโอกาสให้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองแทนการเรียนรู้อัตโนมัติ

3. ให้นักเรียนความรับผิดชอบในการเรียน

4. ให้นักเรียนความเชื่อมั่นในการเรียนรู้ เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มสร้างความสามัคคี โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มที่ร่วมปฏิบัติกิจกรรมในศูนย์เดียวกัน มีการช่วยเหลือร่วมมือดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเหลือเด็กอ่อน เป็นต้น

6. ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนมีบทบาทการสอนน้อยลง

7. สามารถใช้ได้กับกลุ่มนักเรียนจำนวนมาก

1.3 ทำแผนการสอน

1. การเขียนแผนการสอนทุกครั้ง ทำให้การเรียนการสอน ตรงตามเวลาและตรงกับเนื้อหาสาระที่สอนในแต่ละบทเรียน

2. การปรับปรุงแผนการสอนเดิม เพื่อให้เข้ากับเวลา เนื้อหาที่สอน ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามกำหนด

3. การทำแผนการสอนเป็นรายชั่วโมง และระยะยาวคือทั้งเทอม

1.4 การใช้สื่อการเรียนการสอน

1. การใช้สื่อวีดิทัศน์ที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน

2. การใช้สื่อที่อยู่ใกล้ตัว และใช้บุคคลเป็นสื่อในการเรียนการสอน
3. การใช้สื่อที่พระสอนศีลธรรมผลิตและแลกเปลี่ยนกัน
4. การใช้สื่อที่นำมาจากอินเทอร์เน็ต แล้วนำมาประยุกต์ให้เข้ากับเนื้อหาสาระที่สอน
5. การใช้สื่อภาพประกอบการเรียนการสอน

1.5 ประโยชน์ต่อผู้สอนและนักเรียน

1. ทำให้ผู้สอนปฏิบัติงานสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ทั้งผู้สอนและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อบทเรียนที่ทำการเรียนการสอนมากขึ้น
2. ทำให้ผู้สอนเพิ่มประสบการณ์ในการสอนและนักเรียนได้รับความรู้ที่นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จริง
3. ทำให้ผู้สอนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้ถูกต้องและตรงตามเนื้อหาสาระของบทเรียน
4. ทำให้ผู้สอนกับนักเรียนสื่อสารตรงกันมากขึ้น นักเรียนกล้าพูดกล้าซักถามมากขึ้น
5. ทำให้ผู้สอนสามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เข้าความสนใจของนักเรียนมากขึ้น

1.6 ความมั่นใจของผู้สอนที่มีต่อการเรียนการสอน

1. เมื่อผู้สอนได้นำพุทธวิธีสอนมาใช้แล้ว ทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจต่อวิธีการสอนที่ใช้
2. มีความมั่นใจต่อการสอนมากขึ้น เพราะเข้าใจวิธีเขียนแผนการสอน ทำให้การเรียนการสอนตรงตามเวลาที่กำหนด มีความคิดริเริ่มที่จะหาสื่อการสอนใหม่ๆ มาใช้ เพื่อไม่ให้นักเรียนเบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอน
3. ในการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนได้ใช้วิธีการมองนักเรียนอย่างทั่วถึงทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ ทำให้ผู้สอนมั่นใจต่อการสอนแบบบรรยายมากขึ้น
4. มีความเข้าใจต่อพุทธวิธีสอนว่า พุทธวิธีสอนเป็นการสอนที่มีระบบและกระบวนการสอน ทำให้เกิดความมั่นใจในการสอนยิ่งขึ้น
5. เมื่อผู้สอนนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ ทำให้ต้องมีการเตรียมการสอนมากขึ้น อย่างเป็นกระบวนการ ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจต่อการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนมากขึ้น

6. ผู้สอนได้ตัวอย่างจากหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ และนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้หลายแนวทางมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในด้านอื่นๆ จากการสัมภาษณ์พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรม วิธีสอนศีลธรรม ผ่านไปแล้ว 1 เดือน พบว่า เมื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ ทำให้เกิดความมั่นใจต่อการสอน เพราะนักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจต่อบทเรียนที่ได้ทำการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น เมื่อมีการนำหลักสูตรฝึกอบรมนี้ไปใช้จริง จึงมีความประสงค์จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ให้มีความถี่มากขึ้น อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และควรให้มีการจัดทำเนียบรุ่นของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนนักศึกษาเพื่อ ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถนำความรู้ไปบูรณาการพัฒนา คุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขพระสอนศีลธรรมเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญของ โครงการ เพราะจะมีบทบาทในการเผยแผ่ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนนักศึกษาอีก ทั้งเป็นผู้ที่สร้างให้นักเรียนนักศึกษาเป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมนำความรู้ซึ่งเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ ในการสร้างคนท่ามกลางสังคมที่มีปัญหานานัปการปัญหาของสังคมในปัจจุบันเป็นภาวะจำยอม ที่ต้องรับเอาความนิยมและวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความสลับ ซับซ้อนของพฤติกรรมของมนุษย์การดำเนินชีวิตได้เห็นห่างจากการประพฤติปฏิบัติศีลธรรม และจริยธรรมมีผลทำให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมการแสดงออกและใช้เสรีภาพด้านต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคมไทย การที่พระสอนศีลธรรมได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้มี ศีลธรรมและจริยธรรมจึงเป็นงานสำคัญและยิ่งใหญ่ในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมชาวพุทธ อย่างแท้จริงเพื่อให้โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมซึ่งทำหน้าที่บริการ วิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาจะต้องเป็นพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นพระภิกษุมีความประพฤติเรียบร้อยไม่สูบบุหรี่หรือต้องอภิศรณะต่างๆ

2. มีสังกัดวัดที่ชัดเจนและต้องได้รับการอนุญาตจากพระสังฆาธิการผู้ปกครองในวัดที่ ตนสังกัด
อยู่

3. เป็นพระภิกษุที่ได้นักธรรมชั้นเอกขึ้นไปหรือ

4. เป็นพระภิกษุสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไปมีพรรษา 5 หรือ

5. เป็นพระภิกษุที่มีความสามารถในการสอนโดยได้รับการพิจารณาจากคณะสงฆ์ ต้น
สังกัดในทุกจังหวัด

6. ผ่านการอบรมจากหน่วยฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์แต่ไม่
เกิน ๕/คาบต่อสัปดาห์

๒. เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริม
ให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๓. เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๔. เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปรับใช้
ในชีวิตประจำวัน

๕. เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้นำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าร่วม
กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

๖. เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๗. เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจฯ

๘. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน¹

ระเบียบปฏิบัติหรือหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. พระสอนศีลธรรมที่เข้าสอนในสถานศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ในส่วนศูนย์อำนวยการวิทยาเขต/วิทยาลัยสงฆ์/หน่วยวิทยบริหาร ต้องได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนประจำศูนย์อำนวยการในที่นั้น ๆ

¹ พระมหาปัญญา จอมนาสวน, ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็น
จริงและบทบาทที่คาดหวังของครูพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรม สำหรับนักเรียนโรงเรียนใน
โครงการจริยศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2549)

๒. พระสอนศีลธรรมต้องสอนให้ตรงตามหลักพระไตรปิฎก
๓. พระสอนศีลธรรมต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
๔. พระสอนศีลธรรมต้องนุ่งห่มให้เรียบร้อยเป็นปริมณฑล ทั้งในเวลาเดินทางไปสอน ในขณะที่สอนและในเวลาเดินทางกลับวัด
๕. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ห้ามนำของผ้าป่า กฐิน หรือบอกบุญเรียไรในโรงเรียน
๖. พระสอนศีลธรรมไม่ควรคลุกคลีหรือสนิทสนมกับคณะผู้บริหาร ครู อาจารย์ในโรงเรียนนั้นๆ มากเกินไป จนทำให้ทุกฝ่ายสูญเสียความเป็นกลาง
๗. พระสอนศีลธรรมต้องไม่ก้าวก้างานของคณะครูอาจารย์ หรือผู้บริหารของโรงเรียนนั้นๆ
๘. พระสอนศีลธรรม ต้องไม่นำวิชาโหราศาสตร์ หรือ โสยศาสตร์ไปชี้้นำหรือขยายผลอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการมอมเมาเยาวชน และประชาชน
๙. พระสอนศีลธรรมต้องไม่ชี้้นำให้นักเรียนไปเที่ยวหรือเยี่ยมเยียนที่วัดตามลำพังหรือเป็นการเฉพาะยกเว้นแต่เป็นการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นคณะ หรือไปทั้งห้องเรียน
๑๐. ในการเข้าห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ ดังนี้
  - ๑๐.๑ ถ้าอยู่ในห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ โดยดูความเหมาะสมและระเบียบที่โรงเรียนนั้นๆ ปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว
  - ๑๐.๒ ถ้าอยู่ในห้องจริยะให้นักเรียนกราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง ทั้งตอนเข้าเรียนและเลิกเรียน²

ผลการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ที่ได้ดำเนินการทดลองใช้ไปแล้วนั้น มีความสอดคล้อง และมีความเหมาะสมทั้งทางด้านระยะเวลา ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล และด้านสถานที่ มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ด้านสถานที่ฝึกอบรม (วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) มีความเหมาะสม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า สถานที่ที่มีความเหมาะสมหลายประการ เช่น ห้องประชุมใหญ่ที่ใช้ในพิธีการเปิดการฝึกอบรม ที่ใช้เป็นสถานที่ทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วย ห้องฉายวีดิทัศน์ที่ใช้เป็นห้องจัดกิจกรรมกลุ่มใหญ่มีความเหมาะสม จึงมีศักยภาพสูงในการใช้สื่อวีดิทัศน์และห้องจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยมีหลายห้อง เหมาะสมกับจำนวนกลุ่ม ห้องฉันภัตตาหารเช้า-เพล และ

² สำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร., โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน,

ฉันทน์น้ำปานะมีความเหมาะสม เนื่องจากจัดไว้เป็นห้องหนึ่งโดยเฉพาะ และห้องน้ำ มีความเหมาะสมเพราะจัดไว้ให้พระสงฆ์ใช้เป็นการเฉพาะ

ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความสอดคล้องและเหมาะสม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม รู้จักวิธีการวางตัวให้เหมาะสมกับสมณสารูป คือ ข้อปฏิบัติที่พระสอนศีลธรรมควรวางตัว เพื่อให้นักเรียนเกิดความเคารพและศรัทธาต่อผู้สอน ซึ่งผู้สอนได้นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมครั้งนี้ไปปฏิบัติงานสอน ได้ผลจริง และยังเป็นแนวทางให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน การเขียนแผนการสอน โดยเฉพาะการเขียนแผนการสอนนั้น ก่อนหน้านั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนมากไม่มีใครเข้าใจ และไม่เคยเขียนแผนการสอนมาก่อน แต่เมื่อได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ ทำให้เขียนการสอนให้ถูกต้อง ดังนั้น หลักสูตรฝึกอบรมนี้จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เข้าฝึกอบรมที่ทำให้เข้าใจวิธีเขียนแผนการสอนเป็นอย่างดี

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีความสอดคล้องเหมาะสม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในหลักสูตรอบรมนี้ ไปบันทึกผลการเรียนรู้ของแต่ละกิจกรรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความกระตือรือร้น คือ ตื่นตัวอยู่เสมอ ทำให้ไม่ง่วงในขณะที่เข้ารับการฝึกอบรม เพราะต้องจดบันทึกความรู้เพื่อนำเสนอทั้งในรูปของงานกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมที่เป็นงานรายบุคคล และการได้ดูสื่อวีดิทัศน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์ วิจัยแล้วนำความเห็นเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่ดำเนินการในลักษณะดังกล่าวนี้ได้รับความรู้มาก

ด้านกิจกรรมของการฝึกอบรม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า การได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอผลงานกลุ่มต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ การได้นำเสนอผลงานของกิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเป็นรายบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่ประทับใจซึ่งไม่เคยมีส่วนร่วม เช่น การฝึกอบรมครั้งนี้มาก่อน แม้ในการเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการอื่นๆ ซึ่งโครงการฝึกอบรมเหล่านั้นจำใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมมากกว่านี้ และมีความสอดคล้องเหมาะสม

ด้านการประเมินผล มีความสอดคล้องเหมาะสม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความคิดเห็นว่า แต่ละกิจกรรมของการฝึกอบรม ในระหว่างการฝึกอบรมอยู่นั้น วิทยากรได้เป็นผู้ประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทั้งกิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมที่เป็นรายบุคคล ถ้าพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมรูปใดยังไม่เข้าใจในประเด็นใด วิทยากรจะให้คำแนะนำและอธิบายเพิ่มเติมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรูปนั้น ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับการแนะนำและอธิบายเพิ่มเติมจากวิทยากรจนครบทุกรูป

การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้จริง จากทุกประเด็นที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทุกรูปในที่ประชุมเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับนี้ เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดประสิทธิผล คือ ความสำเร็จอย่างยิ่ง สามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรม ตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการได้จริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรม ในการสอนนักเรียนระดับอื่นได้ และมีความคิดเห็นว่าเป็นหลักสูตร

ฝึกอบรมฉบับนี้ หน่วยงานอื่นที่มีโครงการพระสอนศีลธรรมสามารถนำไปใช้ฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมได้ เช่นเดียวกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินในประเด็นต่อไปนี้ คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรส่งเสริมการนำความรู้ความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวัน ที่เหมาะสมระหว่างพระสอนศีลธรรมกับนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงในการเรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในระดับมัธยมศึกษาจังหวัดน่าน ได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการฝึกอบรมจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ โดยพระสอนศีลธรรมเข้าร่วมฝึกอบรมจำนวน 60 รูป พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) ดังนั้น คณะผู้วิจัยและ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรพัฒนาและดำเนินการเพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้นดังต่อไปนี้

1. ร่วมประชุมและพัฒนาการจัดการศึกษาประกอบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับบทเรียน มีความน่าสนใจ และเป็นแนวทางให้หนังสือได้นำไปพัฒนาและปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง และทำการติดตามและประเมินผลการผลิตสื่อการสอนและการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างจริงจัง เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ในระยะยาว

2. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนที่เรียนมีความพึงพอใจและเต็มใจเรียนและพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์และความความสุขในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

3. จัดให้มีศูนย์การประสานงานพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ให้ครูพระสอนศีลธรรมได้มีโอกาสนำความรู้ไปใช้ในโรงเรียน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงานในโรงเรียน และสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรพระสอนศีลธรรมขยายไปสู่ระดับจังหวัด เพื่อพัฒนาการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพื่อความเจริญงอกงามตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย

๒. ศึกษาการพัฒนาค่านิยมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และจิตวิญญาณในวิชาชีพของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อระสิทธิผลของการผลิตครูที่มีความ

สมบูรณ์พร้อมด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การประกอบวิชาชีพทางการศึกษาและเป็นแม่พิมพ์ที่มีคุณค่า

3. พระสอนศีลธรรมควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการเสริมสร้างเทคนิคการถ่ายทอดความรู้แก่พระสอนศีลธรรม

6. เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา ใฝ่รู้ใฝ่เรียน.กรุงเทพมหานคร :คุรุสภาลาดพร้าว,539.

คณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครน่านร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 37 น่าน .
หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 .โครงการพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน .พิมพ์ครั้งที่ 1. น่าน:อิงค์เบอร์รี่.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร: หลักการแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
อสินเพรส,2539.

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. การพัฒนาหลักสูตร.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, 2540.

ทิตนา เขมมณี .ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ธำรง บัวศรี .ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบหลักสูตรและพัฒนา.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ธน
รัช,2542.

บุญมี เณรยอด. หลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหาร การศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

พระธรรมปฎิภา ป.อ. ปยุตโต จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร พุทธศาสนากับพัฒนามนุษย์.
กรุงเทพฯ : สหธรรมิก,2542.

พระธรรมปฎิภา ป.อ. ปยุตโต. การศึกษาระดับง่าย Education Made Easy . พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธรธรรม, 2545.

พระธรรมปฎิภา ป.อ. ปยุตโต . พุทธธรรม . พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.

พระมหาปัญญา จอมนาสวน. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนในโครงการจริยศึกษา . บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,2549 .

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. ความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนาบุคคลใน เอกสาร การสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการงานบุคคล หน่วยที่ 9 – 15.นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.2540

วศิน อินทสระ .หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธนธการพิมพ์,2538.

วารัญญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม .จิตวิทยาพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ซีวาวิวัฒน์, 2544.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น.กรุงเทพมหานคร : เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอรี,2542.

วิชัย วงษ์ใหญ่. การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่.พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร:รุ่งเรืองธรรม,2533.

ศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ. รูปแบบและวิธีการฝึกอบรมการศึกษานอก ระเบียบในประมวลสาระชุดวิชาการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 7 – 10 .นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ,2545.

สงัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2532.

สนอง เครือมาก .คู่มือการฝึกอบรมและบทความวิจัย: การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ฉบับปรับปรุง.นครสวรรค์:วิสุทธิการพิมพ์,2550.

สวัสดิ์ จงกล. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ ใน เอกสารกลุ่มแรงงานและพื้นฐานอาชีพ หน่วยที่1.กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช,2547.

สันต์ ธรรมบำรุง. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา ,2527.

สำนักงานพระสอนศีลธรรม.แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร.ปีงบประมาณ2560-2564.

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ . **Seminar in Education Adminstration** .ภาควิชาบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์.ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา,2541.

ภาคผนวก ข.
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

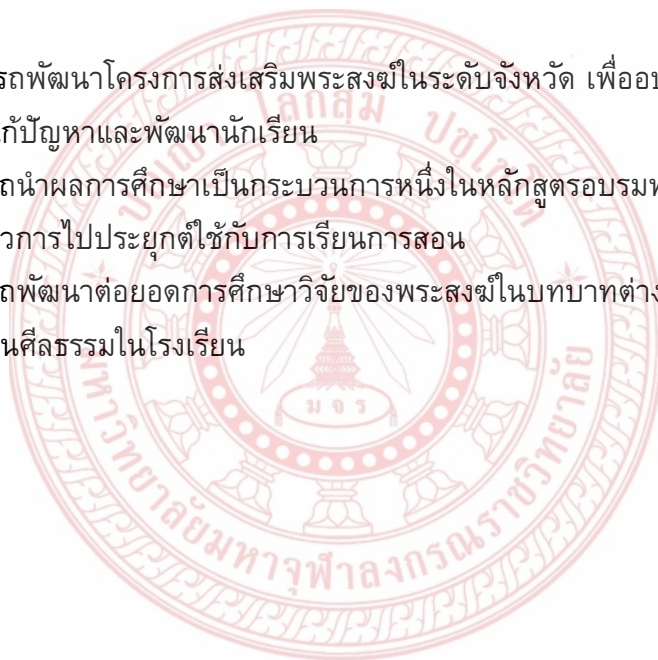
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่นๆได้
- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนของโรงเรียนในจังหวัดน่าน

2. กิจกรรมด้านการพัฒนาและส่งเสริมพระสอนศีลธรรมและโรงเรียน

- สามารถพัฒนาโครงการส่งเสริมพระสงฆ์ในระดับจังหวัด เพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสถานศึกษาในการแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียน
- สามารถนำผลการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งในหลักสูตรอบรมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน
- สามารถพัฒนาต่อยอดการศึกษาวิจัยของพระสงฆ์ในบทบาทต่างๆ เช่นคณะกรรมการสถานศึกษา พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ภาคผนวก ค.
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. การประเมินหลักสูตรพระสอนศีลธรรมกระทรวงศึกษาธิการ	ทราบผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระสอนศีลธรรมกระทรวงศึกษาธิการ	ข้อที่ ๑	สามารถระบุรายละเอียดของหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
๒. การศึกษาผลการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน	ทราบถึงความสามารถในการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นการประเมินด้านผลผลิตและผล กระทบจากมุมมองของโรงเรียน	ข้อที่ ๑	คณะวิจัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสามารถนำผลการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านมาใช้ประกอบการพิจารณาการจัดทำนโยบายและแผนการจัดการหลักสูตร เพื่อประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้น
๓. การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา	ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้วิชาพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนการสอน	ข้อที่ ๒	นักวิจัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและวิทยาลัยสงฆ์ได้เห็นความสำคัญและวิธีการพัฒนาหลักสูตรการสอนรายวิชาพระพุทธ ศาสนาเพื่อ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
			จัดการเรียนการสอนเพื่อ ประโยชน์ผลคือนักเรียน มีคุณภาพ คุณ ธรรม และคุณ ลักษณะที่พึง ประสงค์
๔. การนำผลการ พัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมพระสอน ศีลธรรมในจังหวัดน่าน ให้พระสอนศีลธรรม ทดลองใช้กับการเรียน การสอน พร้อม ประเมินผลการใช้ หลักสูตร	ได้หลักสูตรพระสอน ศีลธรรมจังหวัดน่าน สำหรับการจัดการศึกษา วิชาพระพุทธศาสนาใน จังหวัดน่าน	ข้อที่ ๓	พระสอนศีลธรรมและ ผู้เกี่ยวข้องได้แนว ทางการปรับใช้หลักสูตร ในการจัดการเรียนการ สอน ทำให้ การ ดำเนินการของหลักสูตร ได้รับการยอมรับและ น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น
๕. การทำรายงานการ วิจัย	ได้รูปเล่มงานวิจัยที่ สมบูรณ์ เป็นหลักฐาน การปฏิบัติงาน	ข้อที่ ๑๒ ๓	บรรลุผลการดำเนินงาน การพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมพระสอน ศีลธรรม และสามารถ เผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ รู้จักในวงกว้างเพื่อเป็น แนวทางการศึกษาและ พัฒนาต่อไป

เครื่องมือวิจัยแบบสอบถาม / แบบสัมภาษณ์/หนังสือเชิญต่าง ๆ

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม					
2	การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย					
3	การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม					
4	เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม					
5	สื่อประกอบการฝึกอบรม					
6	สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม					
7	กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย					
8	ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม					
9	การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย					
10	ประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม					

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อการฝึกอบรม

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่มีต่อการฝึกอบรม

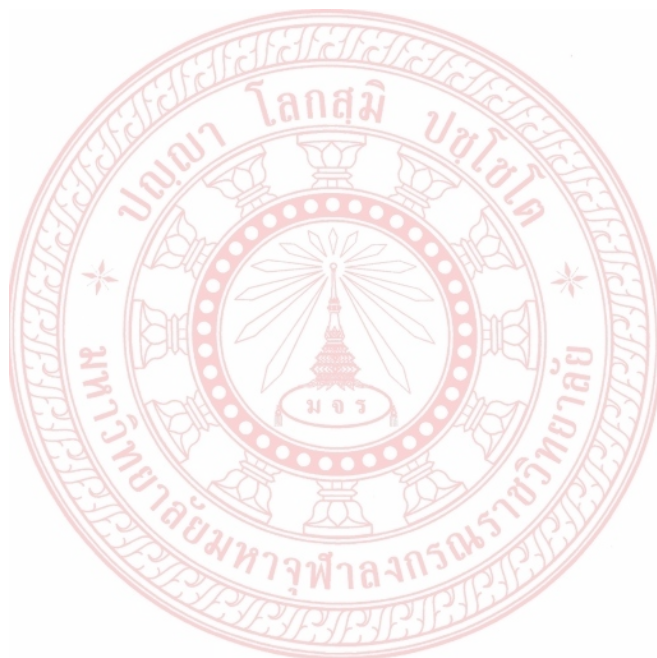
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์การติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ข้อมูลส่วนตัว

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....
2. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
3. ชื่อสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานสอน.....
4. ชั้นที่ปฏิบัติการสอน.....
5. วันเวลาที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1

การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้

1. ด้านหลักการสอน

1.1 ท่านนำความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอน มาพัฒนาการเรียน การสอน ในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

- หลักการสอนศีลธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.ด้านทักษะวิธีการสอน

2.1 ท่านนำทักษะที่ได้รับหลังผ่านการฝึกอบรมวิธีสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศิลปกรรมในจังหวัดน่าน มาพัฒนา หรือจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน หรือไม่ อย่างไร

- มีการทำแผนการสอน ในด้านเนื้อหา เวลา ขั้นตอน วิธีการสอน ให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.ด้านเจตคติที่มีต่อวิธีสอน

3.1 ท่านคิดว่าความรู้ที่ได้รับ หลังจากการฝึกอบรมครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้เรียน ต่อโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 หลังจากผ่านการฝึกอบรมทำให้เกิดความมั่นใจ และเพิ่มศักยภาพในการสอน ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ หรือไม่

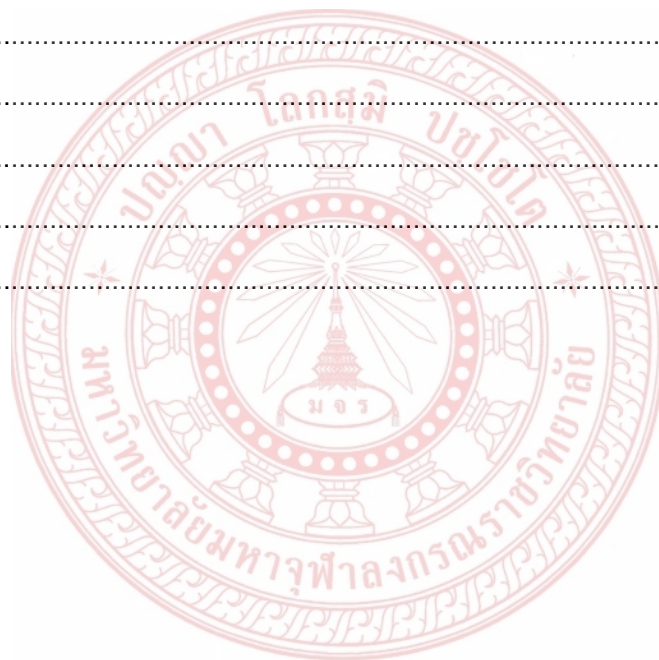
.....

.....

.....
.....
.....
.....
ตอนที่ 2

ข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบได้เสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอน
ศีลธรรมระดับชั้นมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน

ข้อเสนอแนะในด้านอื่นๆ

แบบประเมินวิทยากร

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ และกรอกข้อความลงช่องว่างตามความคิดเห็นท่าน ตอนที่ 1
ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร	มากที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1
1. ความรอบรู้ในเนื้อหารายวิชาของวิทยากร					
2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจ					
3. ความสามารถในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาที่					
4. ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับหัวข้อวิชา					
5. ความสามารถถ่ายทอดเนื้อหาวิชาที่ยากให้ง่าย					
6. ความชัดเจนครบถ้วนของเนื้อหาวิชา					
7. ความชัดเจน เหมาะสมของสื่อประกอบการ					
8. ความเหมาะสมของเทคนิค/วิธีการที่ใช้ในการ กระตุ้นการเรียนรู้					
9. ความชัดเจนในการตอบคำถาม/ข้อซักถาม					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ รูปภาพกิจกรรมดำเนินงานวิจัย

ภาคผนวก จ
ประวัตินักวิจัย/แบบสรุปโครงการวิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) นายเชษฐ์ นิมมาทพัฒน์
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Chet Nimmatapat

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำ

สถานที่ทำงาน

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
รหัสไปรษณีย์ ๕๕๐๐๐โทร. ๐๕๔-๖๐๑๐๖๓

มือถือ ๐๘๑-๗๗๖๓๙๗๕ E-mail: nm_ch21@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

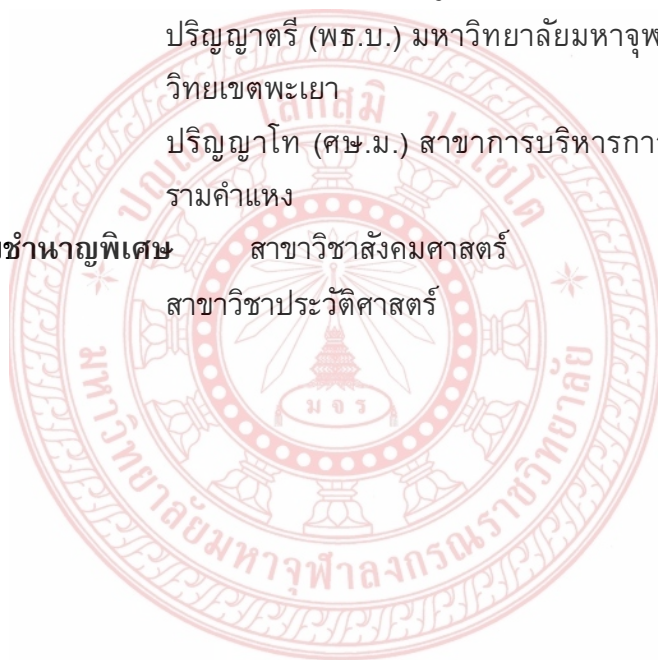
นักธรรมชั้นเอก,เปรียญธรรม ๔ ประโยค

ปริญญาตรี (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยเขตพะเยา

ปริญญาโท (ศษ.ม.) สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
รามคำแหง

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

สาขาวิชาสังคมศาสตร์
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ว.๐11/๒๕60

พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน

หัวหน้าโครงการ นายเชษฐา นิมมาทพัฒน์

ภาควิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน

โทรศัพท์ ๐๘๑-๗๖๓๓๗๕ e-mail: nm_ch21@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

จากสภาพวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิคุ้มกันทางสังคมลดลง จนก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย เกี่ยวข้องยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างเร่งด่วนในการปลูกฝังกล่อมเกลียดด้วยหลักธรรมทางศาสนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิต ให้มีสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติพิจารณาบังคับ มีจิตใจใฝ่ดีและมีพลังใจที่เข้มแข็ง

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งที่ระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา
๒. เพื่อให้ให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระในโรงเรียน โดยเฉพาะการศึกษาชั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ ๑ รูป ต่อ ๑ ตำบล โดยจะขยายเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน ๘๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี และงบประมาณอีกจำนวนหนึ่งเพื่อการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพการสอน การติดตามประเมินผล

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการคือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ - ๒๕๕๐ ได้มีพัฒนาการโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป และ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๓ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เช่นกันในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์อยู่ในการกำกับของรัฐบาล ได้ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนาตรงตามความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นรูปธรรม ปัจจุบันรัฐบาลให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานบริการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนซึ่งมีพระสงฆ์ในแต่ละท้องถิ่นและนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ดังนั้นผู้ทำวิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่านโดยทำการศึกษาผ่านการบริหารจัดการศึกษาในภาพรวม ทั้งด้านสภาพความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการสอน รวมทั้งวิธีการสอนเพื่อนำมาผลการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านให้เกิดผลต่อ

<p>โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างมีคุณภาพและบรรลุวัตถุประสงค์</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 2. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน 4. เพื่อติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมตามหลักสูตรไปใช้
<p>ผลการวิจัย</p> <p>จากการวิจัยพบว่า 1.หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน จากการวิจัยพบว่า หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นกระบวนการเรียนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญโดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามการประเมินผลตามตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนานักเรียนครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม สมรรถนะสำคัญของนักเรียนมุ่งให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถรับส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม 2. เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม 3. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการ

ตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยี ด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

2. ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดค่าความเหมาะสมไว้ในระดับมาก คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไป โดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ต่อไปโดยข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากมีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32-4.72$)

3. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่าน การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมุ่งเน้นศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาของพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละหน่วย ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย และประโยชน์ที่ได้รับหลังการฝึกอบรม กลุ่มเป้าหมายจำนวนทั้งสิ้น 60 รูป

จากการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมและวิธีการสอน

ของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหน่วย เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในกาฝึกอบรม การประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย ประโยชน์ที่ได้รับ หลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50-4.68$) ประเด็นรายข้อที่เหลือมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13-4.40$) ตามลำดับคือ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม แต่ละหน่วย

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่นๆได้
- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนของโรงเรียนในจังหวัดน่าน

2. กิจกรรมด้านการพัฒนาและส่งเสริมพระสอนศีลธรรมและโรงเรียน

- สามารถพัฒนาโครงการส่งเสริมพระสงฆ์ในระดับจังหวัด เพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสถานศึกษาในการแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียน
- สามารถนำผลการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งในหลักสูตรอบรมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน
- สามารถพัฒนาต่อยอดการศึกษาวิจัยของพระสงฆ์ในบทบาทต่างๆ เช่นคณะกรรมการสถานศึกษา พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การประชาสัมพันธ์

- 1) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) การตีพิมพ์ผลงานวิจัยในเอกสารและวารสารวิชาการ